

ISTER-GRANUM EGTC

Aktív turisztikai stratégia, 2022

***HELYZETFELTÁRÁS ÉS –ÉRTÉKELÉS
CÉLOK ÉS JÖVŐKÉP
JÓ GYAKORLATOK***

Partnerséget építünk

www.skhu.eu

www.rdvegtc-spf.eu

Készítette a HBH Stratégia és Fejlesztés Kft.

2022. április

HBH Stratégia és Fejlesztés Kft.

1022 Budapest, Bimbó út 7.

Tel.: +36 1 319-1790

Fax.: +36 1 319-1381

Honlap: www.hbhe.eu

Európai Regionális Fejlesztési Alap

TARTALOMJEGYZÉK

TARTALOMJEGYZÉK	1
1. ISTER-GRANUM EURORÉGIÓ ÉS EGTC.....	3
1.1 BEVEZETÉS.....	3
1.2 A RÉGIÓ ÁLTALÁNOS JELLEMZŐI	4
2. AZ AKTÍV TURIZMUS ÉRTELMEZÉSE A STRATÉGIÁBAN	8
3. SZÁLLÁSHELY INFRASTRUKTÚRA.....	14
3.1 SZÁLLÁSHELY INFRASTRUKTÚRA MAGYARORSZÁGON.....	14
3.2 SZÁLLÁSHELY INFRASTRUKTÚRA SZLOVÁKIÁBAN.....	17
4. TURISZTIKAI KERESLET	19
4.1 AZ AKTÍV TURIZMUS IRÁNTI KERESLET	19
4.1.1 Az aktív turisták jellemzői	19
4.2 A SZLOVÁK ÉS MAGYAR NÉPESSÉG TURISZTIKAI PREFERENCIÁI	21
4.3 AZ ISTER-GRANUM EGTC MAGYARORSZÁGI TELEPÜLÉSEINEK VENDÉGFORGALMA	23
4.4 AZ ISTER-GRANUM EGTC SZLOVÁKIAI TELEPÜLÉSEINEK VENDÉGFORGALMA.....	29
5. AKTÍV TURISZTIKAI ATTRAKCIÓK ÉS SZOLGÁLTATÁSOK KÍNÁLATA.....	31
5.1 BEVEZETÉS.....	31
5.2 A KIEMELT TURISZTIKAI DESZTINÁCIÓK KÍNÁLATA.....	32
5.2.1 Párkány.....	32
5.2.2 Esztergom.....	33
5.2.3 Visegrád.....	35
5.3 AKTÍV TURIZMUSHOZ KAPCSOLÓDÓ TÉRSÉGI KÍNÁLATI ELEMELK	38
5.3.1 Aktív turisztikai altermékekhez kapcsolódó térségi kínálati elemek.....	38
5.3.2 Ökoturizmushoz és geoturizmushoz kapcsolódó térségi kínálati elemek	54
5.3.3 Zarándokturizmushoz kapcsolódó térségi kínálati elemek.....	64
5.3.4 Kulturális turizmushoz kapcsolódó térségi kínálati elemek.....	67
5.3.5 Borturizmushoz kapcsolódó térségi kínálati elemek.....	71
6. AKTUÁLIS ÉS VÁRHATÓ TRENDEK A TURISZTIKÁBAN	73
7. SWOT-ELEMZÉS.....	79
7.1 MEGKÖZELÍTHETŐSÉG	79
7.2 KÖRNYEZETI ADOTTSÁGOK.....	80
7.3 SZOLGÁLTATÁSOK.....	80
7.4 INFRASTRUKTÚRA	81
7.5 NÉPSZERŰSÉG ÉS NÉPSZERŰSÍTÉS	82
8. RELEVÁNS STRATÉGIAI DOKUMENTUMOK CÉLRENDSZERE.....	83

8.1	NEMZETI AKTÍV TURISZTIKAI STRATÉGIA 2030	83
8.2	BÖRZSÖNY-DUNAKANYAR TÉRSÉGI AKTÍV TURISZTIKAI STRATÉGIA.....	84
8.3	ISTER-GRANUM EGTC TÉRSÉGI TURIZMUSFEJLESZTÉSI STRATÉGIA	85
9.	STRATÉGIAI CÉLOK ÉS JÖVŐKÉP	86
9.1	AZ EGTC AKTÍV TURISZTIKAI STRATÉGIAI CÉLJAI	86
9.2	AZ EGTC TURISZTIKAI JÖVŐKÉPE	87
10.	JÓ GYAKORLATOK AZ AKTÍV TURIZMUS TERÜLETÉN	89
10.1	A TERMÉSZETVÉDELEM, A TURIZMUS, ILLETVE A HELYI VÁLLALKOZÁSOK ÉRDEKEINEK ÖSSZEEGYEZTETÉSE	89
10.2	A TURIZMUS NEGATÍV HATÁSÁNAK CSÖKKENTÉSE INFORMÁLÁSSAL.....	91
10.3	TURIZMUSSEL AZ ELNÉPTELENEDEÉS ELLEN	93
10.4	FALUSI TURIZMUS ÖSZTÖNZÉSE TEMATIKUS ÚTVONALAK LÉTREHOZÁSÁVAL.....	95
10.5	VÁROSON BELÜLI TEMATIKUS ÚTVONALAK KIALAKÍTÁSA A JOBB TURISZTIKAI ÉLMÉNY ÉS A HOSSZABB TARTÓZKODÁS ELŐSEGÍTÉSE ÉRDEKÉBEN	97
10.6	TARTÓZKODÁSI IDŐ MEGHOSSZABBÍTÁSA A PROGRAMKÍNÁLAT NÖVELÉSÉVEL ÉS PROGRAMCSOMAGOK KIALAKÍTÁSÁVAL.....	99
10.7	TERMÉSZETI ÉRTÉKEK MINT ÜZLETI LEHETŐSÉGEK FORRÁSAI	101
10.8	MADÁRMEGFIGYELÉS MINT ÖKOTURISZTIKAI TERMÉK	103
10.9	TURISTAÚTVONALAK AKADÁLYMENTESÍTÉSE.....	105
10.10	MOZGÁSKORLÁTOZOTTAK KÖZLEKEDÉSE NEM AKADÁLYMENTESÍTETT TÚRAÚTVONALAKON.....	107
10.11	KULTURÁLIS ÉS AKTÍV TURIZMUS ÖSSZEKAPCSOLÁSA	109
10.12	FENNTARTHATÓ VÍZITURIZMUS KERETEINEK MEGTEREMTÉSE.....	111
11.	BIBLIOGRÁFIA	113

1. ISTER-GRANUM EURORÉGIÓ ÉS EGTC

1.1 BEVEZETÉS

A 102 magyarországi, illetve szlovákiai települést magába foglaló Ister-Granum Eurorégió alapítására 2003 novemberében került sor. Az esztergomi központú Eurorégió területe 2238 km². Neve két folyó – a Duna és a Garam – római kori latin megnevezését foglalja magába, egyszerre utalva a szóban forgó földrajzi területre (annak meghatározó folyói által), továbbá a közös európai történelmi és kulturális örökségre.

Az Ister-Granum Korlátolt Felelősségű Európai Területi Együttműködési Csoportosulást 2008-ban¹ hozta létre 85 település, megalkotva az Európai Unió második bejegyzett ilyen jellegű szervezetét. Az Európai Területi Együttműködési Csoportosulás (angol elnevezéssel: European Grouping of Territorial Cooperation, röviden EGTC) olyan európai jogi eszköz, amelynek célja a határokon átnyúló, transznacionális és régióközi együttműködések megkönnyítése és előmozdítása.

Az EGTC célja a régió érdekeinek érvényesítése, a térség fejlődését támogató projektek és együttműködések katalizálása, menedzselése elsősorban az alábbi szakterületeken:

- Turizmusfejlesztés;
- Közlekedésfejlesztés;
- Helyi (mezőgazdasági) termékkínálat és termékmarketing fejlesztése;
- Gazdaságfejlesztés;
- Környezetvédelem, energetika.

Az Ister-Granum EGTC esztergomi központtal működik, a munkaszervezet irodája a Szent Adalbert Központban található (Esztergom, Szent István tér 10.).

Az EGTC-t jelenleg 42 magyarországi és 40 szlovákiai település önkormányzata alkotja. A stratégia elsősorban ezen településekre koncentrál, de az Ister-Granum Eurorégióhoz tartozó nem EGTC-tag települések létét sem kívánja teljes mértékben figyelmen kívül hagyni. Éppen ezért indokolt esetben – amennyiben a koherencia biztosítása, illetve minőségi és mennyiségi indokok ezt megkívánják – ezen települések is megjelenhetnek jelen dokumentumban.

Magyarországi települések								
Annavölgy	Bajna	Bajót	Csolnok	Dág	Dömös	Epöl	Esztergom	Ipolydamásd
Ipolytölgyes	Kemence	Kesztölc	Kóspallag	Lábatlan	Leányvár	Letskés	Márialalom	Márianosztra
Mogyorósbánya	Nagybörzsöny	Nagymaros	Nagysáp	Nyergesújfaló	Perőcsény	Piliscsaba	Piliscsév	Pilismarót
Pilisszentkereszt	Pilisszentlászló	Sárisáp	Süttő	Szob	Tát	Tésa	Tinnye	Tokod
Tokodaltáró	Úny	Vámosmikola	Verőce	Visegrád	Zebegény			

1. táblázat: Az Ister-Granum EGTC magyarországi települései

¹ Az Ister-Granum EGTC ünnepélyes alakuló ülésére 2008. május 6-án került sor (Esztergomban).

Szlovákiai települések								
Bajta (Bajtava)	Bart (Bruty)	Bátorkeszi (Bátorove Kosihy)	Bény (Biňa)	Búcs (Búč)	Csata (Čata)	Dunamocs (Moča)	Dunaradvány (Radvaň nad Dunajom)	Ebed (Obid)
Érsekkéty (Keť)	Garamkövesd (Kamenica nad Hronom)	Garampáld (Pavlová)	Garamsalló (Šalov)	Helemba (Chľaba)	Ipolybél (Bielovce)	Ipolykiskeszi (Malé Kosihy)	Ipolypásztó (Pastovce)	Ipolyszakállós (Ipeľský Sokolec)
Ipolyszalka (Salka)	Karva (Kravany nad Dunajom)	Kéménd (Kamenín)	Kicsind (Malá nad Hronom)	Kisgyarmat (Sikenička)	Kisölvéd (Malé Ludince)	Kisújfalu (Nová Vieska)	Köbölkút (Gbelce)	Kőhídgymart (Kamenný Most)
Lekér (Hronovce)	Leléd (Lefá)	Lontó (Lontov)	Muzsla (Mužla)	Nána (Nána)	Nyírág (Nýrovce)	Oroszka (Pohronský Ruskov)	Párkány (Štúrovo)	Sárkányfalva (Šarkan)
Szete (Kubáňovo)	Szőgyén (Svodín)	Zalaba (Zalaba)	Zselíz (Želiezovce)					

2. táblázat: Az Ister-Granum EGTC szlovákiai települései

1.2 A RÉGIÓ ÁLTALÁNOS JELLEMZŐI

Az Ister-Granum Eurorégió a magyar-szlovák határtérség változatos, **turisztikai szempontból kifejezetten előnyös természetföldrajzi adottságokkal rendelkező** területe, melynek arculatát jelentősen meghatározza a Duna, a Garam, illetve az Ipoly.

1. ábra: Az Ister-Granum Eurorégió térképe. Forrás: istergranum.eu/bemutakozas/adatok/terkepek/

Az Ister-Granum Eurorégió magyarországi területe Komárom-Esztergom megye **Esztergomi**, valamint Pest megye **Pilisvörösvári, Szentendrei és Szobi járásaihoz** tartozó településekből áll; a szlovákiai rész a Nyitrai kerület Komáromi, Érsekújvári és Lévai járásához tartozó településeket foglal magába. A régió alföldi és hegyvidéki térség (Börzsöny, Pilis, Visegrádi-hegység, Gerecse) találkozásánál fekszik. Nemcsak a három jelentős folyó, hanem számos patak is található a régióban. A geomorfológiai és biológiai adottságainak köszönhetően az Eurorégió területének számottevő része védettséget élvez.

2. ábra: Az Eurorégió természetvédelmi területei. Forrás: CESC (2020)

Az Eurorégió területén élők létszáma körülbelül 200 ezer fő. A lakosság mintegy háromnegyede a határtérség magyar, míg negyede a szlovák területén él. **Bár a térségben néhány viszonylag nagyobb város is található, alapvetően aprófalvas, vidékies területnek számít.** A szlovákiai határtérséghez tartozó 49 település közül mindössze kettő (Párkány és Zselíz) városi jogállású, míg közel harmaduk 500 fő alatti, negyedük pedig 501-1000 fős lakosságszámmal bír. A magyar oldalon is jellemző a kisebb lélekszámú községek dominanciája, az 53 település között kilenc város (Dorog, Esztergom, Látatlan, Nagymaros, Nyergesújfalu, Piliscsaba, Szob, Tát és Visegrád) és két nagyközség (Leányfalu és Tokod) is található itt, azonban ezek lélekszáma sem kifejezetten tekinthető magasnak. Az eurorégió déli, Budapesthez leginkább közeli területe jelentős mértékben érintett a szuburbanizáció által. A nagyobb városok és a számos kisebb település együttes jelenléte a térségben **kedvező alapot biztosít az aktív turizmus térnyerése és fejlesztése számára.** Mind a magyar, mind a szlovák településekre jellemző a lakosság előregedése, a fiatalok elvándorlása, amely folyamat megállításának egyik eszköze lehet a turizmus általi helyi munkalehetőségek számának növelése.

Turisztikai szempontból a térség magyarországi desztinációi némileg kedvezőbb helyzetben vannak. A Budapesten élők, valamint a fővárosba látogató turisták számottevő része kirándul a Dunakanyarba: a

Pilis, a Visegrádi-hegység, a Börzsöny és a Gerecse területeire. A szlovákiai részen egyrészt csekélyebb mértékű a lakossági mobilitás, másrészt a főváros is távolabb helyezkedik el. Mindazonáltal, a szlovákiai településeken relatíve magas a magyarul beszélő lakosság aránya, ami segíti azok kapcsolódását a Budapest környéke régióhoz, illetve megkönnyíti a határon átnyúló együttműködések kialakítását.

A régió fő gazdasági központjának Esztergom – Párkány térsége számít. A rurális jellegű területek elsősorban mezőgazdasági szempontból bírnak erős potenciállal, az Eurorégióban számos helyi termelő dolgozik. Az (aktív) turizmus a gazdaságilag fejlettebb, valamint nagyobb növekedési potenciállal bíró jelentősebb városok és a kisebb települések számára egyaránt lehetőséget képes biztosítani. Jelen stratégia elkészítése során fontos szempont, hogy a regionális turisztikai mágnesek mellett a turizmust kisebb mértékben kiaknázni tudó kisvárosok, falvak is részesedjenek annak hasznából – a helyi értékek megőrzése mellett.

Az Ister-Granum régió esetében az államhatár különböző oldalain fekvő területek közötti fő közlekedési kapcsolatot az Esztergomot Párkánnyal összekötő Mária Valéria híd teremti meg. A 2001-ben átadott (újjaépített) híd az esztergomi Prímás-sziget és a szlovákiai Párkány között húzódik, és a Duna 1718,8 folyamkilométerénél található. A hídon – melyen 3,5 tonnás súlykorlátozás van érvényben – mind járművel történő közúti, mind gyalogos határátlépésre mód van. Az építmény a Magyarország és Szlovákia közötti kapcsolat egyik jelentős, önmagában is turisztikai vonzerőt jelentő szimbóluma.

Az elmúlt évtizedben számos projekt is javította a két térség összeköttetését. A Szlovákia-Magyarország Határon Átnyúló Együttműködési Program keretén belül Lábatlan és Karva önkormányzata (mindkét település az EGTC tagja) kompjáratot indított, Esztergom és Párkány között teherkompjárat indult a 3,5 tonnát meghaladó össztömegű járművek szállítására, elkészült a határrégió fenntartható közlekedési terve (valamint egy kétnyelvű közlekedési információs portál útvonaltervezővel), Esztergom és Párkány határon átnyúló közösségi kerékpárkölcsonzési hálózatot² alakított ki. A Neszmély és Dunaradvány közötti, gépjárművek szállítására is alkalmas kompjárat fejlesztésében projektpartnerként vett részt az Ister-Granum -Granum Korlátolt Felelősségű Európai Területi Együttműködési Csoportosulás.

Bár a határátkelési pontok sűrűsége kétségkívül javuló tendenciát mutat, a helyzet nem tekinthető ideálisnak, főképpen annak figyelembe vételével, hogy a kompjáratok csupán szezonális, az időjárástól jelentős mértékben függő, továbbá lassú és szűk keresztmetszetű átkelést biztosítanak. Az állandó, közvetlen közúti átkelést biztosító hidak száma tekintetében tapasztalható hiány jelentette probléma megszüntetésére 2012-ben államközi szerződést írt alá Magyarország és Szlovákia a **Vámosmikola–Ipolypásztó, illetve az Ipolydamásd–Helemba hidak** (újja)építéséről (mind a négy település az EGTC tagja). Hosszas előkészítést követően megkezdődött a Helemba és Ipolydamásd közötti Ipoly-híd építése, az átadására várhatóan 2023-ban kerül sor³. A Vámosmikola–Ipolypásztó híd építése jelentleg nincs napirenden.

A folyók így nem csupán összekötik, hanem el is választják az Eurorégió területeit, továbbá nehezítik azok megközelítését a régión kívülről. A Mária Valéria híd mellett jelenleg a Szentendrei-Duna felett (a 19,8 folyamkilométernél) átívelő Tildy híd biztosítja az Ister-Granum Eurorégióon belül az állandó

² További információ: www.mariavaleriabike.eu.

³ kormany.hu/hirek/negy-uj-hid-epul-2023-vegeig-a-magyar-szlovak-hataron

folyami átkelés lehetőségét (utóbbi nem határszakaszon található). Az M2-es autót és a 11-es főút közötti – Szentendrei-szigeten keresztül történő – összeköttetés megteremtésének kulcseleme lesz a váci Duna-híd, melynek előkészítése jelenleg folyamatban van. A hidak hiányát részben ellensúlyozza, hogy számos település között közlekednek **kompjáratok**.

Megnevezés	Érintett települések	Folyamkilométer	Egyéb információ
Szobi rév	Szob /Pilismarót	Duna 1707,2	Teherbírás: 50 tonna
Pilismaróti rév	Pilismarót / Zebegény	Duna 1703,3	Személyátkelés + kerékpár
Dömösi rév	Dömös / Nagymaros	Duna 1699,6	Nem üzemel
Visegrádi rév	Nagymaros / Visegrád	Duna 1694,5	Teherbírás: 50 tonna
Váci rév	Tahitótfalu / Vác	Duna 1679,3	Teherbírás: 150 tonna
Kisoroszi rév	Kisoroszi / Visegrád- Szentgyörgypuszta	Szentendrei Dunaág 30,0	Személyátkelés + kerékpár
Pócsmegyeri rév	Leányfalu / Pócsmegyer	Szentendrei Dunaág 15,6	Személyátkelés + kerékpár

3. táblázat: Dunai révátkelések⁴ az Ister-Granum Eurorégióban. Forrás: dunakanyarrev.hu/revek.php

A régió belüli főbb közlekedési útvonalak (pl. 10-es, 11-es út) jelentős terheltségűnek számítanak, amely tényező negatívan befolyásolja a turizmust. A **belső közlekedési hálózat fejlesztést igényel, elsősorban a kisebb falvak számottevő részének elérhetősége nehézkes**. A határ két oldala közti tömegközlekedési lehetőséget biztosítanak az Esztergom és Párkány között mindkét irányba napi több alkalommal közlekedő buszjáratok, illetve a Pozsony-Párkány-Budapest vasúti tengely eurorégiós szakasza (Nagymaros-Visegrád, Szob, Párkány állomásokkal).

⁴ A táblázat nem tartalmazza a Dunaradvány – Neszmély kompjáratot, mely – némi csúszást követően – várhatóan 2022 második negyedévében kezdi meg működését.

2. AZ AKTÍV TURIZMUS ÉRTELMEZÉSE A STRATÉGIÁBAN

Az aktív turizmus fogalmának pontos lehatárolása jelentős nehézségekbe ütközik. Ennek elsődleges oka az idesorolható tevékenységek széles köre, illetve a kapcsolat/átfedés más turisztikai szegmensekkel. A definíciók a megközelítés irányától függően is eltéréseket mutatnak. A meghatározások közös pontja, hogy alapvetően azon utazási formák sorolhatók az aktív turizmushoz, amelyek esetében a fizikai tevékenység és a motiváció szoros kapcsolatban áll egymással, ahol jellemzően erős a fenntarthatósági szemlélet, amely a kaland-, a természeti és a kulturális turizmus elemeit kombinálja, illetve amely során a turista a hétköznapi élettel jellemzően intenzívebb mozgást végez. (Sulyok – Magyar 2014)

A Magyar Turisztikai Ügynökség definíciója alapján (MTÜ 2021) „Az aktív turizmus olyan turizmusforma, amely esetében a turista utazásának motivációja valamilyen fizikai aktivitást igénylő szabadidős vagy sporttevékenység gyakorlása (például a természetjárás, a kerékpáros, a vízi, a vitorlás, a lovas, a kaland- és extrém turizmus, a golf-, a horgász-, a vadász-, a futó-, a sí- és az ökoturizmus). A természeti turizmus kategóriájába pedig a turizmus azon formái sorolhatók, amikor az utazó motivációja a természettel való közelség átélése, természeti vagy tájértékek megismerése, de ez nem társul (szükségszerűen) fizikai aktivitás kifejtésével (például az állatkert- és arborétumlátogatások, a kempingturizmus, a falusi turizmus, az erdei kisvasutakon tett utazások, illetve a hajózás).”

Míg korábban több szakmai anyag is az aktív és ökoturizmust egymással számtalan ponton kapcsolódó, de elkülöníthető formaként azonosította⁵, addig a Magyar Turisztikai Ügynökség megközelítésében jelenleg az ökoturizmus – melyben hangsúlyos szerepet kap a természet megfigyelése és megbecsülése, a természeti környezet és a kulturális örökség megőrzése – már az aktív turizmus részeként kerül említésre (és ez definíciószinten is megjelenik).

A fizikai aktivitás intenzitását kiindulási alapul véve megkülönböztethető *szoft* és *hard* aktív turizmus (Sulyok – Magyar 2014, UNTWO 2014). Előbbi a könnyebben végezhető, kevésbé veszélyes, jelentős tömeg számára elérhető, míg utóbbi a jelentős fizikai erőnlétet megkövetelő és/vagy veszélyes tevékenységekre utal. Természetesen nem minden esetben egyértelmű az egyes aktivitások besorolása, továbbá olyan gyűjtőfogalmak, mint a kerékpározás mindkét jellegű tevékenységre lehetőséget biztosítanak.

Más megközelítésben a kalandturizmus mint altermék jelenik meg hangsúlyosan, melynek sajátosságai: a természeti környezet intenzív megtapasztalása, bizonytalan kimenetel, veszély és kockázatok, kihívás, várható jutalmak, újdonság, stimuláció és izgalom, eszképzizmus és elkülönülés (Koščak – O'Rourke 2018).

Definíciótól függetlenül az aktív turizmus a turisztikai kínálat fontos elemének tekintendő, különösen annak figyelembevételével, hogy az nem csupán önállóan, hanem más turisztikai termékcsoporthoz részeként is megjelenhet a turisztikai palettán. Az aktív turizmus segítségével széles rétegek megszólítására nyílik mód, hiszen annak egyes elemei a sportolással, más elemei pedig a természet nyújtotta pihenéssel, kikapcsolódással függnek össze.

Az aktív turizmus szegmensei közül **elsősorban a kalandturizmus terén volt jelentős mértékű növekedés** tapasztalható az elmúlt néhány évben. A természet felé fordulás, a tudatos fogyasztói

⁵ Például: Magyar Turizmus Zrt. (2013)

magatartás térhódítása, illetve az egészségtudatos életmód terjedése hozzájárult ahhoz, hogy **az ökoturizmus iránti kereslet szintén folyamatosan növekvő tendenciát mutat.** (MTÜ 2021)

Jelen stratégiában az utazási motivációk, célok alapján megkülönböztethető turisztikai szegmensek közül egyértelműen az aktív turizmus jelenti a hangsúlyt. Mindazonáltal a kapcsolódó szegmensek kihagyása a potenciális szinergiák kihasználásának lehetőségét venné el – az aktív turisztikai tevékenységek ugyanis több más turisztikai termékhez kapcsolódnak, illetve kapcsolódhatnak. Az aktív életmód pozitív hatást gyakorol az egészségre, illetve komplexebbé képes tenni a turisztikai élményt. Ennél fogva jelen stratégia az aktív turizmus mellett – de az ahhoz való kapcsolódásokat szem előtt tartva – szükséges mértékben a kulturális turizmus, az egészségturizmus, illetve vallási turizmus szegmenseit is érinti.⁶

Szegmens	Kapcsolódás mértéke
MICE turizmus	Alacsony
Bor- és gasztronómiai turizmus	Alacsony / közepes
Rendezvényturizmus (nem üzleti)	Alacsony / közepes
Kulturális turizmus	Közepes
Egészségturizmus	Közepes / magas
Vallási turizmus	Közepes / magas

4. táblázat: Turisztikai szegmensek kapcsolódása az aktív turizmushoz. Saját szerkesztés

A Turisztikai Világszervezet ajánlása alapján a **kulturális útvonalak** hatékony turisztikai menedzsmentjének egyik kulcseleme, hogy azokat önálló turisztikai desztinációnak kell tekinteni, amelyekhez – többek között – olyan élménylehetőségeket kell társítani, amelyek a passzív kikapcsolódást jelentő tevékenységektől kezdve a kreatív turizmuson keresztül az aktív turizmussig terjednek (az időjárás jelentette feltételek figyelembe vételével). Egyrészt az aktív turizmus kedvelőinek is vannak kulturális igényei, másrészt a kulturális turizmusban is mindinkább megjelenik az igény arra, hogy aktív- vagy kalandturisztikai jellegű elemek kerüljenek beépítésre. Még luxusutak esetében is egyre növekvő érdeklődés övezi az aktív és kaland komponenseket (UNTWO 2015). Ennél fogva, amennyiben nem kizárólagosak a kulturális elemek, lévén fizikai aktivitások is kapcsolódnak a kulturális tevékenységekhez, úgy az aktív turizmus egy speciális alszegmenséről beszélhetünk. Ennek különleges karakterét a vegyes motiváció, tehát a fizikai aktivitás végzése és a kulturális érdeklődés kielégítése iránti kettős igény adja.

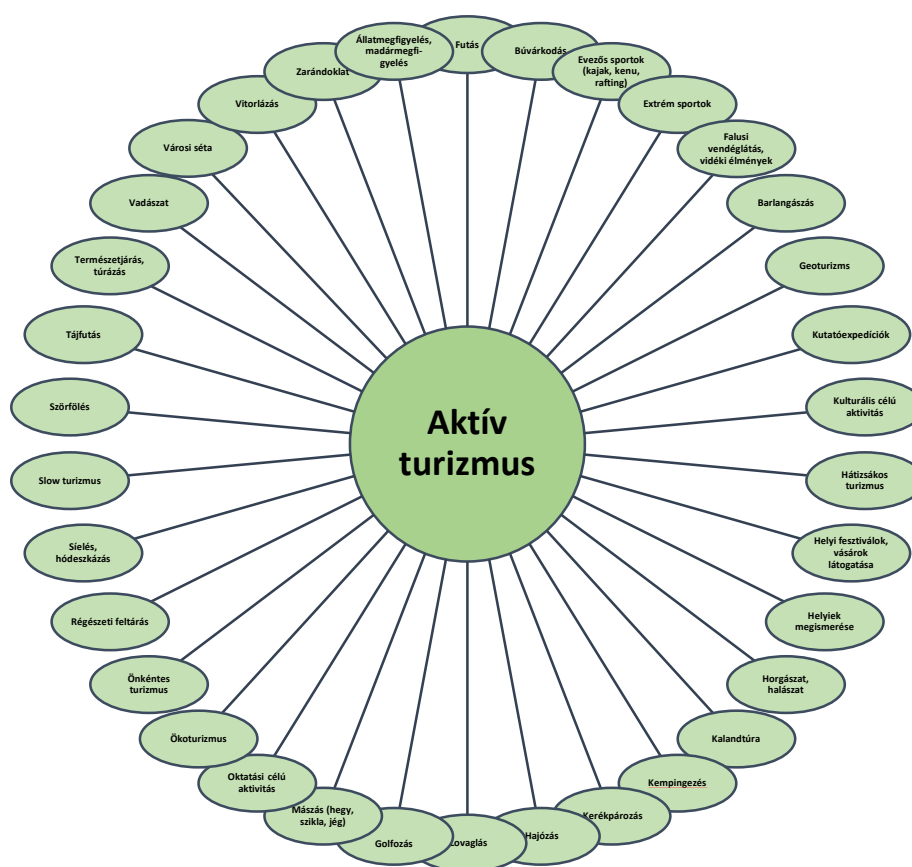
A **gyógyturizmus** és orvosi turizmus mellett az egészségturizmuson belül jelentős növekedést mutató alszegmensenként jelenik meg a wellnessturizmus. A jelentős gazdasági hatású⁷ wellneságazat fogyasztóit elsősorban azok az egészségtudatos életmódot folytató, vagy az iránt érdeklődő személyek jelentik, akikhez közel állnak a kikapcsolódás aktív formái. A wellnessturizmus és az aktív turizmus így egymáshoz képes komplementer jellegűnek tekinthetők.

⁶ A szakirodalomban hangsúlyosan jelennek meg az egészségturizmussal, a vidéki/falusi, a kulturális turizmussal, illetve a vallási turizmussal való összefüggések (pl. Sulyok – Magyar [2014]).

⁷ A wellness turizmus jelentette piac globálisan 2018-ra elérte a 639 milliárd dolláros mértéket, és értéke még 2020-ban is 436 milliárd dollárra volt becsülhető. (Global Wellness Institute 2019, 2021)

A **vallási turizmus** alapvetően az utazó lelki és szellemi fejlődéséhez járul hozzá, de míg céljaiban és motivációjában eltér az aktív turizmustól, addig jellegében már jelentős átfedéseket, hasonlóságokat mutat azzal. Elsősorban a zarándokturizmus esetében rokoníthatóak a végzett tevékenységek az aktív turizmussal, illetve kifejezetten a természetjárással. A zarándoklatokban a turizmus világi és szakrális jellege jellemzően – ugyan különböző mértékben – egyaránt jelen van (Mártonné – Simonyi 2018).

Az aktív turizmus a fizikai aktivitások sokféleségének megfelelően számtalan alszegmenst foglal magában. Ezek kategorizálása rendkívül sok módon megtörténhet, és nem ritkák az egymással átfedésben lévő altermékek sem. A Turisztikai Világszervezet⁸ által is alkalmazott, a kalandturizmus terén meghatározónak számító globális szervezet, az Adventure Travel Trade Association (ATTA) által kidolgozott taxonómiát (UNTWO 2014) kiindulási alapul tekintve – azt némiképp módosítva, kibővítve – az alábbi szegmensek különböztethetők meg.

3. ábra: Aktív turisztikai altermékek (nem teljeskörű felsorolás). Saját szerkesztés, UNTWO (2014) felhasználásával

⁸ Az ENSZ turizmusra szakosodott szervezete (UNTWO).

Ökoturizmus

Az ökoturizmus fogalma az 1980-as években jelent meg a tömegturizmusra reflektálva, annak ellenpontjaként, és célja a turizmus negatív hatásainak kiküszöbölése, a természeti értékek tiszteltének hangsúlyozása volt. Jelenleg az ökoturizmus alapvetően két megközelítésével találkozhatunk: egyrészt olyan filozófiaként, koncepcióként fogalmazódik meg, amely áthatja a turizmus egyes fajtáit, termékeit, másrészt önálló turisztikai termékként, szegmensként is megjelenik. A természeti környezet általi meghatározottság gyakran együtt jár a természet hosszútávú fenntarthatóságának elősegítésére vonatkozó igyekezettel, tudatos fogyasztói döntésekkel – minimalizálva nem csupán a természetre, hanem a társadalmi és kulturális környezetre gyakorolt negatív hatásokat, gyarapítva a helyi gazdaságot. Az ökoturisták jelentős részénél igény jelentkezik a tanulásra, fejlődésre, a helyi értékek megismerésére. Általánosságban elmondható, hogy az ökoturizmus esetében a természet megfigyelése, tisztelete – mint fő motiváció – kiegészül a természeti vagy vidéki területek hagyományos kultúrájának megismerésével és annak elismerésével. (Magyar–Sulyok 2014)

Ezt tükrözi a Nemzetközi Ökoturisztikai Társaság (International Ecotourism Society) definíciója⁹ is, amely alapján az ökoturizmus természeti területekre való felelős utazás, amely megőrzi a környezetet, fenntartja a helyi emberek jólétét, és tanulási elemeket is magában foglal. Természetesen az ökoturizmus során az ökológiai dimenzió eltérő mértékben érvényesül, tekintettel az egyes utazók sajátosságaira.

Hard ökoturizmus jellemzői	Soft ökoturizmus jellemzői
Erős környezettudatosság	Felszínes környezettudatosság
Speciális látogatás	Több céllal történő látogatás
Hosszú utazás	Rövid utazás
Kis csoportok	Nagyobb csoportok
Fizikailag aktív	Fizikailag passzív
Fizikai kihívás	Fizikai kényelem
Kevés elvárt szolgáltatás	Szolgáltatások iránti igény
Mély, közvetlen kapcsolat a természettel	Lazább, kevesebb kapcsolat a környezettel
Hangsúly a személyes élményen	Hangsúly az interpretáción
Saját szervezés, helyi szolgáltatások megrendelése	Utazási irodák, tour operátorok szerepe

5. táblázat: Az ökoturizmus típusainak összehasonlítása. Forrás: Weaver (2005), idézi Magyar – Sulyok (2014)

A Nemzetközi Ökoturisztikai Társaság alapján az ökoturizmus egyesíti a természetvédelmet, a fenntartható utazást, illetve a közösségeket. Ennek megfelelően az ökoturisztikai tevékenységeket végzők számára az alábbi alapelveket tartja követendőnek:¹⁰

- A fizikai, társadalmi, viselkedésszerű, illetve pszichológiai hatások minimalizálása.
- A környezeti és kulturális tudatosság és tisztelet kialakítása.

⁹ ecotourism.org/what-is-ecotourism/

¹⁰ Uo.

- Pozitív tapasztalatok biztosítása a látogatóknak és a házigazdáknak egyaránt.
- Közvetlen anyagi előnyök biztosítása a megőrzés elősegítése érdekében.
- Pénzügyi előnyök biztosítása mind a helyi lakosság mind a helyi vállalkozások számára.
- Emlékeztető élmények nyújtása a látogatóknak, amelyek elősegítik a fogadó országok politikai, környezeti és társadalmi klímája iránti érzékenységet.
- Alacsony hatással bíró létesítmények tervezése, kivitelezése és üzemeltetése.
- A helyi lakosok jogainak és spirituális meggyőződésének elismerése, és partnerként való kezelésük.

A természetalapú aktív turizmus jelentőségét növelik, hogy a turisták költségének mintegy kétharmada az adott desztinációban marad, míg a tömegturizmus esetében a bevételek nagyobbik része (akár 80-95 %-a) jellemzően nemzetközi cégeket gyarapít, illetve a célterületen kívülre kerül. (Košćak – O'Rourke 2018)

Geoturizmus

A geoturizmus az ökoturizmus egy speciális formájának tekinthető, melyben az alapvető hangsúly a geológiai értékeken van. A geoturizmus definíció szerint "A geositeokhoz (geohelyszínekhez) kötődő, geológiával és tájjal kapcsolatos turizmus. Célja a földtudományi értékek megőrzésének (geokonzerváció) elősegítése a földtudományi örökség (geohéritage) és geodiverzitás (geológiai sokféleség) megértésével és annak megfelelő interpretációjával. Tágabb értelemben egy geosite együtt értelmezendő annak biotikus és kulturális környezetével, tehát a környezet egy sokkal holisztikusabb megközelítését jelenti. Ez a földtudományi alapokból kiinduló felfogás a világ előremutatóbb megértéséhez és annak felértékelődéséhez vezethet". (Dowling – Newsome 2018, idézi Pappné – Nagy – Bazsó 2021)

Fontos ismételni, hogy a geoturizmus esetében a hangsúly ugyan a földtudományi értékeken van, és a motiváció is alapvetően ahhoz kötődik, azt a geoturisták teljes (élettelen, élő, és épített) környezetében értelmezik, és – bizonyos szintű – igényük van a flóra és fauna, a történelmi és kulturális érték, illetve a helyi emberek és hagyományok megismerésére. (Pappné – Nagy – Bazsó 2021) Jól látható, hogy az ökoturizmus taglalásánál bemutatott komplex megközelítés jelenik meg a geoturizmus fogalma esetében is, amelynek központi eleme az egyes desztinációk karakterének megőrzése – illetve fejlesztése. (UNTWO 2014)

A geoturizmus célközönségének egyik részét értelemszerűen a földtudományok iránti kifejezett érdeklődést mutató személyek adják, amely kör esetében jelentős motiváció az ismeretek iránti érdeklődés kielégítése. Ugyanakkor a geológiai értékek iránt kevésbé érdeklődő utazókat is képes megcélózni a geoturizmus, esetükben éppen a geoértékek iránti érdeklődés felkeltése, növelése jelölhető ki fő célként. Az elsősorban földtani, geomorfológiai érdekességekhez, látványosságokhoz kötődő geoturizmus más turisztikai termékekkel is összekapcsolható. Egyrészt kulturális jellegű turisztikai célpontokhoz kapcsolódóan is lehet földtani ismereteket átadni (például a helyi geomorfológiához kapcsolódó építési megoldások ismertetésével, illetve az egyes épületek építése során használt kőzetek bemutatásával), másrészt azok – geoturisztikai és egyéb – vonzerejének hangsúlyozásával a geológiai látványosságok látogatói motiválhatóak egyéb attrakciók felkeresésére. (Magyar Geopark Bizottság 2019)

Nemzetközi szinten alapvetően az UNESCO globális geopark (UGGp) titulusa számít a legismertebb „védjegynek”. Jelenleg kizárólag Magyarország területén egy UGGp található (Bakony-Balaton), míg Szlovákia és Magyarország közös UNESCO globális geoparkkal rendelkezik, amely az első nemzetközi (határmenti) ilyen park volt.¹¹ Az UGGp-ként történő elismerést komoly értékelési folyamat előzi meg, a cím használatára csupán négy évig jogosult az adott terület, ezt követően a geopark működése és jellemzői felülvizsgálatra kerülnek. (UNESCO 2016)

Lassú turizmus

A „lassú mozgalom” (slow movement) az 1970/80-as években indult, központi eleme az egyén kapcsolódása másokhoz, környezetéhez, illetve – végső soron – önmagához. A lassú turisták igyekeznek elkerülni a tömegturizmus helyszíneit, sok időt töltenek egy adott helyen és autentikus élményre vágnak. Próbálják továbbá megélni a helyet, érdeklik őket a helyi termékek, szeretnek kapcsolatba kerülni a helyiekkel, és megismerni az adott település vagy terület kultúráját, hangulatát, az ottani mindennapokat. (Lőrincz – Ernszt 2017)

A lassú turizmus érzékenyvé tesz bizonyos etikai értékek felfedezésére, lehetővé teszi az idő – újbóli – birtoklását, oldja a hektikus tempó okozta szorongást és stresszt, lehetővé teszi a vendégek számára, hogy újra összhangba kerüljenek önmagukkal és környezetükkel, továbbá az általa kínált mély és magával ragadó élmény újfajta tudatosságot képes teremteni. (Dall'Aglio – Nazzaruolo – Zago 2011)

A lassú turizmus térhódítása az alábbi, az Ister-Granum Eurorégiót is jelentősen érintő problémákra segíthet megoldást találni:

- turisztikai gócpontok túlszűfolttsága;
- a kisebb, eldugott települések alacsony részesedése a turizmus előnyeiből;
- a turizmus magas környezeti terhelése és karbonlábnyoma;
- alacsony helyi költséssel járó „gyorsturizmus” magas szintje: a napi vagy nagyon rövid ideig tartózkodó látogatók koncentrációja;
- szezonális problémája;
- a standard termékek előnyben részesítése a helyi kínálat helyett.

¹¹ <https://en.unesco.org/global-geoparks>

3. SZÁLLÁSHELY INFRASTRUKTÚRA

3.1 SZÁLLÁSHELY INFRASTRUKTÚRA MAGYARORSZÁGON

A KSH adatai szerint 2021. július 31-én az Ister-Granum EGTC 42 magyarországi városa és községe közül mindössze 19 település területén működött kereskedelmi szálláshely, a legalább három kereskedelmi szálláshellyel rendelkező települések száma pedig mindössze öt volt. Bár a legtöbb kereskedelmi szálláshely Esztergomban működik, a kapacitás tekintetében (mind a szobaszámot, mind a kiadható férőhelyeket figyelembe véve) Visegrád vezető szerepe mutatkozik meg. Visegrádon továbbá kimagasló a minőségi szolgáltatáskört nyújtó, 4 csillagos termál- és wellness szállodai férőhelykínálat: a településen négy ilyen egység üzemel (Thermal Hotel Visegrád, Silvanus Konferencia és Sport Hotel Visegrád, Royal Club Hotel Visegrád, Hotel Visegrád), 449 kiadható szobával, összesen 1046 férőhellyel – ez a város teljes szállodai kapacitásának 89 %-a. Esztergomban a kereskedelmi szálláshelyek férőhelykapacitásának (1187 fő) 62 %-a szállodában állt rendelkezésre, míg 32 %-a panzióban. A természetközeli szállásokat keresők a Prímás Szigeten, a Duna partján található 180 fő kapacitású ifjúsági szálláson, illetve 400 férőhelyes kempingben találhatják meg a számításukat.

	Működő kereskedelmi szálláshely egységek száma (db)	Kiadható szobák száma (db)	Kiadható férőhelyek száma (db)
Esztergom	21	482	1 187
Visegrád	8	508	1 229
Kemence	4	62	214
Nagybörzsöny	3	118	360
Pilisszentkereszt	3	43	134

6. táblázat: Kereskedelmi szálláshelyek kapacitása néhány EGTC-településen 2021. július 31-én. Forrás: KSH

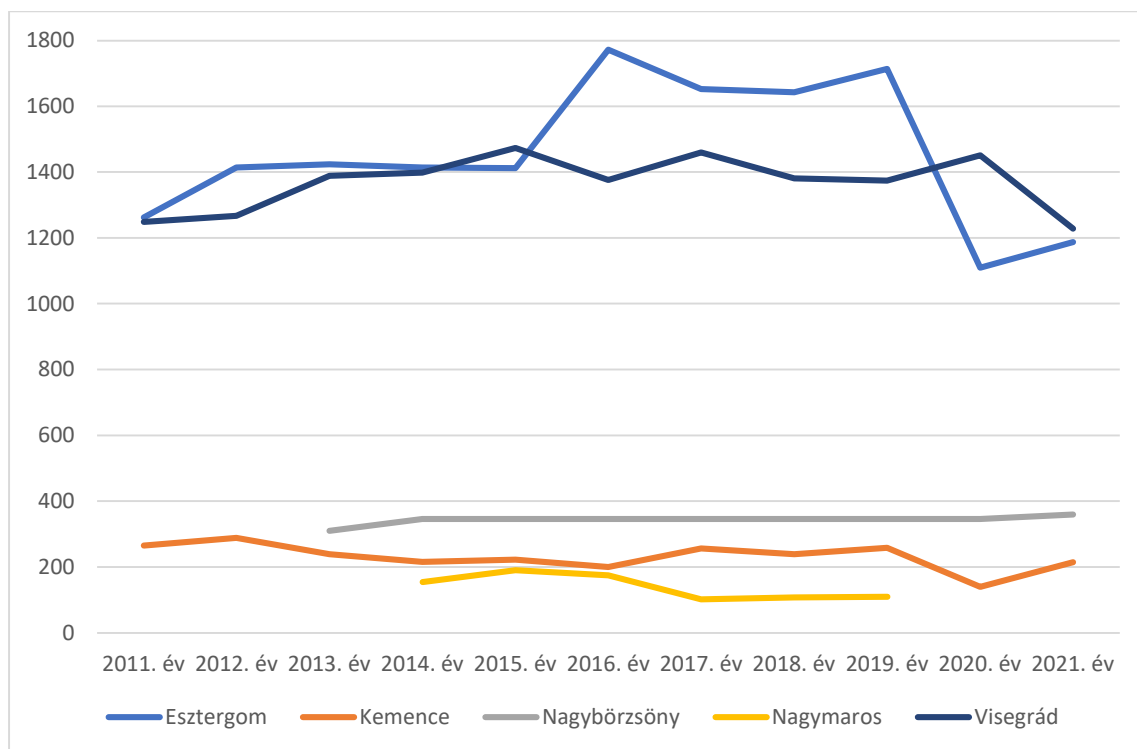
Szálloda az EGTC-települések közül mindössze négyben (Esztergom, Visegrád, Nagybörzsöny, Pilisszentkereszt), panzió 12-ben áll rendelkezésre.

	Szálloda	3* szálloda	4* szálloda	Kategória nélküli szálloda	Panzió	Üdülőháztelep	Turistaszálló / ifjúsági szálló	Kemping
Esztergom	+	+		+	+		+	
Visegrád	+	+	+	+	+	+		
Nagybörzsöny	+			+			+	
Pilisszentkereszt	+			+	+	+		
Kemence					+	+	+	
Csolnok					+			
Kesztlőc					+			

	Szállo- da				Panzió	Üdülőháztelep	Turistaszálló / ifjúsági szálló	Kemping
		3* szálloda	4* szálloda	Kategória nélküli szálloda				
Nagymaros					+			
Nagysáp					+			
Perőcsény					+			
Piliscsév					+			
Pilisszentlászló					+			
Zebegény					+			
Nyergesújfalu							+	
Piliscsaba							+	
Pilismarót							+	
Tokodaltáró							+	
Verőce							+	
Szob								+

7. táblázat: Kereskedelmi szálláshelyek típusai a magyarországi EGTC-településeken 2021. július 31-én. Forrás: KSH

A 2011-2019-es időszakot vizsgálva elmondható, hogy a vizsgált időszakban az egyébként is jelentősebb vendégforgalmat bonyolító településeken a kereskedelmi szálláshelykapacitás növekvő trendje volt megfigyelhető, míg a kisebb településeken inkább stagnálás vagy enyhe csökkenés volt jellemző.

4. ábra: Néhány EGTC település kereskedelmi szálláshely-kapacitása (fő) 2011-2021. Forrás: KSH

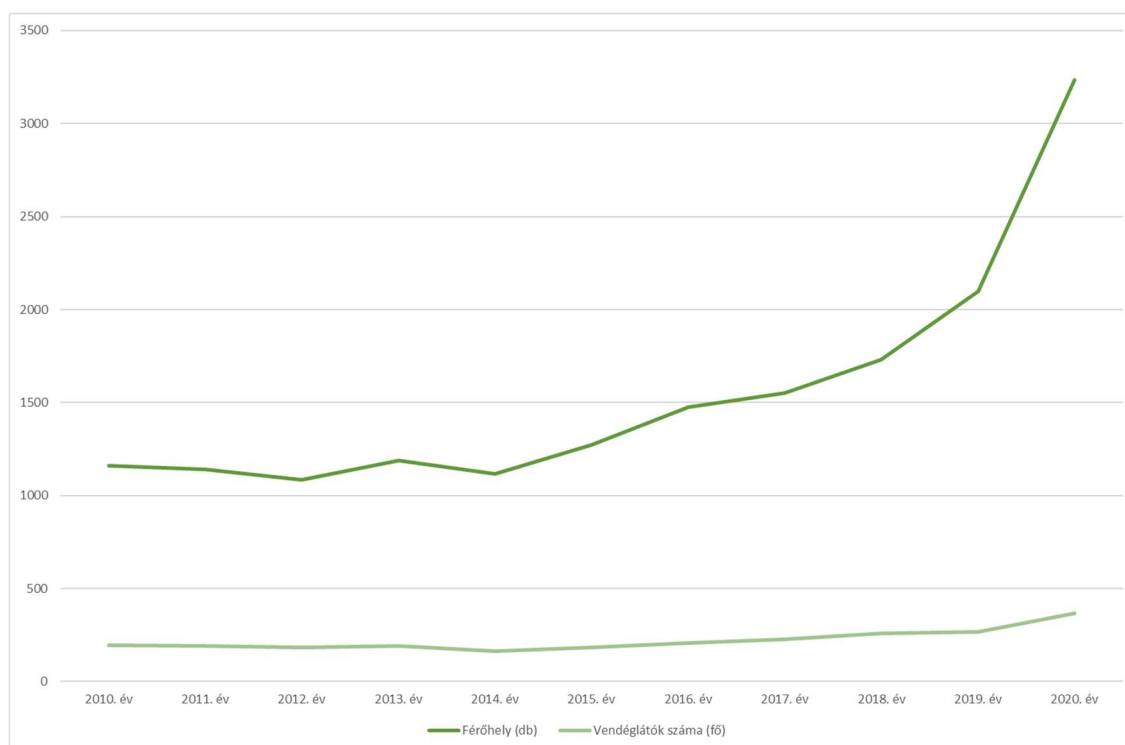
A KSH adatai alapján üzleti célú egyéb szálláslehetőséget (magánszálláshelyet) 2020-ban a 42 magyarországi EGTC-település közül csupán 10 nem kínált (Annayölgy, Dág, Epöl, Ipolydamásd, Leányvár, Máriahalom, Nagysáp, Sárissáp, Tokodaltáró, Úny). A magánszálláshelyek átlagos kapacitása 8 fő/vendéglátó volt.

Település	Férőhely (db)	Vendéglátók száma (fő)
Zebegény	453	61
Dömös	373	16
Nagymaros	347	57
Visegrád	331	45
Esztergom	321	46
Nagybörzsöny	261	31
Verőce	219	21
Piliscsaba	103	7
Pilisszentkereszt	99	14
Kemence	90	11
Kóspallag	87	8
Süttő	68	5
Tokod	66	5
Piliscsév	64	3
Perőcsény	62	3
Tát	60	6
Pilismarót	58	10
Szob	58	5
Bajna	43	3
Lábatlan	41	6
Nyergesújfalu	31	4
Összesen	3 235	367

8. táblázat: Üzleti célú egyéb szálláshelyek (magánszálláshelyek) kapacitása a magyarországi EGTC-településeken 2020-ban. Forrás: KSH

A fenti táblázatban nem jelennek meg a csupán egy-két magánszálláshellyel rendelkező települések (Bajót, Csolnok, Ipolytölgyes, Kesztlőc, Letkés, Márianosztra, Mogyorósbánya, Pilisszentlászló, Tésa, Tinnye, Vámosmikola) egységei, amelyek kapacitásáról a KSH nem szolgáltat információt.

A trendet tekintve azt láthatjuk, hogy a kereskedelmi szálláshelyekhez képest egyértelműen nagyobb növekedés volt tapasztalható a 2010-2020-as időszakban a magánszállások esetében. A vendéglátók száma közel megduplázódott, míg a férőhelyek száma 2,8-szorosára nőtt. 2020-ra mintegy 380 család megélhetéséhez járult hozzá a magánszálláshely-szolgáltatás a magyarországi EGTC-településeken.

5. ábra: Üzleti célú egyéb szálláshelyek (magánszálláshelyek) kapacitása a magyarországi EGTC-településeken¹² 2010-2020. Forrás: KSH

Az aktív turizmus szempontjából kiemelt fontossággal bírnak a térségben a **turistaházak**, pl. a Dobogókői Báró Eötvös Lóránd Menedékház, a Fekete-hegyi turistaház, a Kismagos Erdei Oktatóközpont és Szállás, az Ipoly turistaház (Helemba), a Kisinóci Turistaház, a Nagy-hideg-hegyi turistaház, a Som-hegyi turistaház, a Törökmezői Turistaház (kalandparkkal és állatparkkal), a Vaskapu turistaház, illetve a Kisirtáspusztai hegyi menedékház. A Téry Ödön Nemzeti Turistaházfejlesztési Program keretében újult meg a Kismagos Erdei Oktatóközpont és Szállás, a Nagy-Hideg-hegy turistaház, valamint kapott támogatást a *Dömörkapu Rengeteg - turistaszállás, kerékpáros pont fejlesztése*¹³ projekt (AÖFK 2021b).

A kisebb költségvetéssel rendelkező, illetve természetközeli szállást kedvelők számára a régióban **több kemping** is elérhető, mind a turisztikai gócpontoknak számító városokban (Esztergom, Visegrád), mind egyéb településeken (pl. Dömös, Kémence, Kéménd, Pilismarót, Szob, Zselíz).

3.2 SZÁLLÁSHELY INFRASTRUKTÚRA SZLOVÁKIÁBAN

Az Eurorégió szlovákiai településein meglehetősen kevés szálláshely várja a turistákat, és azok egy részének láthatósága is viszonylag alacsony. A szállások túlnyomó többsége Párkányban található. Települési adatszolgáltatás és internetes szállásportálok alapján Párkányban 2017-ben 217 szálláshely működött, amelyek együttesen 352 ezer vendégéjszakát generáltak (HBH 2018). Itt található az

¹² Az adatsor nem tartalmazza az egy vagy kettő vendéglátóval rendelkező települések egységeinek kapacitását.

¹³ www.turistamagazin.hu/hir/uj-turistaszallas-bufe-es-biciklis-pont-nyilt-domor-kapunal

Eurorégió szlovákiai területének két négycsillagos hotelje közül az egyik¹⁴ (Artemis Resort Wellness Hotel), továbbá a helyi minőségi szálláshelykínálatot képviseli a Wellness Hotel Thermal három csillagos wellness hotel is. A booking.com adatbázisa alapján 2022 áprilisában a booking.com portálon Párkányról 51 szállás képviseltette magát, Helembáról öt, Dunaradványról kettő, további öt településről mindössze egy-egy szálláshely volt elérhető. Tehát a 40 szlovákiai EGTC-település mindössze 20 %-a rendelkezik a booking.com-on foglalható szállással. A Magyarországon jelentős ismertséggel bíró szallas.hu portálon még ennél is rosszabb a szálláshelyek láthatósága.

Település	Booking.com	Szallas.hu
Párkány	51	14
Helemba	5	3
Dunaradvány	2	0
Dunamocs	1	0
Garamkövesd	1	0
Ipolyszalka	1	0
Nána	1	0
Zselíz	1	1
Búcs	0	1

9. táblázat: Szálláshelyek megtalálhatósága szállásfoglalási portálokon. Saját gyűjtés (2022. április)

Némileg árnyalja a képet, hogy több település is bír olyan szállással, amik a fenti szálláspotálokon keresztül nem foglalhatók. Bátorkeszin (Griff Étterem és Panzió), Ebeden (Penzion Art) és Ipolyszakálloson (Méhecske Panzió / Penzion Včielka) panzió működik, Köbölkúton 2016-ban nyílt vendégház (Sweet Home Residence), Muzslán pedig szintén vendégház (Sandahouse) fogadja a megszállni kívánó utazókat. Sárkányfalván található a három csillagos Hotel Château Šarkan, amit egy 19. századi klasszicista kúriában hozták létre (ugyanakkor honlapja¹⁵ csak szlovák nyelven kommunikál).

¹⁴ A másik a nem EGTC-településen található Hotel Château Béla.

¹⁵ www.hotelsarkan.sk

4. TURISZTIKAI KERESLET

4.1 AZ AKTÍV TURIZMUS IRÁNTI KERESLET

A Magyar Turisztikai Ügynökség 2021-ben elkészült Turizmus 2.0 stratégiája kiemeli, hogy az aktív- és ökoturisztikai célpontok mind a családok, mind a párok körében népszerű úti célt jelentenek. A versenytársakhoz képest **Magyarország egyediségét** a vadállomány és vadászati kultúra, az egyedülállóan szabadon belovagolható területek, a kiváló tereplovaglási lehetőségek, a változatos tájak, körbe-kerékpározható tavak, EuroVelo kerékpáros útvonalak, a jelzett turistautak (kiemelten az Országos Kéktúra), a hazai nemzeti parkok, az UNESCO geoparkok és natúrparkok, a közép-európai átlagot meghaladó golfozásra alkalmas napok száma, az érintetlen természeti környezet, a viszonylagos halbség és jó fogási eredmények adják. Szintén előny, hogy Magyarország természeti adottságainak felfedezését látogatóközpontok segítik, ahol a vendégek megismerhetik az egyes területek növény- és állatvilágát. **Az aktív turisztikai tevékenységek iránt hazánkban jellemzően belföldi vendégek részéről mutatkozik igény.** Mindezt árnyalja, hogy a 2019-es évben a magyarországi **kempingekben** a vendégek 47,0 %-a volt külföldi, az egy főre jutó vendégéjszakák száma esetükben magasabb volt a belföldi turistáknál: a vendégéjszakák 55,6 %-a külföldi vendégektől származott. A vadászturizmusban szintén igen magas, mintegy 30 %-os a külföldiek aránya. A budapesti futóturizmus három legnagyobb eseményén pedig 2018-ban 25 ezer külföldi vett részt, akik 3-4 vendégéjszakát töltöttek Magyarországon, költségük pedig meghaladta a 4 milliárd forintot. (MTÜ 2021)

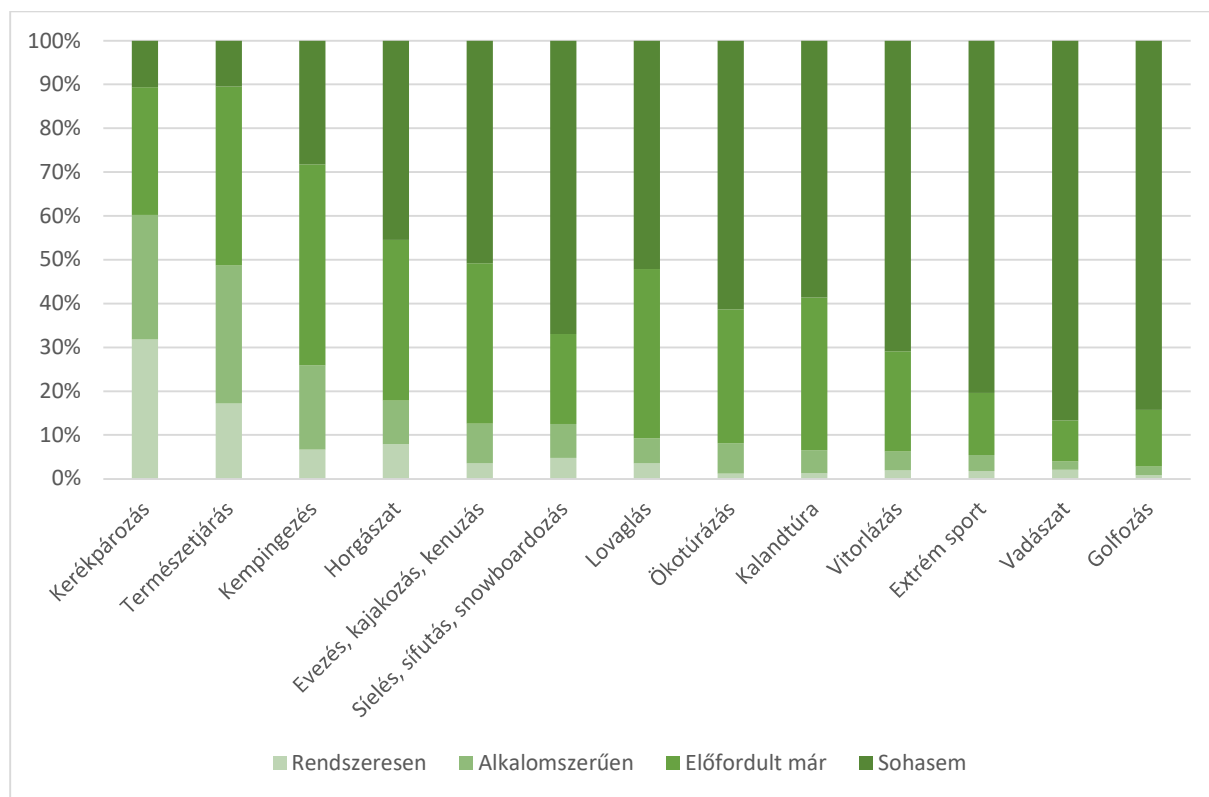
A **legalább havi rendszerességgel rekreációs célú fizikai tevékenységeket végzők aránya** 2018-ban **Magyarországon 41,3 %, Szlovákiában 40,5 %** volt. A szomszédos Ausztriában ez az arány jóval magasabb (50,4 %), de az Euró régió által nem érintett Visegrádi országokban is nagyobb az említett mutató értéke: Lengyelországban 47,2 %, míg a Cseh Köztársaság esetében 45,3 %. (Global Wellness Institute 2019)

A Magyar Turisztikai Ügynökség és a Századvég közös kutatása alapján 2016 és 2019 között közel kétszeresére nőtt azok aránya, akik egynapos **belföldi utazásaik fő céljaként az aktív szabadidős tevékenységet** jelölték meg. A vizsgált (2018 májusától 2019 júniusáig terjedő) időszakban az egynapos belföldi utazások második fő célja az aktív szabadidős tevékenység végzése volt: ezt a megkérdezettek 17,9 %-a említette, míg a pihenést és kikapcsolódás 21,1 %-uk. (Rácz 2020)

4.1.1 Az aktív turisták jellemzői

A Magyar Turisztikai Ügynökség 2017 végén megvalósított kérdőíves felméréssel térképezte fel az aktív (és egyben öko-) turizmussal kapcsolatos társadalmi attitűdöket, illetve vizsgálta a magyarok korábbi tapasztalatait, tervezett részvételüket az adott turisztikai termék tekintetében. A kérdőívek 17 alszegmenst érintettek, melyek közül öt altermék (evezés, lovaglás, kerékpározás, természetjárás, vitorlázás) kiemelten került vizsgálatra, a többi 12 esetében (extrém sport, falusi vendéglátás/élmények, futóturizmus, golf, hajózás, horgászat, kalandtúra, kempingezés, ökotúra, síelés, slow turizmus, vadászat) alapvetően az attitűdök kerültek feltárássra. Az eredmények alapján Magyarországon a két legnépszerűbb szabadidős tevékenységnek a túrázás és a kerékpározás számít, amelyeket az emberek kilenc tizede már kipróbált, vagy bizonyos rendszerességgel űz is. Alkalmoszerűen vagy akár rendszeresen a megkérdezettek 60,2 %-a kerékpározik, míg 48,7 %-uk túrázik ilyen gyakorisággal. Az aktív turisztikai altermékek igénybevételének okaként alapvetően az

egészség megőrzése, a kikapcsolódás lehetősége, illetve a nyugalom érzése jelentek meg. (Mártonné – Császár 2019)

6. ábra: Néhány aktív turisztikai tevékenységekben való részvétel gyakorisága. Forrás: Mártonné – Császár (2019)

A kutatás eredményei arra is rávilágítanak, hogy az egyes turisztikai altermékek esetében milyen mértékű belföldi kereslet várható. A felmérés során ugyanis a válaszadók arról is beszámoltak, hogy mely tevékenység céljából terveznek elutazni a jövőben. A válaszok alapján a természetjárás kimagasló népszerűsége mutatkozik meg.

Altermék	Tervezők aránya (%)
Természetjárás	75,1
Kerékpározás	52,7
Ökotúrázás	48,0
Kempingezés	45,9
Kalandtúra	43,5
Síelés, sífutás, snowboardozás	37,5
Vitorlázás	31,1
Evezés, kajakozás, kenutás	30,6
Extrém sport	27,4

Alternatív	Tervezők aránya (%)
Horgászat	27,0
Lovaglás	20,5
Vadászat	14,1
Golfozás	12,2

10. táblázat: Tevékenységek céljából elutazni tervezők aránya. Forrás: Mártonné – Császár (2019)

Az eredmény híven tükrözi, hogy a gyalogos természetjárás széles körben elterjedt aktív turisztikai formának számít. A gyalogos természetjárás jellemző terepének a hegyvidék számít, a dombságok és középhegységek ideális helyszínei a gyalogos kirándulásoknak, túrázásnak. A domborzati viszonyoknak köszönhetően a hegyekben történő természetjárás is jellemzően a *soft* alternatívákhoz sorolható, hiszen a régióban a túrázáshoz jellemzően nem szükséges magashegységi tapasztalat vagy speciális mászótechnika ismerete. (Sulyok – Magyar 2014)

A lovaglásban, evezésben és természetjárásban résztvevők több mint feléhez leginkább a középkategóriás szállások igénybevétele áll közel, míg a kerékpáros turisták esetében az alsó kategóriás szállások a jellemzőek. A kutatás által vizsgált jelentősebb sportok közül a lovaglásnak hódolók költenek a legtöbbet szállásfoglalás során, míg a kerékpározók a legkevesebbet. (Mártonné – Császár 2019)

4.2 A SZLOVÁK ÉS MAGYAR NÉPESSÉG TURISZTIKAI PREFERENCIÁI

Egy 2021 októberében végzett, a turizmussal kapcsolatos attitűdöket felmérni szolgáló Eurobarometer kutatás¹⁶ (EU 2021) alapján az Európai Unió tagállamaiban a COVID-19 pandémiát megelőzően a gyakran utazók aránya Szlovákiában volt a legmagasabb: 77 % említette, hogy munka vagy szabadidős célból évente több alkalommal is utazott (Magyarországon 55 % volt az arány). Szlovákiában 62 %, Magyarországon 29 % volt azok aránya, akik **a járvány kitörésének hatásaként többet fognak utazni belföldön.**

Bár az EU legtöbb tagállamában (a 27 közül 23-ban) a legnagyobb kedveltséggel az ellátást is tartalmazó kereskedelmi szálláshelyek bírtak, a tagállamok közül egyedül Cipruson számít népszerűbbnek ezen szállástípus, mint Szlovákiában. Mind Magyarországon, mind Szlovákiában a magánszálláshelyek is igen népszerűnek számítanak. A desztináció kiválasztásánál **Szlovákiában a természeti környezet elsődleges szerepet játszik, de Magyarországon is jelentős mértékű hatással bír.**

¹⁶ Az adatbázis és a kérdőívek az alábbi oldalról érhetőek el: europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2283; data.europa.eu/88u/dataset/s2283_499_eng; search.gesis.org/research_data/ZA7807.

Szempont	Szlovákia		Magyarország	
	Leginkább fontos (%)	Fontos (%)	Leginkább fontos (%)	Fontos (%)
Természetes környezet az utazási célállomáson	26	61	16	43
Kulturális kínálat az utazási célállomáson (múzeumok, helyi rendezvények, gasztronómia)	15	45	20	50
A teljes utazás ára	15	46	17	46
A szolgáltatások és tevékenységek hozzáférhetősége mindenki számára: gyermekek, idősek, fogyatékkal élők	14	35	11	30
Az utazási célállomáson elérhető tevékenységek	4	29	4	29

11. táblázat: Desztinációválasztás szempontjai (az adott tényezőt legfontosabbként, illetve fontosként választók aránya).
Forrás: Flash Eurobarometer 499

Annak érdekében, hogy utazásuk fenntarthatóbbá váljon, mind a szlovákiai, mind a magyarországi turisták elsősorban a megtermelt hulladék csökkentését, illetve a helyi eredetű termékek fogyasztását gondolják vállalhatónak. Jelen stratégia szempontjából rendkívül kedvező, hogy mindkét országban **jelentős azok aránya, akik hajlandóak a fenntarthatóság szellemében főszezonon kívül nyaralni, illetve kevésbé látogatott úti célokhoz utazni** – Szlovákiában ezen személyek aránya kiemelkedően magas.

Környezettudatosság módja	Szlovákia (%)	Magyarország (%)
Csökkenti a hulladék mennyiségét nyaralás közben	75	58
Nyaraláskor helyi eredetű termékeket fogyaszt	75	58
A főszezonon kívül nyaral	69	39
Kevésbé látogatott úti célokhoz utazik	58	34
Többet fizet a természeti környezet védelméért	57	26
Csökkenti a vízfelhasználást nyaralás közben	57	32
Hozzájárul a szén-dioxid-kibocsátás ellensúlyozásához (pl. fák ültetése)	54	33
Többet fizet a helyi közösség javára	54	20
A közlekedési lehetőségeket az ökológiai hatás alapján választja ki	51	23
Nem hajlandó változtatni a szokásain	8	11

12. táblázat: Hajlandóság az utazási és turisztikai szokások fenntarthatóbbá tételére (több mód jelölésére is lehetőség volt). Forrás: Flash Eurobarometer 499

Arra a kérdésre, hogy az egyes információforrások közül melyek tekinthetők a legfontosabbnak utazási tervek készítése során, Szlovákiában és Magyarországon is a legtöbben a barátok, kollégák vagy rokonok javaslatait említették. Második és harmadik helyre – eltérő sorrendben – mindkét országban az utazási platformok, illetve a személyes tapasztalat került. Az online influenszerek és blogok mára fontosabb információforrássá váltak, mint a klasszikus média – újság, rádió, TV –, illetve az útikönyvek és magazinok.

Források	Szlovákia (%)	Magyarország (%)
Barátok, kollégák vagy rokonok javaslatai	70	58
Utazók véleményeit és értékeléseit összegyűjtő weboldalak	54	36
Személyes tapasztalat	46	38
A szolgáltató webhelye vagy közösségi oldala	29	28
Utazási irodáktól származó információk	14	15
Online influenszerek és blogok	12	13
Újság, rádió, TV	10	7
Útikönyvek és magazinok	9	12
Idegenforgalmi hivataloktól származó információk	7	6
Úti cél népszerűsítésére irányuló reklámkampányok	5	6

13. táblázat: Információs források utazási tervek készítése során (az adott tényezőt az – egyik¹⁷ – legfontosabbnak jelölők aránya). Forrás: Flash Eurobarometer 499

4.3 AZ ISTER-GRANUM EGTC MAGYARORSZÁGI TELEPÜLÉSEINEK VENDÉGFORGALMA

A KSH statisztikai adatai alapján az Ister-Granum EGTC 42 magyarországi településének kereskedelmi szálláshelyein a pandémia előtti évben, **2019-ben még 243 ezer vendég 515 ezer vendégéjszakát töltött el**, az átlagos **tartózkodási idő viszonylag alacsony volt (2,1 éjszaka)**.

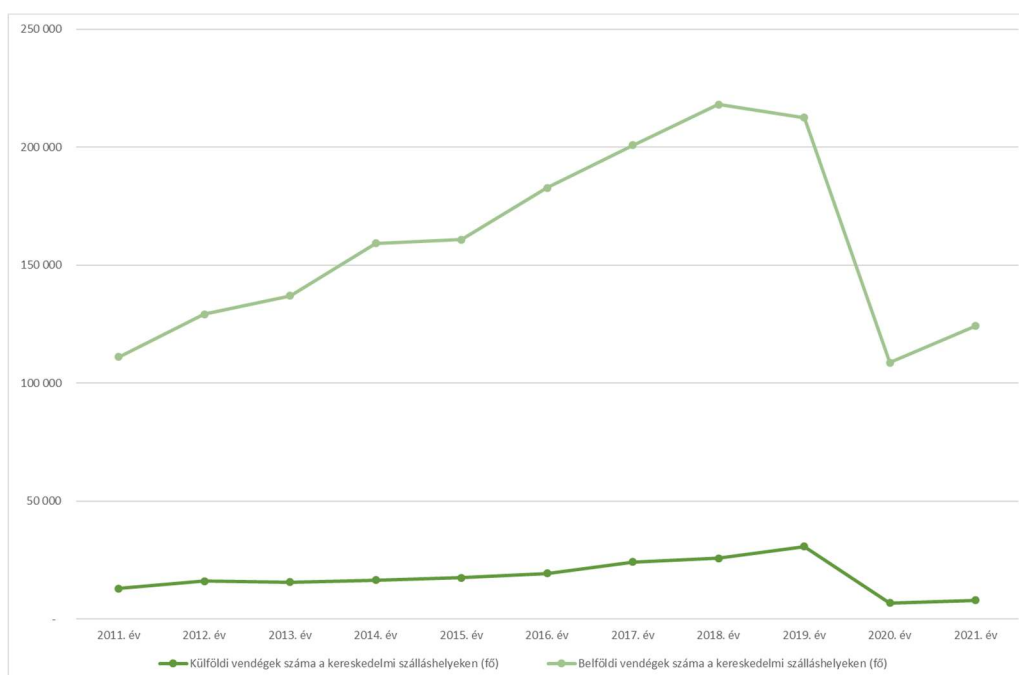
Míg 2011 és 2019 között a vendégek száma a kereskedelmi szálláshelyeken 96 %-kal nőtt, a vendégéjszakáké pedig 103 %-kal, addig a 2020-as és 2021-es év a kereskedelmi szálláshelyek vendégforgalmának jelentős csökkenését hozta. A járvány hazai megjelenését megelőző évhez képest 2020-ban a vendégszám felére (47 %-ra) csökkent, és 2021-ben is csupán mérsékelt növekedést produkált. Ugyanakkor a vendégéjszakák tekintetében némileg kisebb mértékű volt a csökkenés, az átlagos tartózkodási idő mintegy 10 %-kal nőtt (2,3 éjszakára).

¹⁷ Legfeljebb három lehetőség jelölésére volt mód.

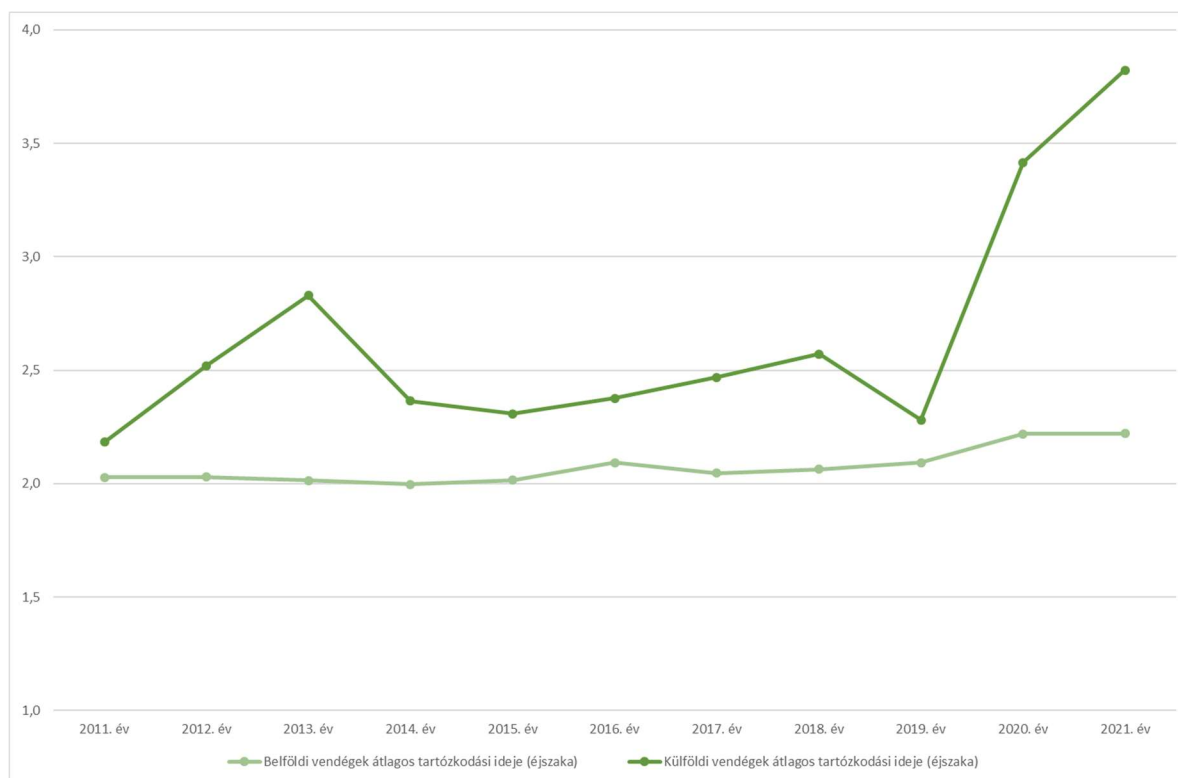
7. ábra: Kereskedelmi szálláshelyek vendégforgalmának alakulása (2011-2021). Forrás: KSH

A kereskedelmi szálláshelyek vendégforgalma alapján a **térség alapvetően a belföldi turizmus célterülete**: a 2011-től 2019-ig tartó időszakban a vendégszám 87-91 %-át, a vendégéjszaka-szám 86-89 %-át belföldi vendégek adták. A külföldi vendégek számának folyamatos növekedését (2019-ben már közel 31 ezer külföldi 70 ezer vendégéjszakát töltött az EGTC településein) a COVID-járvány jelentősen megtörte: a 2020-as és 2021-es vendégszám a 2019-es adat 22 %-a, illetve 26 %-a.

8. ábra: Kereskedelmi szálláshelyek belföldi és külföldi vendégforgalmának alakulása (2011-2021). Forrás: KSH

A külföldi vendégek tekintetében némi bizakodásra ad okot, hogy már a 2011-2019-es időszakban is a belföldi turistához képest hosszabb tartózkodási idő jellemezze őket, és ezt követően pedig még hosszabb időt töltöttek az EGTC településein. 2020-ban a külföldi vendégek átlagos tartózkodási ideje 54 %-kal, 2021-ben pedig 72 %-kal haladta meg a belföldi vendégek hasonló mutatóját.

9. ábra: Kereskedelmi szálláshelyek belföldi és külföldi vendégeinek átlagos tartózkodási ideje (2011-2021). Forrás: KSH

A vendégforgalom erős területi koncentrációt mutat: 2019-ben az EGTC-települések kereskedelmi szálláshelyein éjszakázók több mint a felét (a vendégszám 52,2 %-át, a vendégéjszakák 51,5 %-át) egyetlen település – Visegrád – adta, jelentős részben a település népszerű és jelentős kapacitással bíró wellness szállodáinak köszönhetően. Esztergom a vendégszám 28,9 %-át, a vendégéjszakák 30,4 %-át biztosította, míg Nagyborzsöny esetében ezen mutató értéke: 9,4 %, illetve 8,4 %. Összességében elmondható, hogy **Visegrád, Esztergom és Nagyborzsöny együttesen a magyarországi EGTC településen megszálló vendégek 90,6 %-át fogadta, a vendégéjszakákból való részesedésük pedig 90,4 % volt.**

Település	Vendégek száma a kereskedelmi szálláshelyeken (fő)	Vendégéjszakák száma a kereskedelmi szálláshelyeken (db)
Visegrád	127 058	265 449
Esztergom	70 455	156 812
Nagyborzsöny	22 962	43 231

Település	Vendégek száma a kereskedelmi szálláshelyeken (fő)	Vendégéjszakák száma a kereskedelmi szálláshelyeken (db)
Kemence	4 402	10 198
Perőcsény	2 666	5 887
Pilisszentkereszt	2 518	4 351
Nagysáp	1 855	3 324
Pilismarót	1 714	4 906
Szob	1 573	2 495
Csolnok	1 395	3 695
Nagymaros	1 354	2 804
Keszthely	1 254	2 198
Lábatlan	1 124	3 095
Tát	993	2 399
Zebegény	782 ¹⁸	847
Piliscsaba	646	1 364
Nyergesújfalu	612	1 960
Pilisszentlászló	39	110
Piliscsév ¹⁹	(72)	(106)

14. táblázat: Kereskedelmi szálláshelyek vendégforgalma az EGTC településein (2019). Forrás: KSH

A külföldi vendégforgalom szintén erős területi koncentrációt mutat: 2019-ben a külföldiek kilenctizede az EGTC települései közül két város – Visegrád és Esztergom – szállásait vették igénybe. A kereskedelmi szálláshelyeket igénybe vevők 49,0 %-a Visegrádon, 41,6 %-a Esztergomban szállt meg, A vendégéjszakák tekintetében Esztergom súlya még jelentősebb (50,6 %), Visegrádon a külföldi vendégéjszakák 38,6 %-a keletkezett. A külföldi turizmus relatíve nagyobb súlyt képvisel Esztergom idegenforgalmában: a településen a kereskedelmi szálláshelyeket igénybe vevő vendégek között a külföldiek súlya 18,2 % (Visegrádon 11,9 %), míg a külföldiek által generált vendégéjszakák aránya 17,3 % (Visegrádon 13,4 %).

Település	Külföldi vendégek száma a kereskedelmi szálláshelyeken (fő)	Külföldi vendégek aránya (%)	Külföldi vendégéjszakák száma a kereskedelmi szálláshelyeken (db)	Külföldi vendégéjszakák aránya (%)
Visegrád	15 064	11,9	35 533	13,4
Esztergom	12 806	18,2	27 108	17,3

¹⁸ Az egynapos kirándulások súlyát jól mutatja, hogy ugyanebben az évben a zebegényi Szőnyi István Emlékmúzeum 5 871 látogatót fogadott.

¹⁹ A 2019. évre nem áll rendelkezésre adat, ennél fogva a 2018-as adatok kerültek feltüntetésre.

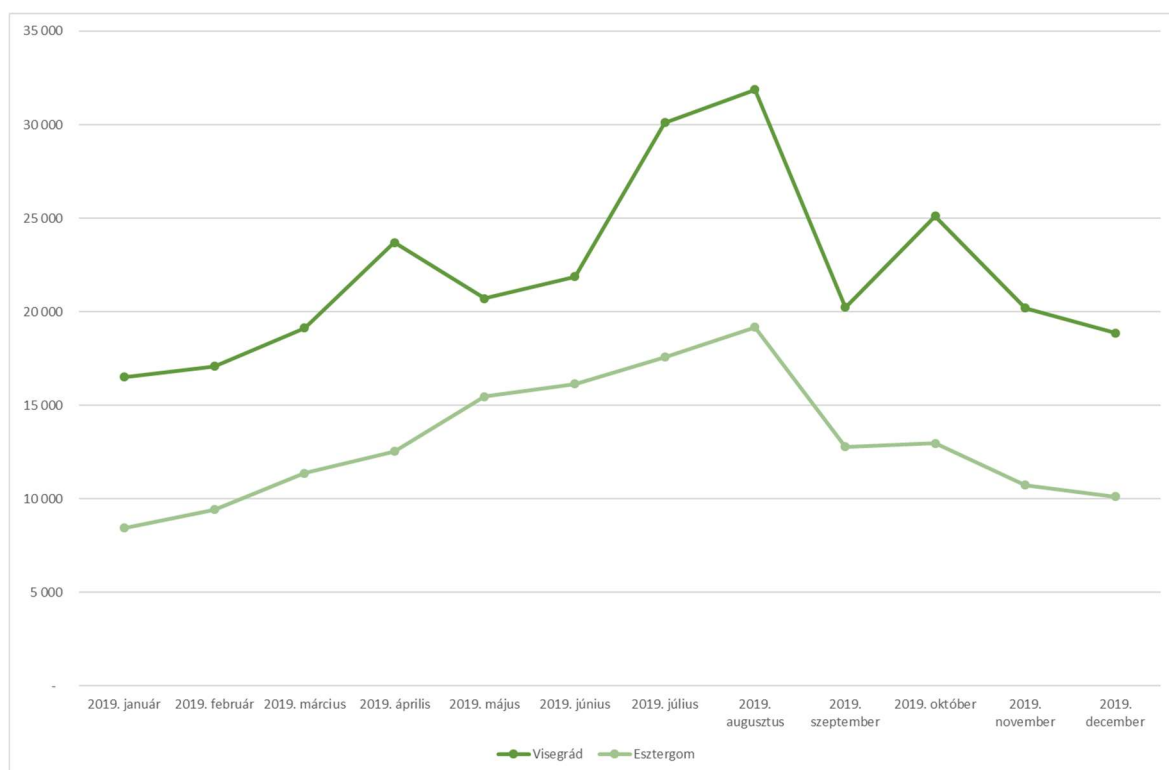
Település	Külföldi vendégek száma a kereskedelmi szálláshelyeken (fő)	Külföldi vendégek aránya (%)	Külföldi vendégéjszakák száma a kereskedelmi szálláshelyeken (db)	Külföldi vendégéjszakák aránya (%)
Nagysáp	644	34,7	1 454	43,7
Kemence	520	11,8	1 083	10,6
Szob	463	29,4	917	36,8
Tát	237	23,9	427	17,8
Keszthely	206	16,4	332	15,1
Nagymaros	178	13,1	441	15,7
Lábatlan	177	15,7	544	17,6
Pilisszentkereszt	171	6,8	1 493	34,3
Piliscsaba	97	15,0	179	13,1
Csolnok	86	6,2	364	9,9
Nagybörzsöny	68	0,3	181	0,4
Pilisszentlászló	24	61,5	87	79,1
Pilismarót	9	0,5	10	0,2
Nyergesújfalu	7	1,1	9	0,5

15. táblázat: Kereskedelmi szálláshelyek külföldi vendégforgalma az EGTC településein (2019). Forrás: KSH

Bár jellemzően a kereskedelmi szálláshelyek vendégforgalmában a főszezont a nyári időszak jelenti, a szezonális ugyanakkor – részben a wellness szállodáknak köszönhetően – a többi évszakban is csak csekély mértékben van jelen az Eurorégióban.

Évszak	Visegrád (%)	Esztergom (%)	Magyarország (%)
Tavaszi	23,9	25,1	21,9
Nyári	31,6	33,7	39,0
Ősz	24,7	23,3	22,8
Téli	19,8	17,9	16,4

16. táblázat: Az egyes évszakokra eső vendégéjszakák aránya a kereskedelmi szálláshelyeken Esztergomban, Visegrádon, illetve Magyarországon (2019). Forrás: KSH

10. ábra: Vendégéjszakák száma a kereskedelmi szálláshelyeken Esztergomban és Visegrádon (2019). Forrás: KSH

A turisztikai szereplők általános tapasztalata alapján a régió településein a napi kirándulóforgalom nagysága jelentősen meghaladja a helyi szálláshelyeket igénybe vevők számát. Egyes becslések alapján (HONifo 2017) Esztergom és térségének éves látogatószáma már 2017 körül elérte a 800 ezer főt.

Visegrádon az egyes attrakciók látogatottsága²⁰ az alábbiak szerint alakult:

- **Magyar Nemzeti Múzeum Salamon-torony Kiállítóhelye:** 2019-ben 15 600 látogató érkezett, 2020-ban pedig 13 244, azaz a visszaesés mintegy 15 %-os volt. A külföldiek száma egy év alatt 83 %-kal csökkent. Ugyanakkor kedvező folyamatok is megjelentek: míg a kedvezményes árú és az ingyenes belépőjegyet váltók száma csökkent, addig a kiállítást teljes árú belépőjeggyel megtekintők száma 49 %-kal nőtt. Ez azt mutatja, hogy egy fizetőképesebb réteg is felfedezte magának az adott attrakciót. A diák látogatók aránya 2019-ben 17 %, 2020-ban 16 % volt.
- **Magyar Nemzeti Múzeum Mátyás Király Múzeuma:** 2019-ben 136 203 látogató érkezett, 2020-ban a látogatószám ennek majdnem felére (69 950 fő) csökkent. A teljes árú belépőjegyek esetében azonban ennél jelentősen alacsonyabb mértékű (25 %-os) csökkenés érvényesült. A külföldi látogatók száma 83 %-kal redukálódott. A múzeumot megtekintők között a diákok aránya 2019-ben 20 %, 2020-ban 14 % volt.

²⁰ Forrás: Országos Muzeológiai Módszertani és Információs Központ (OMMIK) MúzeumStat adatbázis

Esztergomban az egyes attrakciók látogatottsága²¹ az alábbiak szerint alakult:

- **Magyar Nemzeti Múzeum Esztergomi Vármúzeuma:** a város egyik legnépszerűbb kiállítási helyszíne, melyet 2019-ben 88 057 látogató keresett fel, főként kedvezményes, illetve ingyenes belépővel (a látogatók mindössze 17 %-a váltott teljes árú belépőjegyet). A diákok aránya 23 %, a külföldieké 10 % volt. 2020-ra a látogatószám jelentősen lecsökkent (24 246 főre), ugyanakkor a múzeumot kedvezmények igénybe vétele nélkül megtekintők *aránya* jelentősen nőtt (31 %-ra).
- **Főszékesegyház Kincstár:** a város másik leglátogatottabb kiállítóhelye, 2018-ban 81 066 látogatót vonzott, 2020-ban 49 362 főt. 2018-ban a látogatók 59 %-a teljes árú jegyet váltott. A külföldiek aránya kifejezetten magas, 37 % volt, és minden negyedik látogató diák volt.
- **Magyar Környezetvédelmi- és Vízügyi Múzeum:** tendenciájában az elmúlt másfél évtizedben jelentős látogatószám-csökkenést mutató kiállítóhely. Mind 2019-ben, mind 2020-ban bő 8 ezer látogatót fogadott, akiknek csupán 5 %-a tekintette meg teljes árú jeggyel a kiállítást. 2019-ben a látogatók 52 %-át diákok tették ki, a külföldi megtekintők aránya nem érte el az 1 %-ot.
- **Keresztény Múzeum:** ezen egyházi fenntartású múzeumot 2018-ban 7 401-en, 2020-ban 2 414-en látogatták. Jellemzően a múzeumot megtekintők két ötöde diák.
- **Magyar Nemzeti Múzeum Babits Mihály Emlékháza, Magyar Nemzeti Múzeum Balassa Bálint Múzeuma, Magyar Nemzeti Múzeum Pilisszentléleki Szlovák Tájháza:** ezen kiállítóhelyek látogatottsága kifejezetten alacsony, 2019-ben együttesen 7 447-en, 2020-ban pedig 3 929-en tekintették meg ezeket.

Az Eurorégióba érkező turisták között az utóbbi években érezhetően növekedésnek indult a visegrádi országokból érkező látogatók száma. A belföldiek elsősorban Budapestről és környékéről, továbbá a Közép-Dunántúli Régióból érkeznek. (HBH 2018)

4.4 AZ ISTER-GRANUM EGTC SZLOVÁKIAI TELEPÜLÉSEINEK VENDÉGFORGALMA

Az Ister-Granum EGTC 2018-ban elkészült térségi turizmusfejlesztési stratégiája alapján az Eurorégió szlovákiai települései tekintetében **a vendégforgalom területi koncentrációja kiemelkedően nagymértékű**. 2017-ben Párkányban mintegy 352 ezer vendégéjszakát regisztráltak, míg a többi település vendégforgalma – az adatszolgáltatások alapján – ennek csupán töredéke volt. (HBH 2018)

Település	Vendégéjszakák száma (éj)
Párkány	352 025
Ipolyszakállos	4 562
Helemba	1 384
Zselíz	390
Sárkányfalva	206

17. táblázat: Vendégéjszakák száma az EGTC szlovákiai településein (2017). Forrás: HBH (2018)

²¹ Forrás: Uo. (Országos Muzeológiai Módszertani és Információs Központ (OMMIK) MúzeumStat adatbázis)

Míg Párkány 2012-ben mintegy 273 ezer vendégéjszakát produkált, addig fél évtized alatt (2017-re) közel 30 %-kal tudta ezen mutatóját növelni, részben a termálfürdőnek köszönhetően. Az évszakfüggetlen wellness-kínálat a településen csökkentette a szezonalitást, és új célcsoportok bevonását tette lehetővé. Az Ister-Granum Eurórégió szlovákiai oldalának vendégforgalmával kapcsolatos becslések alapján a térségben – elsősorban a Duna-mentén évente mindegy 450 -500 ezer turista fordul meg. Akárcsak a régió magyarországi részén, a szlovákiai területen is jellemző a meglehetősen rövid tartózkodási idő. A turisták döntő többsége belföldi, ugyanakkor egyre jelentősebb tendenciaként rajzolódik ki, hogy a Visegrádi országokból is sokan keresik fel a területet. Az aktív turizmus tekintetében elsősorban annak gyalogos, illetve kerékpáros formái tekinthetők jellemzőnek. Az EuroVelo 6 szlovákiai szakaszának köszönhetően egyre nagyobb mértékben tapasztalható a német, osztrák, illetve holland kerékpárosok megjelenése. Bár a turizmus jelentős részben a Duna-mentéhez kötődik, szezonban a Garam és az Ipoly is vonzza a vízi túrázókat. (HBH 2018)

5. AKTÍV TURISZTIKAI ATTRAKCIÓK ÉS SZOLGÁLTATÁSOK KÍNÁLATA

5.1 BEVEZETÉS

Az aktív turizmus egyre hangsúlyosabb hívószóként jelenig meg a szlovákiai és a magyarországi turizmusban. A Magyar Turisztikai Ügynökség adatai alapján a Magyarországra látogató külföldi turisták leginkább a vízpartok, a kulturális és az aktív turizmus miatt utaznak. A Turizmus 2.0 stratégia ennek megfelelően úgy fogalmaz, hogy „a kulturális és **aktív turisztikai attrakciók**, a kiegészítő szolgáltatások, valamint a fürdők nemzetközileg is vonzó szintre emelése jelentheti Magyarországot – és az egyes desztinációk – számára a legfontosabb kitörési pontot”. (MTÜ 2021)

Magyarországon jelentős intézkedések történtek az aktív életmód népszerűsítése érdekében. Mindez kedvez a belföldi aktív turizmus térhódításának, továbbá a létrejött infrastruktúra a külföldiek számára is vonzó lehetőséget kínál. Az aktív Magyarorszáért felelős kormánybiztos, illetve az Aktív- és Ökoturisztikai Fejlesztési Központ tevékenységei jelentősen hozzájárultak az aktív életmód körülményeiben bekövetkezett jelentős javuláshoz. 2020 és 2021 folyamán mintegy 400 km kerékpárút épült, a Téry Ödön Turistaházfejlesztési Program száz turistaház, kulcsosház, zarándokház, vízitúraszállás felújításához biztosított támogatást (AÖFK 2021b). Országos Futópálya-építési Program és Országos Görpark Program indult, az Országos Bringapark Program számos pálya létrehozását támogatta. Emellett elkészült a Nemzeti Aktív Turisztikai Stratégia. Minden nemzeti parkban e-kerékpáros vezetett túrák indultak 2020 őszétől kezdve. Az elmúlt pár évben számos, az Ister-Granum EGTC településeit érintő fejlesztés valósult meg (illetve kezdődött meg a megvalósítása).

Terület	Fejlesztés
Kerékpározás	Pumptrack bringapark építése az esztergomi Prímás-szigeten.
	Nagymarosi bringapark építése (gyermekbarát kerékpáros ösvény kibővítése).
	Erdei kerékpáros infrastruktúra és szolgáltatásfejlesztés a Pilis-Visegrádi-hegység (valamint a Budai-hegység) területén.
	A Börzsöny kerékpárút-hálózatának fejlesztése.
	Dunaalmás és Süttő közötti kerékpárút építése.
	Szob és Ipolydamásd közötti kerékpárút építése.
	Dömös-Szentendre közötti kerékpárút előkészítése.
	Lábatlan-Esztergom közötti kerékpárút előkészítése.
	Süttő és Lábatlan közötti kerékpárút előkészítése.
	Esztergom és Dömös közötti kerékpárút előkészítése.
Túrázás	Dunakeszi és Ipolydamásd közötti kerékpárút-szakasz kijelölése.
	Pilisi Turisztikai Kerékpárprogram előkészítése.
Lovaglás	Parkolj és Túrász – parkolópontok kialakítása a Dunakanyarban.
	Lépésekre a Dunakanyartól komplex projekt.
Síelés	Aktív lovasturisztikai hálózat létrehozása Közép-Magyarország régió területén.
Mászás	A Nagyvilág sípálya infrastrukturális és szolgáltatás fejlesztése.
	Csabai-torony sziklamászó útvonal Fejlesztése (Piliscsaba).
	Kő-hegy sziklamászó útvonalak felújítása (Mogyorósbánya).
	Marót-hegyi Sólomfészkek fejlesztése (Nyergesújfalú).
	Kis-Gerecsei kőfejtő sziklamászó útvonalak felújítása (Süttő).

Terület	Fejlesztés
	Kétágú-hegy sziklamászó útvonalak felújítása (Keszölc).
	Sziklamászó-hely megújítása Bajóton.
	Sziklamászó-hely megújítása Lábatlanon.
	Sziklamászó-hely megújítása a Hajdú-ugratón és a Som-bereken (Nyergesújfalu).
Vízi sportok	Megújult vízitúra pont Szobon.
	Egy folyóban evezünk (Ipoly-völgy – Ipolytölgyes, Szob, Tésa).
	A Felső- és Alsó-Duna vízi turizmusának komplex fejlesztése (Dömös, Esztergom, Lábatlan).
Kisvasút	Kemencei Erdei Múzeumvasút fejlesztése.
	Szob – Márianosztra kisvasút felújítása.
Egyéb	Pilisi Parkerdő Zrt. aktív- és ökoturisztikai fejlesztései.
	Pilisi Aktív Turizmus Központ építése (Keszölc).

18. táblázat: Példák az Ister-Granum Eurorégióban az elmúlt években megvalósított vagy megvalósítás alatt álló, aktív turizmust támogató fejlesztésekre. Forrás: AÖFK (2021a, 2022a), palyazat.gov.hu támogatott projekt adatbázis

Az Eurorégióban alapvetően három település – Párkány, Visegrád, Esztergom – tölt be turisztikai mágnes szerepet. Az aktív turizmusra való fókusz segítségével növelhető a kisebb települések turisztikai attraktivitása, ugyanakkor nem indokolt a három kiemelt desztináció negligálása – jelenlegi hangsúlyos turisztikai szerepükre hivatkozva. A megfelelő irány az EGTC egésze turisztikai attrakcióinak (beleértve a geológiai és ökológiai vonzerőket is) széles palettájából egy olyan koherens, de több célcsoport igényeit is kielégítő aktív turisztikai kínálat kialakítása, fejlesztése és népszerűsítése, mely **növelheti a régióba érkezők számát, a tartózkodás hosszát, mialatt jobb turisztikai élményt nyújt, és egyúttal – jellegéből adódóan – területileg is kiegyensúlyozottabb látogatóforgalmat generál.**

Az aktív turisztikai kínálatnak továbbá egyaránt kell azokat célozni, akik számára az aktivitás tekinthető a fő célnak, és azokat is, akik számára az aktív turisztikai elemek csupán kiegészítő szerepet töltenek (vagy tölthetnek) be. Utóbbiak esetében elsősorban a turisztikailag jelenleg is fontos szerepet betöltő településeken vagy azok közelében elérhető aktív turisztikai kínálat megléte tekinthető kiemelt fontosságúnak, ezért első körben ezen desztinációk aktív turisztikai attrakcióit tárjuk fel. A vonzerők összegyűjtése során végig szem előtt tartjuk, hogy azok milyen kapcsolódási lehetőségeket biztosíthatnak az EGTC kevésbé frekvenciált településeinek turisztikai kínálatához.

5.2 A KIEMELT TURISZTIKAI DESZTINÁCIÓK KÍNÁLATA²²

5.2.1 Párkány

Az Árpád-korban alapított Párkány (Štúrovo) Szlovákia legdélebbi és legmelegebb városa, ahol évszázadok óta békében élnek különböző nemzetek és vallások tagjai. A város fő attrakciója a Vadas termálfürdő. A városban számos vendéglátó egység működik, különböző típusú szálláshelyek

²² A fejezet alapjául települési honlapok, az attrakciók honlapjai, Wikipedia szócikkek, turisztikai kiadványok, Ister-Granum EGTC kiadványok, illetve kiemelten az Ister-Granum EGTC Térségi Turizmusfejlesztési Stratégiája (HBH 2018) szolgáltak.

üzemelnek (termálhotel, 1-3 csillagos szállodák, panziók, apartmanok, vendégházak, bungalók, ifjúsági és- turistaszállások, kemping), illetve működik turisztikai információs iroda is. A településen és környékén további, a szabadidő aktív eltöltését biztosító programlehetőségek állnak rendelkezésre.

Az **aktív egészségturisztikai kínálatot** alapvetően a Vadas termálfürdő (Vadas Thermal Resort, VadasLand szórakozó központ) fedi le, ahol kültéri medencék, fedett uszoda, csúszdapark, kalandpark, minigolf-pálya, csónakázásra, vízibiciklizésre és horgászatra alkalmas tó, sportpályák, játszótér és wellnessközpont egyaránt megtalálható.

A **természeti értékek** közül kiemelendő a Duna ártere (Ramsar és Natura 2000 területek), míg kedvelt kirándulóhelynek számítanak a várostól északkeletre található Kovácspataki-hegyek (Burda) vulkanikus sziklái, illetve a település közelében található Garam-torkolat vidéke.

Az **aktív turisztikai programok** közül az alábbiak emelendők ki:

- Kirándulások jelölt túraútvonalak mentén (Garam-torkolat vidékéhez, Garamkövesd település felé, Burda és Pilis hegyvonulatokhoz)
- Hegyikerékpáros útvonalak a város körül
- Kerékpáros kirándulások (a településen kerékpárkölcsonzók működnek)
- Vízi turizmus (Szlovákia egyik legújabb dunai közforgalmú kikötője Párkány központjában található)
- Horgászati lehetőségek (Duna, Garam, Ipoly folyókon, illetve – horgászengedély nélkül – a Vadas termálfürdő területén)
- Sportprogramok (melyek közül a legismertebb a Hídfutás)

5.2.2 Esztergom

Esztergom a Duna jobb partján helyezkedik el, a Dunakanyar fejlett iparral rendelkező városa. A 972-ben Géza fejedelem által alapított település Magyarország egyik legfontosabb történelmi és vallási központjának számít: egyes feltételezések szerint itt született és itt koronázták királlyá Istvánt. A város jelentős iparral bír, a határában működő Suzuki a régió legnagyobb foglalkoztatója. Esztergom jelenleg kedvelt turisztikai célpont. A város a római katolikus egyház magyarországi központja, fő látnivalója a Bazilika (Európa harmadik legnagyobb temploma), ahol az ország leggazdagabb egyházi kincstára és egyházi múzeuma található. A Szent Tamás-hegy, a Várhegy és a Kis-Duna-ág között feltörő források a város strandját, illetve termál- és élményszeretőjét táplálják. Esztergom – turisztikai marketing szlogenje szerint „A Dunakanyar fővárosa” – a dunai kirándulóhajók egyik fő célpontja. A településen számos étterem és egyéb vendéglátóhely található, továbbá szálláshelyek széles skálája elérhető (pl. kemping, zárdaszállás, apartman, panzió, wellness hotel).

Az **aktív egészségturisztikai kínálatot** alapvetően az Aquasziget Esztergom határozza meg, amely minden nap várja a vendégeket – többek között – élményszeredencékkel, gyermekmedencével, csúszdával, illetve wellness részleggel, játszótérrel, valamint sportpályákkal. Az esztergomi vasút- és autóbusz végállomás és az élményszerető között naponta transzfer járat közlekedik. Az úszásra további lehetőség kínálkozik a Szent István Strandfürdőben, ahol fedett és szabadtéri – ám hideg időben ideiglenesen fedett – medence is található, illetve a Palatinus-tó, amely strandolási és horgászati lehetőségeket is kínál, továbbá rendelkezik csúszdával, illetve csónak- és vízibicikli kölcsönzővel is.

A **természeti értékek** közül kiemelendő:

- Magaslatok
 - Várhegy (legmagasabb pontja 157 méter)
 - Szent Tamás-hegy
 - Strázsa-hegy
 - Vaskapu
 - Sípóló-hegy
- Duna-Ipoly Nemzeti Park bemutatóhelyei és azok környéke:
 - Strázsa-hegyi tanösvény: az 1,2 km hosszú Strázsa-hegyi tanösvény a Duna-Ipoly mobilapplikáció segítségével is végigjárható. A Kis-Strázsa hegy tetején álló kilátó egyéni turisták számára nem látogatható, kizárólag vezetett túrák alkalmával kerül megnyitásra.
 - Kökőrcsin Ház Erdei Iskola, Kökőrcsin Ház: az épület az Esztergomi székhelyű Duna-Ipoly Nemzeti Park környezeti nevelési központja, amely egy olyan korábbi katonai gyakorlóterén (Strázsa-hegy) működik, amely jelenleg már természetvédelmi oltalom alatt áll. Elsősorban iskolai csoportok, egyesületek, turistacsoportok számára kínál különböző programokat:
 - Madarászat: madárgyűrzési bemutató, madársimogatás, odúismereti sétával egybekötött madármegfigyelés, amely télen is elérhető (ilyenkor a madáretető vendégeinek megfigyelésére van lehetőség).
 - Séta a tanösvényen: botanikai megfigyelés (a Kis-Strázsa-hegy védett és fokozottan védett növényfajainak bemutatása), illetve geológiai vizsgálódás (kőzetvizsgálat felhagyott mészkőbányában, a hegyoldal középrétegeinek megfigyelése és az eróziós folyamatok bemutatása).
 - Vadismereti és vadászati foglalkozás: a vadászat szükségességének kérdése köré épülő program, amely kiegészíthető vadles-látogatással.
 - Gyógynövények és ehető növények, gombák megismerése: tavasztól őszig ismerkedés a Strázsa-hegyen és környékén fellelhető hasznos növényekkel és gyógyhatásaikkal.
 - Vasfüggöny túra: gyalogtúra keretében a volt katonai lőtér épségben fennmaradt berendezéseinek (bunkerek, lőállások, tankbeállók) bemutatása.

Az **aktív turisztikai programok** közül az alábbiak emelendőek ki:

- Kirándulóterületek a város környékén (jelzett túraútvonalakkal)
- Kerékpározás a városban és környékén. Esztergomban és Párkányban kedvező áron igénybe vehető *MVbike Községi Bérkerékpár Rendszer* működik, azonban az itt kölcsönzött kétkerekűek nem használhatóak a két város közigazgatási határain kívül.²³
- Horgászat (Palatinus-tó, Bottyán-tó, Halas-tó, Búbánat-völgyi tavak, dunai horgászat)
- Lovaglás (pl. Sátorkő Lovasiskola, Királyvárosi Lovasliget)

²³ <https://mariavaleriabike.eu/altalanos-szerzodesi-feltetelek.html>

- Barlangászat: a Sátorkőpusztai gipszbarlang megtekintése vezetett túra keretében. A barlangtúra ideje 1,5-2 óra, a túrán való részvétel alsó korhatára 10 év vagy 5. osztály. A barlang jellemzően havonta csak egy alkalommal látogatható.
- Vízi turisztikai programok
- Zarándokútvonalak bejárása: a Mária-út, a Magyar Zarándokút, illetve a Gyöngyök Útja (Via Margaritarum) is érinti a várost. Esztergomban a Szent Adalbert Központban kiváltható a Magyar Zarándokút zarándokútlevele, illetve a városban zarándokszállás is működik.
- Városi séták

5.2.3 Visegrád

Visegrád Magyarország legkisebb, de történelmi és turisztikai szempontból annál jelentősebb városa. Az ezeréves település a Duna jobb partján fekszik (Nagymarossal átellenben), határában ágazik ki a folyó főágából a Szentendrei-Duna. A Sibrik-dombon épített erőd a Duna menti limes egyik legjelentősebb építménye volt. A mai várrendszer IV. Béla és Mária királyné kezdte el építtetni az 1250-es években. Ennek részei a Fellegvár, a Várhegy alatti dombon fekvő Alsóvár, illetve a Duna partján található Vízibástya. Károly Róbert 1320 körül indította el a királyi palota építését, a település az uralkodó kedvelt tartózkodási helyévé vált, így a város a 14. századtól kezdve már nemzetközi jelentőséggel is bírt. A település sokat köszönhet Mátyás király uralkodásának, lévén az uralkodó nagyszabású építkezéseket, felújításokat eszközölt a településen. Visegrád neve a csehek, szlovákok, illetve lengyelek számára is ismerősen csenghet, részben történelmi okokból (*Visegrádi királytalálkozó* 1335-ben), részben a négy ország kapcsolatát szorosabbra fűző, 1991-ben létrehozott *Visegrádi Négyek* csoport nevének köszönhetően.

Jelenleg a város és környéke népszerű kirándulóhelynek számít, évente több százezer látogatót fogad ezen kis település, melynek lakónépessége mindössze 1 847 fő²⁴. A megvalósított fürdőfejlesztésnek, valamint termál- és wellness szállodaépítéseknek köszönhetően az Ister-Granum Eurorégióban itt a legmagasabb a szállóvendégek száma: 2019-ben mintegy 127 ezer vendég több mint 265 ezer éjszakát töltött a város kereskedelmi szálláshelyein. Visegrádon számos étterem és egyéb vendéglátóhely található, továbbá szálláshelyek széles skálája elérhető (pl. kemping, apartman, panzió, termál- és wellness szálloda).

Az **aktív egészségturisztikai kínálatot** a szállodák gyógy- és wellness részlegei mellett a Lepence Spa adja, ahol – többek között – fedett és szabadtéri medencék, szauna, gőzfürdő, gőzkamra, tepidárium, jégkút, illetve élményzuhanyok is találhatóak.

²⁴ 2021-es adat (www.ksh.hu/apps/hntr.telepules?p_lang=HU&p_id=28413)

A **természeti értékek** közül kiemelendő:

- Hegyek, dombok, magaslatok: pl. Pilis-hegység, Nagyvillám-hegy (Zsitvay-kilátó), Sibrik-domb, Mogyoró-hegy
- Természeti látnivalók: pl. Apátkúti-völgy, Ördögmalom vízesés, Visegrádi Pisztrángos Tavak
- Bertényi Miklós Fűvészkert: a környező hegyek növényzetétől teljesen eltérő növényzetet bemutató és sajátos mikroklimával rendelkező arborétum
- Mogyoró-hegyi Kiránduló Központ és környéke (több mint 20 km, megfelelő infrastruktúrával rendelkező séta- és turistaút, tanösvények, táborhelyek, kisállatkert, Erdészek Barátság Parkja, Erdei Művelődés Háza). A Mogyoró-hegyi Kiránduló Központ változatos programokat kínál, pl. erdei játszóterek, vadbemutató kert, Erdészek Barátság Parkja kopjafákkal, tűzrakóhelyek, vendéglátás. A Mogyoró-hegy könnyen megközelíthető kerékpárral a Pilis-Dunakanyar kerékpárútvonal piros jelzésű kerékpárútján (Kis-Panoráma út), illetve gyalogosan Visegrád felől a Salamon-tornyon keresztül a kék keresztet követve, valamint turistaúton Visegrád-Szentgyörgypuszta felől az Áprily-völgyön át a kék négyzet jelzésű útvonalon. A Mogyoró-hegyi Madas László Erdészeti Erdei Iskolát– még más néven – 1988-ban alapították, ezzel Európa legelső erdei iskolájának számít. Az intézmény évente mintegy 8 ezer látogatót fogad. A programok jelentős része alapvetően az óvodás és általános iskolás gyermekeknek szól, ugyanakkor családok és felnőtt csoportok számára is tartogat érdekességeket a hely.
- Természetismereti tanösvények, melyek vezetőfüzettel²⁵ is bejárhatók:
 - Mogyoróhegyi Természetismereti Tanösvény: az egy kilométer hosszú tanösvényen tíz állomás található, melyek tájékoztatást adnak a Mogyoró-hegy vadvilágáról, növényvilágáról, az erdő- és rétgazdálkodásról, vízfolyások kapcsán a víz körforgásáról, az állóvízi életközösségekről, az erdő állatairól.
 - Nagyvillámi Erdészeti Tanösvény: a természetes erdőfelújításba betekintést engedő 900 m hosszú, tízállomásos tanösvény. Az erdészek látásmódját megismertető út során lehetőség van a magasles kipróbálására is.
 - Kisvillámi Vadvirágos Tanösvény: a 800 méter hosszú tanösvény 14 állomása a számtalan védett értékkel bíró táj mai képét és a gazdag élővilág kialakulását mutatja be. A gyermekek számára jelentős motiváló tényezőt jelenthet, hogy kifejezetten a tanösvényhez tartozó mesekönyv (*Egy kisholló nagy csatája a kökönyök földjén*) is beszerezhető Madas László Erdészeti Erdei Iskolában.
 - Áprily-völgyi Rege-termő Tanösvény: a Dunabogdány és a Visegrádhoz tartozó Szentgyörgypuszta között található völgyben – egy korábbi vadaskert helyén – futó 1,2 km hosszú, 11 állomásos tanösvény. A túrához szintén elérhető a tanösvényhez kapcsolódó mesekönyv (*Kísértet a csoda-rejtő völgyben*).

²⁵ parkerdo.hu/erdeiiskola/tanosveny-vezetofuzetek/

Az **aktív turisztikai programok** közül az alábbiak emelendők ki:

- Bakancsos túrák: a Visegrádi-hegységben, a Nagyvillám-hegyen, a Sibrik-dombon és a Mogyoró-hegyen számos túraútvonal található. Néhány ajánlott útvonal a Visegrád-nagymarosi révtől:²⁶
 - Mogyoróhegyi tanösvény (hossz: kb. 4 km; menetidő (pihenőkkel): 2-3 óra; szint: +90/-2 m)
 - Apátkúti-völgy (hossz: kb. 3 km; menetidő [látnivalók megtekintésével]: 2-3 óra; szint: +240/-80 m)
 - Fellegvár és a Nagy-Villám (hossz: kb. 3 km; menetidő [látnivalók megtekintésével]: 2-3 óra; szint: +272/-1 m)
 - Salamon-torony és Királyi Palota (hossz: kb. 1,7 km; menetidő [látnivalók megtekintésével]: 1,5-2 óra; szint: +15/-7 m)
 - Kis-Villám/Vadvirágos tanösvény (hossz: kb. 3 km; menetidő [látnivalók megtekintésével]: 2-3 óra; szint: +238/-106 m)
 - Kalandozás az Apátkúti-völgyben és a Spartacus-ösvényen (hossz: kb. 19,5 km; menetidő [látnivalók megtekintésével]: kb. 7 óra; szint: +354/-354 m)
 - Visegrád hegyein-völgyein (hossz: kb. 6,5 km; menetidő [látnivalók megtekintésével]: kb. 4 óra; szint: +258/-272 m)
 - A Visegrádi-hegység keleti oldalán (hossz: kb. 18 km; menetidő [látnivalók megtekintésével]: 7-8 óra; szint: +565/-567 m)
 - A Visegrádi-hegység esszenciája (hossz: kb. 23 km; menetidő [látnivalók megtekintésével]: 8-9 óra; szint: +725/-670 m)
 - Visegrádi kör (hossz: kb. 24 km; menetidő [látnivalók megtekintésével]: 8-9 óra; szint: +583/-582 m)
 - Országos Kéktúra 16. sz. szakasz (hossz: kb. 17,6 km; menetidő [látnivalók megtekintésével]: 6-7 óra; szint: +144/-735 m)
- Kerékpáros túrák (a városban *Tekerentyű* néven kerékpárkölcsonzó és szerviz működik) a Pilisi Parkerdő visegrádi *Parkolj és Bringázz* pontjáról (Telgárthy-rét)²⁷:
 - Kisrigó túra (közepes nehézségi fok, 2 óra 15 perc becsült menetidő, 22,9 km hossz, 743 m szintkülönbség);
 - Skanzen túra (közepes nehézségi fok, 2 óra 56 perc becsült menetidő, 25,2 –km hossz, 788 m szintkülönbség);
 - Pap-réti túra (könnyű nehézségi fok, 1 óra 22 perc becsült menetidő, 12,2 km hossz, 426 m szintkülönbség).
- Természetismereti tanösvények bejárása
- Síelés: az elmúlt években folyamatos fejlesztéseken átesett Nagyvillám Sípálya felvonókkal, hóágyúkkal, esti világítással, oktatási és kölcsönzési szolgáltatással várja a sportolni vágyókat. A téli szezonon kívül – de nem egész évben – gyepsí és műanyag pályás oktatás is elérhető.
- Bobozás: a Nagyvillám kilátó mellett 2 pályás téli-nyári bobbálya található, amely rossz időben is működik (eső vagy hó esetén plexi tetővel szerelik fel a bobokat).

²⁶ visitvisegrad.hu/programok/turalehetosegek

²⁷ <https://parkerdo.hu/turizmus/pilis-bike/parkolj-bringazz/p-b-telgarthy-ret-visegrad/>

- Canopy-pálya teljesítése: a *Canopy Fun Extreme és Kalandparkban* található Magyarország első Canopy-pályája, illetve a kalandparkban 2 szinten, 40 játékelemmel nyílik lehetőség a mozgáskoordináció és ügyesség fejlesztésére.
- Jégkorcsolyázás: a *Visegrád Gokart és Kalandpark* területén télen jégpálya működik.
- Minigolfolás: a visegrádi Nagyvillám-tisztáson 12 elemből álló minigolf pálya (*Minigolf Visegrád*) található.
- Vadászat: a Visegrádi Erdészet szervezésében lehetőség nyílik a környéken történő vadászatra.
- Horgászat: pl. a Visegrádi Pisztrángos Tavak területén (itt a napijegy megváltásával díjmentesen kölcsönözhető horgászbót).
- Sportpályák igénybevétele, íjászat: a Sport- és Szabadidő Centrum 4 hektáros területen sportpályák, játszótér, falusi udvar, íjász pálya, illetve piknik helyek találhatóak.
- Lovaglás: a Pilis-Visegrádi hegységben négy helyen kerültek kialakításra nyári lovas istállók, köztük Visegrádon az Apátkúti Vadászháznál illetve a Mogyoró-hegyen. Az ajánlott útvonalak Dunabogdányra, Tahitótfalura, Pilisszentlászlón keresztül Királykunyóra, az Apátkúti-völgyben található Vadászházhoz vezetnek. Az istállók mellett szálláslehetőség is biztosított a lovas turisták számára. Lovaglásra lehetőség nyílik a visegrádi Gizella Major Lovasudvarban is.
- Lézerharc: az Attrakciós Ház alagsorában gondosan kialakított, akadályokkal, paravánokkal, tereptárgyakkal berendezett pálya várja a lézerharc iránt érdeklődőket.
- Vízi turizmus: a Sport- és Szabadidő Centrumban kenu- és kajakbérleti lehetőség biztosított; idejében rendszeres SUP túrák indulnak Visegrádról, illetve Visegrádra, továbbá a visegrádi Alsó-öböl védett vizén lehetőség van megtanulni a SUP irányításának alapjait.

5.3 AKTÍV TURIZMUSHOZ KAPCSOLÓDÓ TÉRSÉGI KÍNÁLATI ELEMÉK²⁸

5.3.1 Aktív turisztikai altermékekhez kapcsolódó térségi kínálati elemek

5.3.1.1 Bevezetés

Az Ister-Granum EGTC turisztikai potenciálja jelentős részben az aktív turizmus segítségével aknázható ki, figyelembe véve a térség adottságait. Az Ister-Granum Eurorégió területe számtalan népszerű kirándulóhellyel büszkélkedhet, a Duna mentén futó EuroVelo kerékpárút európai szinten is jegyzett transznacionális útvonal, a térség folyói és patakjai a vízi turizmusnak kedveznek, a tereplovaglás infrastrukturális háttere is adott, a horgászok számtalan lehetőség közül választhatnak, az erdőkben pedig a vadászat szerelmesei találhatják meg a számításukat. Mindemelllett a kalandok kedvelői is könnyen megtalálhatják a számításukat (pl. sziklamászás, barlangászat).

Összességében elmondható, hogy az Ister-Granum EGTC régió abban a szerencsés helyzetben van, hogy a kiemelkedő turisztikai célpontoknak számító városok, azok közvetlen környezete, illetve az azoktól távolabb eső kisebb települések környéke egyaránt számos lehetőséget kínál az aktív kapcsolódás kedvelőinek. Ez az összetett kínálat azért is rendkívüli fontosságú, mert az utazási döntés meghozatalakor az emberek jelentős része térséget választ: Magyarországon ezen tényező

²⁸ A fejezet alapjául települési honlapok, az attrakciók honlapjai, Wikipedia szócikkek, turisztikai kiadványok, a Turista Magazin, Ister-Granum EGTC kiadványok, illetve kiemelten az Ister-Granum EGTC Térségi Turizmusfejlesztési Stratégiája (HBH 2018) szolgáltak.

egyértelműen az elsődleges, 55 % térséget választ, 23 % szálláshelyet, 12 % programot vagy rendezvényt, míg 8 % turisztikai attrakciót. (Péter – Németh – Lelkóné 2018)

5.3.1.2 Természetjárás, bakancsos turizmus

Az erdővel borított területek, a sok helyen még szinte érintetlen természeti környezet kedvező lehetőségeket kínál a természetjárók, túrázók számára. A magyar oldalon elsősorban a Pilis, a Visegrádi-hegység, a Börzsöny és a Gerecse, szlovák oldalon pedig a Kovácspataki-hegyek (Burda) rendkívül népszerű kirándulóhelynek számítanak, az infrastruktúra számos helyen a szükséges szinten kiépítettnek tekinthető, és megfelelően jelzett útvonalak hálózák be a területet.

Terület	Közei EGTC-tag település
Csóványos	Kóspallag
Dera-szurdok	Pilisszentkereszt
Dobogókő	Pilisszentkereszt
Dömörkapu	Pilisszentlászló
Duna-Garam torkolat	Esztergom, Párkány, Garamkövesd
Holdvilág-árok	Pilisszentkereszt
Kétfükkfa-nyereg	Pilisszentkereszt
Királyrét	Kóspallag
Kisinóc	Kóspallag
Kis-Szoplák	Pilisszentkereszt
Kovácspataki-hegyek	Bajta, Garamkövesd, Helemba, Ipolydamásd, Leléd, Szob
Lajosforrás	Pilisszentlászló
Morgó-patak völgye	Kismaros, Verőce
Nagy-Hideg-hegy	Kóspallag
Nagyirtápuszta	Kóspallag, NagyBörzsöny
Nagy-Szoplák	Pilisszentkereszt
Nagy-Villám	Visegrád
Prédikálószték	Dömös
Rám-szakadék	Dömös
Törökmező	Kóspallag, Márianosztra, Nagymaros, Szob, Zebegény
Vadálló-kövek	Dömös

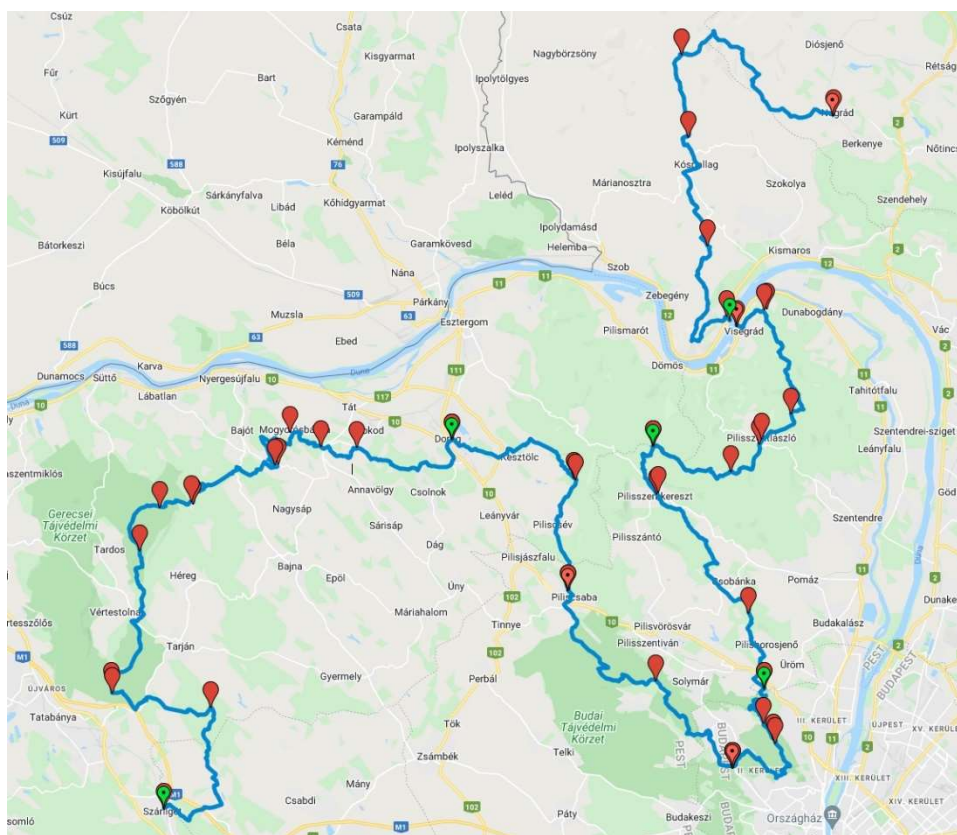
19. táblázat: A kirándulások népszerű állomásai, célpontjai az Ister-Granum Eurorégióban. Forrás: HBH (2018)

A fentiekén kívül természetesen számtalan további lehetséges kirándulási célpont található a régióban, elsősorban a Pilisben, a Visegrádi-hegységben, a Börzsönyben, illetve a Kovácspataki-hegyekben.

Továbbá a nemzetközi ismertségű **Országos Kéktúra** (és Gyermekkéktúra) útvonala is áthalad az Eurorégió területén, számos EGTC-tag települést érintve. Az Országos Kéktúra, hazánk leghosszabb –

Írott-kőttől Hollóházáig tartó, 1173,3 kilométeres – turistaútja, melyet a National Geographic 2020-ban a leginkább ajánlott huszonöt utazási célpont közé sorolt²⁹. Az Országos Kéktúra a Rockenbauer Pál Dél-dunántúli Kéktúrával (541,4 km) és az Alföldi Kéktúrával együtt alkotja az Országos Kékkört.³⁰

Az Országos Kéktúra nemzetközi népszerűségéhez a tradíciókon kívül – Európa első hosszútávú turistaútként jött létre 1938-ban – az is hozzájárul, hogy részét képezi az Európai Gyalogtúra Szövetség (European Ramblers Association) Európai Hosszútávú Vándorutak hálózata E4-es számú útvonalának, mely a Ciprusi Larnaka és a spanyolországi Tarifa között húzódik meg, mintegy 12 ezer kilométeren keresztül³¹. A Magyarországot érintő E7, a Szlovákián és Magyarországon egyaránt áthaladó E3, illetve a szlovákiai szakasszal rendelkező E8-as útvonalak egyike sem halad keresztül az Ister-Granum Eurórégió.

11. ábra: Az Országos Kéktúra 11-17. szakaszai. Forrás: www.kektura.hu, Google Maps

Szakasz	Útvonal	Érintett EGTC települések
11. szakasz	Szárliget – Dorog	Bajót-Péliföldszentkereszt, Mogorósbánya, Tokod
12. szakasz	Dorog – Piliscsaba	Kesztlőc, Klastrompuszta, Piliscsév, Piliscsaba
13. szakasz	Piliscsaba – Hűvösvölgy	Piliscsaba

²⁹ www.nationalgeographic.com/travel/article/best-trips-2020-1

³⁰ www.kektura.hu

³¹ www.era-ewv-ferp.org/e-paths/e4/

Szakasz	Útvonal	Érintett EGTC települések
15. szakasz	Rozália téglagyár – Dobogókő	Pilisszentkereszt
16. szakasz	Dobogókő – Visegrád	Pilisszentlászló, Visegrád (Nagymaros)
17. szakasz	Nagymaros – Nógrád	Nagymaros (Visegrád), Kóspallag

20. táblázat: Az Országos Kéktúra releváns szakaszai által érintett EGTC-települések. Forrás: www.kektura.hu

A Magyar Természetjáró Szövetség (MTSZ) Természetjáró portálján³² számos gyalogtúra – valamint kerékpárostúra és vízitúra – megtalálható térképpel, valamint részletes leírással. A túrák – számtalan szempont szerint – jól szűrhetőek, az útvonal többféle formátumban is letölthető. Az oldalon lehetőség van egyéni szempontok szerinti túratervezésre is. A kapcsolódó mobilalkalmazás – Természetjáró app³³ – hasonló funkcionalitásokkal bír, továbbá GPS-segítségével navigációra is lehetőséget biztosít. A portál és az alkalmazás egymással szinkronizálható, így a laptopon vagy asztali gépen kiválasztott vagy legenerált útvonal megjeleníthető az appban.

A természetjáró turizmus egyik speciális fajtáját jelentik a **teljesítménytúrák**, amelyek inkább hard, mintsem soft jellegű tevékenységeket takarnak. A teljesítménytúra ugyanis a természetjárás olyan változata, amelyben a kikapcsolódás helyett az elsődleges hangsúly a sporton, a versenyzésen, a teljesítőképesség határainak megtapasztalásán van. A célt jellemzően egy előre meghatározott (ellenőrző pontokkal rendelkező) útvonalon kell teljesíteni, mégpedig bizonyos időkorláton (szintidőn) belül. A **teljesítménytúrák** adatait Magyarországon a Teljesítménytúrázók Társasága közhasznú egyesület gyűjti össze és teszi közzé³⁴. **Az Ister-Granum Eurorégió térségét több jelentősebb útvonal is érinti:**

- A Kinizsi Százas hosszú távú – 100 kilométeres – gyalogos teljesítménytúra a Pilisben és a Gerecsében. A túra nagyobbik része az országos kék jelzésen halad. Az útvonal, többek között, a következő területeket érinti: Nagy-Kevély – Kevély-nyereg – Hosszú-hegy – Pilis-nyereg – Kétágú-hegy – Dorog – Nagy-Gete – Horgász-tó – Hegyes-kő – Mogyorósbánya – Péliföldszentkereszt – Bika-völgy – Pusztamarót – Gerecse egyházi üdülő.
- A Gerecse-50 teljesítménytúra 50 km hosszú útvonal, mely Tatabánya – Tardos – Pusztamarót – Héreg – Vértestolna érintésével halad végig a Gerecse tájain; jelentős részben az Országos Kék Túra útvonalán; valamint egyéb jelzett turistautakon.

Szintén egyedi szint visznek a természetjárásba az **instant vagy geogo túrák**³⁵, amelyeket meghatározott útvonalon, meghatározott szintidőn belül kell teljesíteni – a teljesítménytúráktól eltérően – azok nem szervezeten, hanem egyénileg vagy társaságban bármikor teljesíthetők. Az eredmény validálása az ellenőrzőpontokon történik a telefon segítségével, GPS-pozíció alapján. Az

³² www.termeszettjaro.hu

³³ www.termeszettjaro.hu/hu/mobile-app.html

³⁴ tturak.hu/turanaptar

³⁵ www.instanttturak.hu, geogo.hu

Eurorégiót érinti a PálosKör³⁶, a Szénás Kör³⁷, a Bükkös Kör³⁸, a Gulyakör³⁹, a Bányáskör⁴⁰, az Ökofutás Körök (Denevér-kör, Hiúz-kör)⁴¹ és a Malom Kör⁴².

A *Parkolj és Túrázz – parkolópontok kialakítása a Dunakanyarban* című projekt keretében a Pilisi Parkerdő Zrt. területén jelenleg is működő parkolók kapacitásbővítése, fejlesztése, valamint a túrázáshoz kapcsolódó belépési pontok fejlesztése valósul meg kilenc helyszínen 2022 végéig. A projektnek köszönhetően az alábbi EGTC településeken, illetve azok közelében történik infrastruktúra-fejlesztés.⁴³

- Pilismarót: „Mózer” parkoló (murvás kialakítás)
- Pilisszentkereszt: Kakashegyi parkoló (murvás kialakítás)
- Pilisszentlászló: Kisrigó étterem előtti parkoló (aszfalt burkolat), Hegytető parkoló (murvás kialakítás)
- Visegrád: Apátkúti parkoló (aszfalt burkolat), Mogyoróhegyi parkolók (aszfalt burkolatú parkolók)

5.3.1.3 Kerékpáros turizmus

A kerékpáros turizmus esetében a kerékpározás egyaránt jelent közlekedési módot, kikapcsolódási formát, illetve egészségmegőrzést szolgáló fizikai aktivitást. A kerékpárral történő közlekedés tehát magának a turisztikai élménynek a részét képezi. A gyalog történő helyváltoztatáshoz képest nagyobb mobilitási fokot garantál, ugyanakkor megőrzi a természet közelsége jelentette előnyöket. Kerékpáros turizmusként értelmezhető, amikor az utazók kerékpárral közlekednek szabadidős céllal. Ezen belül az alábbi három kategória különböztethető meg:

- Kerékpáros szabadidős célú utazás: egy vagy több éjszakás tartózkodással járó utazás, amelynek fő motivációja és célja maga a kerékpározás. Ez lehet csillagtúra-jellegű, illetve egy adott útvonalat végigkövető, illetve szervezett vagy független utazás.
- Kerékpározás utazás részeként: jellemzően egy-egy napos kerékpáros kirándulások utazás során, a szállásról vagy más kiindulási pontról (például kerékpárbérlés egy vasútállomáson). Ez részét képezi a turisztikai élménynek, de annak csupán egyik elemét jelenti.
- Egynapos kerékpáros kirándulás: három órát meghaladó időtartamú, szabadidős célú, otthonról tett kerékpáros kirándulás elsősorban szabadidős és rekreációs céllal.

Ezen kategóriákat egészítik ki a hard típusú aktív turizmushoz sorolható, alapvetően sporttevékenységként is meghatározható kerékpározási formák, mint amilyen a hegyi, illetve az extrém kerékpározás (pl. downhill).

³⁶ paloskor.hu/

³⁷ www.szenaskor.hu

³⁸ bukkoskor.hu/

³⁹ www.gulyakor.hu

⁴⁰ banyaszkor.hu/

⁴¹ okofutas.hu/korok.html

⁴² malomkor.hu/

⁴³ aofk.hu/parkolj-es-turazz-parkolopontok-kialakitasa-a-dunakanyarban/

A kerékpáros közlekedés az elmúlt években rendkívül sokat fejlődött mind Magyarországon, mind Szlovákiában. A kerékpárturizmus az aktív turizmus egyik erős ágazatává vált, központi termékként – a tókerülő kerékpárutak mellett – az EuroVelo szakaszokkal. Korunk igényeire, az elektromos kerékpárok egyre szélesebb körű elterjedésére reagálva egyre több kerékpárút mentén került sor töltőállomások telepítésére. Egy korábbi kutatás a kerékpáros turizmussal kapcsolatos igényszintek alapján a Cseh Köztársaságot közepes, Szlovákiát és Lengyelországot közepes-magas, míg Ausztriát és Magyarországot magas keresleti szintet mutató csoportba sorolta. (Sulyok – Magyar 2014)

Az Ister-Granum területe kedvező adottságokat kínál a kerékpáros turisták egyes típusai számára, a különböző domborzati viszonyok között minden kerékpáros találhat számára kedvező terepet: a Duna mentén jellemzően sík útviszonyok kínálóznak, míg a hegységekben a hegyikerékpárosok érezhetik elemükben magukat.

Az Ister-Granum EGTC területén, részben a magyar-szlovák határszakaszon fut az EuroVelo 6. számú nemzetközi kerékpáros útvonal, amelyet a *Folyók útvonala* névvel is illetnek. Az útvonal az Atlanti-óceánt (a franciaországi Saint-Brevin-les-Pins települést) köti össze a Fekete-tengerrel (a bulgáriai Konstancával).

12. ábra: AZ EuroVelo 6 útvonal dunakanyari szakasza. Forrás: <https://en.eurovelo.com/ev6/hungary>

Az út különlegessége, hogy Esztergom és Komárom között mind a magyar, mind a szlovák oldalon lehetőség nyílik a Duna mentén kijelölt útvonalon haladni kerékpárral. A Dunakanyar az egyik legszebb kerékpározási útvonalat kínálja Magyarországon, számos EGTC-tagtelepülést összekapcsolva. Keletről haladva Verőce, Nagymaros, Zebegény, Szob, Esztergom településeket köti össze jól kiépített kerékpárút, onnan a magyar oldalon Tát, Nyergesújfalu, Látatlan és Süttő, a szlovákiai oldalon Párkány, Ebed, Karva, Dunamocs, illetve Dunaradvány érhető el megfelelő körülmények között. Az Eurorégió Duna menti sávjában a kerékpáros turista-forgalom növekvő jelentőségű, ugyanakkor a kerékpáros úthálózat fejlesztést igényel, ugyanis egyrészt nem minden szakaszon van kiépült kerékpárút, másrészt a magyar fővárossal való összeköttetés tekintetében sem ideális a helyzet. Mindazonáltal az Eurorégióban az elmúlt évek fejlesztéseinek, illetve előkészítő munkájának köszönhetően érezhetően

javult, illetve a jövőben javulni fog a helyzet, és jó minőségű kerékpárút-szakaszok váltak, illetve válnak elérhetővé (pl. Dunaalmás – Süttő, Szob – Ipolydamásd, Dömös –Szentendre, Lábatlan – Esztergom, Süttő – Lábatlan, Esztergom – Dömös, Dunabogdány – Kisoroszi). Az Ister-Granum Eurorégió kerékpáros turizmus szempontjából kitüntetett helyzetét fogja erősíteni, hogy Dunabogdány és Kisoroszi között épül meg a közeljövőben Magyarország első kerékpáros Duna-hídja.

A **Pilis** hegységben van kiépült kerékpárút-hálózat, a Pilisi Parkerdő erdészeti üzemi útjait a kerékpárosok is használhatják, a MÁV vonatokon és a szentendrei HÉV-en lehetőség van kerékpárszállításra. A kerékpárosok kedvelt helyszínei közé tartozik a Pilis-nyereg, a Pilis-tető, Dobogókő, illetve a Panoráma út. A Pilis Bike erdei kerékpáros hálózat útvonalain 350 kilométer kerékpározásra kijelölt erdei úton lehet tekerni, amelyeken mintegy három tucat különböző ajánlott túrát lehet teljesíteni. A Pilisi Parkerdő területén található tíz *Parkolj és Bringázz*⁴⁴ pont közül négy, illetve a két információs pont mindegyike EGTC-tag településen található:

- INFO pontok
 - Piliscsaba, Klotildliget vasútállomás
 - Piliscsév vasútállomás
- P+ B pontok és ajánlott útvonalak
 - Kisrigó Vendéglő, Pilisszentlászló
 - Sikárosi körtúra (nehézségi szint: közepesen nehéz; hossz: 24,1 km; menetidő: kb. 2 óra; szint: +579/-579 m)
 - Pap-réti túra (nehézségi szint: könnyű-közepes; hossz: 10,7 km; menetidő: kb. 1 óra; szint: +314/-314 m)
 - Skanzen túra (nehézségi szint: közepesen nehéz; hossz: 23,6 km; menetidő: kb. 2,5 óra; szint: +672/-672 m)
 - Pisztrángos túra (nehézségi szint: közepesen nehéz; hossz: 25,2 km; menetidő: kb. 3 óra; szint: +797/-797 m)
 - Hegy-tető, Pilisszentlászló
 - Pisztrángos túra (nehézségi szint: közepesen nehéz; hossz: 18,2 km; menetidő: 1,5-2 óra; szint: +587/-587 m)
 - Pap-réti túra (nehézségi szint: könnyű; hossz: 6,1 km; menetidő: kb. fél óra; szint: +164/-164 m)
 - Skanzen túra (nehézségi szint: közepesen nehéz; hossz: 19,0 km; menetidő: kb. 2 óra; szint: +523/-523 m)
 - Sikárosi körtúra (nehézségi szint: közepesen nehéz; hossz: 28,7 km; menetidő: kb. 3 óra; szint: +735/-735 m)
 - Telgárthy-rét, Visegrád
 - Kisrigó túra (nehézségi szint: közepesen nehéz; hossz: 22,9 km; menetidő: kb. 2 óra; szint: +743/-743 m)
 - Skanzen túra (nehézségi szint: közepesen nehéz; hossz: 25,2 km; menetidő: kb. 3 óra; szint: +788/-788 m)
 - Pap-réti túra (nehézségi szint: könnyű; hossz: 12,2 km; menetidő: kb. 1 óra; szint: +426/-426 m)
 - Erika Kávézó, Keszthely

⁴⁴ parkerdo.hu/turizmus/pilis-bike/parkolj-bringazz/

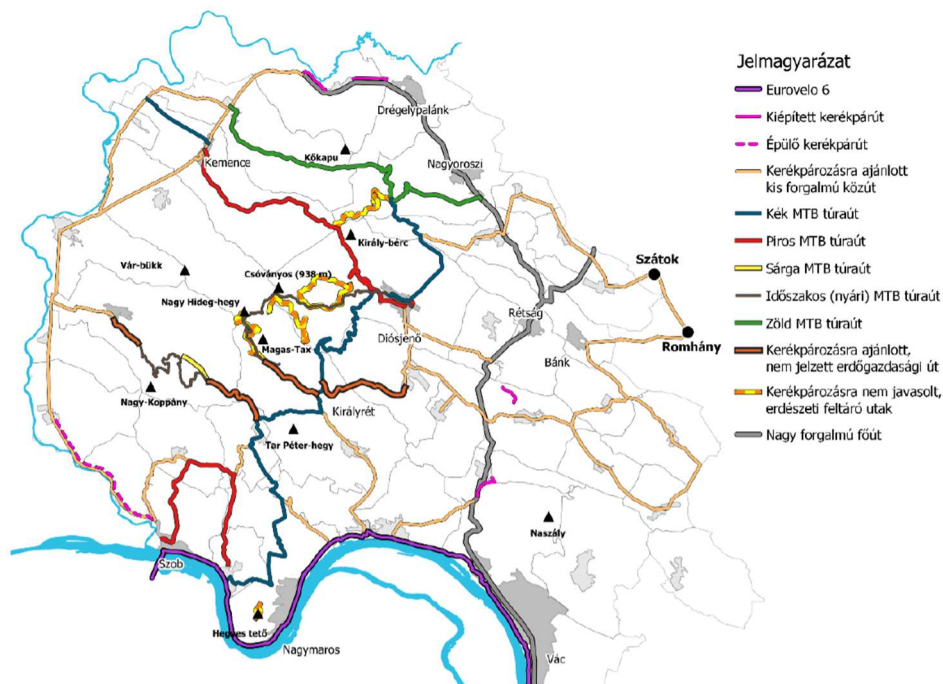
- Csévi családi túra (nehézségi szint: könnyű; hossz: 8,4 km; menetidő: kb. fél óra; szint: +76/-97 m)
- Levendula túra (nehézségi szint: közepesen könnyű; hossz: 15,6 km; menetidő: kb. 2 óra; szint: +440/-389 m)
- Piliscsévi kistúra (nehézségi szint: közepesen könnyű; hossz: 15,5 km; menetidő: kb. 1 óra; szint: +164/-164 m)
- Klotildligeti edzőkör (nehézségi szint: közepesen nehéz; hossz: kb. 31,3 km; menetidő: kb. 3 óra; szint: +831/-831 m)

Továbbá jelenleg is megvalósítás alatt van az *Erdei kerékpáros infrastruktúra és szolgáltatásfejlesztés a Pilis-Visegrádi-hegység, valamint a Budai-hegység területén*⁴⁵ projekt, amely során a Pilisi Parkerdő területén kerékpározásra alkalmas erdei utak újulnak meg, továbbá kiterjedt e-bike kölcsönző rendszer és 100 e-bike szolgálja majd az aktív turisták igényeit. Mindezen túlmenően *flow trail* és *single trail* hegyi kerékpáros pályák létesülnek, illetve forgalomszámláló eszközök kerülnek kihelyezésre.

A Börzsönyben kedvelt kerékpáros útvonal fut Kóspallag – Nagyírtápuszta – Nagybörzsöny között, a Börzsönyi bringakör részeként a Letkés – Nagybörzsöny szakasz kiépítése tervezett. 2022-ben indulnak a *Börzsöny kerékpárút-hálózatának fejlesztése*⁴⁶ projekt infrastrukturális fejlesztései (aszfaltozás, útstabilizálás, hegyi kerékpáros ösvények kialakítása, játszóterek létesítése és forgalomszámláló eszközök telepítése). Mintegy 70 km-en történik útstabilizálás és aszfaltozás, ezen kívül több mint tíz kilométer hegyi kerékpáros ösvény kerül kiépítésre, valamint egy e-bike kerékpárkölcsönző rendszer kerül kialakításra. A munkálatok célja a kerékpáros infrastruktúra és kerékpáros szolgáltatások fejlesztésével a Börzsöny mint aktív turisztikai desztináció fejlesztése. A határon átnyúló kerékpáros túrák stimulálása érdekében azonban az infrastruktúra további fejlesztést igényel a jövőben (pl. az Ipolyon történő átkelési lehetőségek biztosításával).

⁴⁵ aofk.hu/erdei-kerekparos-infrastruktura-es-szolgaltatasfejlesztes-a-pilis-visegradi-hegyseg-valamint-a-budai-hegyseg-teruleten/

⁴⁶ aofk.hu/a-borzsony-kerekparut-halozatanak-fejlesztese/

13. ábra: A Börzsöny-Dunakanyar térség kerékpáros útvonalai. Forrás: MEGÉRTI (2021)

A Duna-Ipoly Zöldút Budapest és Parassapuszta között, a Duna és az Ipoly folyók mentén halad. Fő tengelyét a Budapest-Vác-Szob kerékpárút és az Ipoly-menti kerékpáros útvonal Pest megyei szakasza jelenti.

A Nyitrai Kerület területén öt nyilvántartott kerékpárút húzódik, melyek közül kiemelkedik a 002-es nyilvántartási számú útvonal, amely az EuroVelo 6 74,9 km hosszúságú szakaszát takarja, és áthalad Dunaradvány, Dunamocs, Karva és Párkány EGTC-településeken. (Nyitrai Kerületi Önkormányzat 2016) Az ajánlott útvonalak között szerepel a Kovácspataki-hegyek (Burda) által fémjelzett 30,5 km hosszú túralehetőség, amely Párkány – Gamkövesd – Helemba – Leléd – Párkány EGTC-településeket érinti.⁴⁷ A Vág-Duna-Ipoly kerékpárútvonal szintén áthalad EGTC-településeken (Szlovákiában és Magyarországon egyaránt).⁴⁸

A Szlovák Kerékpárosklub (Slovenský Cykloklub) portálja⁴⁹ az Eurorégióban a következő útvonalakat tartalmazza:

- EuroVelo 6 útvonal Pozsony – Párkány szakasza
 - Hossz: 156 km
 - Úttípus: könnyű terep; aszfaltozott
 - Szintkülönbség: 16/41 méter
 - Érintett EGTC települések: Párkány, Ebed, Karva, Dunamocs, Dunaradvány
- 10. számú útvonal (Párkány– Zselíz – Garamtolmács)

⁴⁷ www.regionnitra.sk/en/sun/on-two-wheels/1291-cycle-tour-around-the-burda-hills

⁴⁸ www.regionnitra.sk/en/sun/on-two-wheels/1294-vah-danube-ipel-euroregion-cycle-route

⁴⁹ nr.cykloportal.sk/

- Hossz: 79,7 km
- Úttípus: könnyű terep; burkolt út, dűlőút, erdei út; MTB ajánlott
- Szintkülönbség: 757/691 m
- Érintett EGTC települések: Párkány, Garamkövesd, Kicsind, Garampáld, Kisgyarmat, Zalaba, Kisölvéd, Garamsalló, Zselíz
- 2119. számú útvonal (Muzsla-Csenkepuszta – Zsitvabesenyő)
 - Hossz: 99,2 km
 - Úttípus: könnyű terep; burkolt út, dűlőút; MTB ajánlott
 - Szintkülönbség: 953/940 m
 - Érintett EGTC települések: Muzsla (Csenkepuszta, Kismuzsla), Kőhídgymarmat, Garampáld, Bény, Bart, Szőgyén
- 8141. számú útvonal (Muzsla – Béla)
 - Hossz: 8,5 km
 - Úttípus: könnyű terep; burkolt út; MTB ajánlott
 - Szintkülönbség: 260/280 m
 - Érintett EGTC település: Muzsla

Kerékpárkölsönzési lehetőség a régióban Esztergomban, Komáromban, Nagymaroson, Visegrádon és Zebegényben is található. A kerékpárkölsönzők önállóan, nem hálózatban működnek, így nincs lehetőség az egyik településen felvett kerékpár másik településen történő leadására: tehát kölsönzött kerékpárral alapvetően csillagtúrák vagy körtúrák tehetők. Kerékpáros túrázók számára csomagszállítást biztosító szolgáltatás sem létezik a régióban.

Az EGTC kerékpáros térségi stratégiája (Hétfa Kutató Intézet 2017) számos útvonalat kijelölt, amelyek az Ister-Granum Eurorégiót behálózva minden célcsoport számára megfelelő alternatívát kínálnak.

No.	Megnevezés	Célcsoport	Napok száma	Típus	Napi távok (km)
1	Kerékpáros nyári kaland körtúra három folyó mentén	Fiatalok, egyetemisták	3	Nyári "kaland"	36+46+52
2	Családi bicajúra a festői Dunakanyarban	Családosok	4	Családi kényelmes-pihenős kerékpáros túra	26+32+20+30
3	Kerékpáros hétvégi kihívás a Börzsönyben és a Duna kanyarban	Sportos személyek	2	Terep, hegyek, sport	80+90
4	Aktív pihenés és gasztró élmények a Duna kanyarban	Gasztronómia iránt érdeklődők	4	Látványos útvonal, jó konyhák	35+40+50+50
5	Kerékpáros "kincskeresés" a Dunakanyar területén	Eurovelo 6-on kerékpározók	3	Régió megismerése, rejtett érték felfedezése	50+40+40
6	Hétvégi kerékpáros kiruccanás határokon át	Magyar, szlovák, lengyel fiatalok	2	Hosszútávú kerékpározás	90+41
7	Építészeti csodák nyomában a szlovák-magyar határvidéken	Diákok	3	Hosszú hétvégi élmény-, és kilométergyűjtés	40+42+52
8	Egy napos kerékpáros túra kaland Esztergomból	Sportos személyek	1	Túrabringával, többféle burkolaton, ismeretlen helyek felfedezése	50
9	Egy napos szlovák élmény tekerés	Sportos személyek	1	Országúti sportos helyek felfedezése	70
10	Egy napos Mountain Bike kihívás a Dunakanyarban	Sportos, MTB-s személyek	1	természeti értékek felfedezése hegyen, völgyön	50

No.	Megnevezés	Célcsoport	Napok száma	Típus	Napi távok (km)
11	Ipoly-menti szépségek nyomában	Családok, baráti társaságok	1	A két part látnivalói egy nap alatt	50
12	Kerékpáros edző nap a Garam mentén	Sportolók	1	A két part látnivalói egy nap alatt	50
13	Három napos Duna menti kerékpáros kikapcsolódás	Budapest és környéki lakosok, Eurovelo 6-on kerékpározók	3	Sok látnivaló, kényelmes bringa út	40+40+45
14	Kerékpáros csapatépítés a Pilisben	Munkahelyi csapat, baráti közösség	2	Sportos bringázás sok tereppel, csodás látnivalókkal	80+63

21. táblázat: Kerékpáros túralehetőségek az Ister-Granum Eurorégióban. Forrás: Hétfa Kutató Intézet (2017)

Instant, geogo túrák a kerékpárosok számára is elérhetőek a régióban. Hegyi kerékpárral például a Kesztlőc – Kostel Kerékpáros Kör⁵⁰ teljesíthető, országúti kerékpárral pedig a Dunazug Maraton⁵¹, illetve a Pilis-hegység – Szentendre - Visegrádi révkikötő kör⁵². A határon is átnyúlik a Trianon 100⁵³, illetve a Trianon 100 Börzsönyi⁵⁴ kerékpáros túrák útvonala.

A két érintett országban a kerékpáros turizmus népszerűségét fokozzák, hogy egyre nagyobb figyelem övezi az országúti kerékpárversenyeket (pl. Tour de Hongrie, Tour de Slovaquie / Okolo Slovenska). A térség ismertségét kerékpáros körökben pedig jelentősen növeli, hogy a 2022-es Giro d'Italia (a világ második legrangosabb kerékpáros körversenye) első szakaszának útvonala számos EGTC településen áthalad, a befutó helyszíne pedig Visegrád.

5.3.1.4 Víziturizmus

A **Duna** a második legnagyobb folyó Európában, amely egyszerre funkcionál nemzetközi ökológiai folyosóként és vízi útvonalként. Mindez kedvező lehetőséget kínál a vízi aktív turizmus számára is. A Duna bizonyos szakaszait a kézierővel hajtott vízi járművek – kajak, kenu, csónak – népszerű túraútvonalaként tartják számon. A térségben több dunai kikötő is található (pl. Esztergom, Karva, Lábatlan, Nagymaros, Párkány, Visegrád). Vízitúrázásra alapvetően alkalmas a Dunakanyar, illetve a Szentendrei Duna-ág. Előbbi az egyik legszebb magyarországi vízitúra útvonalnak számít, ugyanakkor a változó vízállás okán kezdők számára túravezetéssel ajánlható. A Szentendrei-Duna-ág mintegy 32 km hosszú vízitúra-lehetőséget kínál, sekélyebb vízállás esetén azonban néhány helyen nehezebben, vagy egyáltalán nem járható. Szinte valamennyi Duna-parti település rendelkezik kisebb-nagyobb kikötőhellyel kisebb motoros vagy kézzel hajtott vízi járművek számára. A Magyar Kajak-Kenu Szövetség *Hazai vizeken* gyűjtőoldala⁵⁵ kiemelt vízitúra-helyszíneként azonosítja Dömöst (Dömös Megállóhely), Esztergomot (Esztergomi Kajak-Kenu Sportegyesület Megállóhely), Ipolytölgyest (Ipolytölgyes Megállóhely), Lábatlant (Lábatlani Sirályok SE csónakháza), illetve Szobot (Whichmann

⁵⁰ <https://geogo.hu/geogo/-MTQB6eEridD57rK8DHj>

⁵¹ https://geogo.hu/geogo/-LyuBYZh8YasH_LHLbrF

⁵² https://geogo.hu/geogo/-MRZpVytMiYB_dW1lnw5

⁵³ https://geogo.hu/geogo/-MEvixE2_XKdO7aEMiIT

⁵⁴ <https://geogo.hu/geogo/-MG4cllwsySTL99heB7b>

⁵⁵ evezitthon.hu

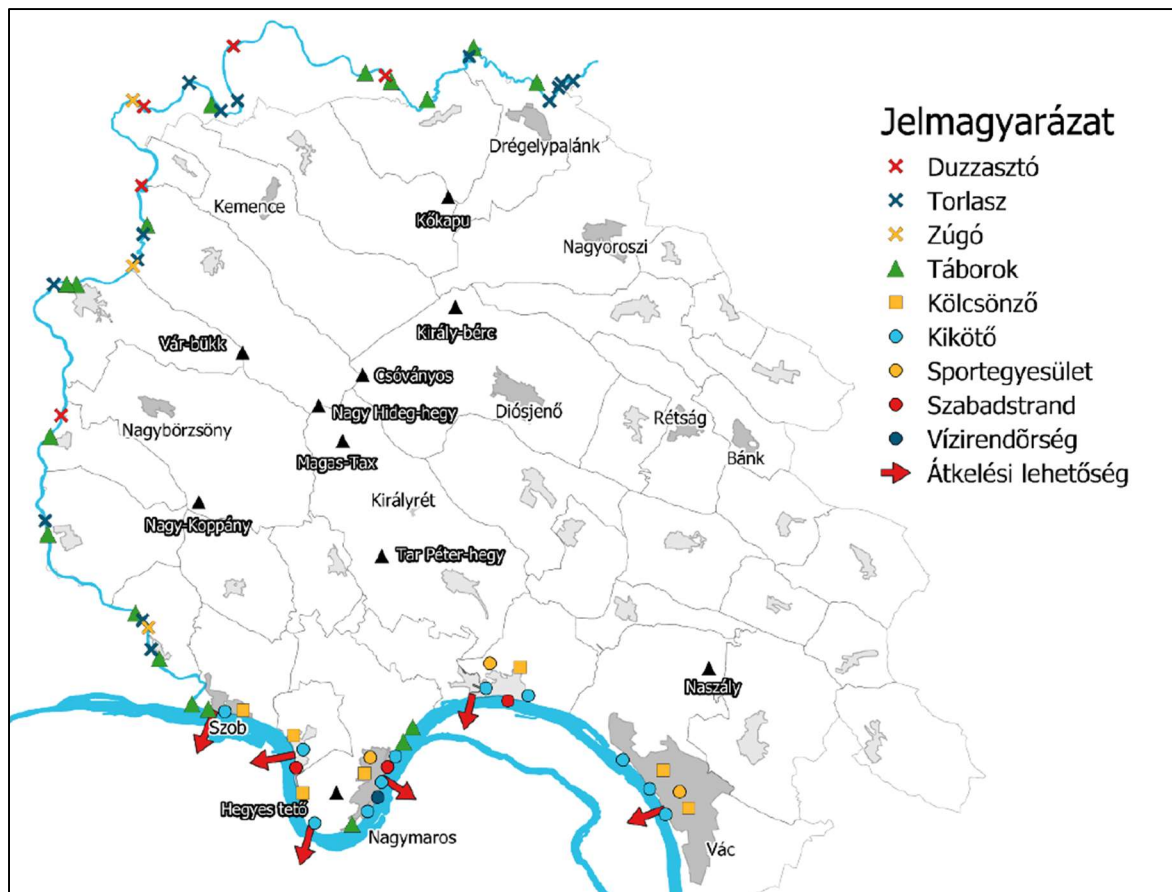
Tamás Vízi Sporttelep Szob). Az elmúlt években – pályázati forrásból – több kikötő is megújult, így azok a jelenkor igényeinek megfelelő szolgáltatásokat képesek nyújtani. Így a Magyar Kajak-Kenu Szövetség a Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóságával együttműködve fejlesztette Dömös, Esztergom és Lábatlan vízitúra megállóhelyeit.

A **Garam** Szlovákia leghosszabb folyója (289 km), az Alacsony-Tátrában ered és Párkánynál torkollik a Dunába. Alapvetően sekély és kanyargós folyó, sok rajta a kisebb-nagyobb sziget, kavicszátony, továbbá folyása változó gyorsaságú – mindezt egybevéve tapasztaltabb vízi túrázóknak ajánlható. Mivel számos vízszintemelő keresztgát található rajta, ezért így helyenként akadályoztatva van a folyamatos vízi haladás. A túrák egyik legkedveltebb kiindulópontja Zselíz.

Az **Ipoly** Szlovákiában, a Vepor-hegységben ered, majd Szobnál ömlik a Dunába. Az Ipoly-menti EGTC települések közé tartozik Helemba, Ipolybél, Ipolydamásd, Ipolykiskeszi, Ipolypásztó, Ipolyszakállos, Ipolyszalka, Ipolytölgyes, Leléd, Letkés, Lontó, Nagybörzsöny, Perőcsény, Szete, Szob, Tésa és Vámosmikola. Vízitúrára az Ipoly is alkalmas, ugyanakkor csupán bizonyos korlátozásokkal. Egyrészt az év bizonyos szakaszaiban nem tekinthetőek a körülmények erre megfelelőnek, továbbá a torlaszok, átemelők száma is nagy. Kis vízállás esetén néhol csak fél méteres a mélysége, átlagos sebessége pedig nem éri el a 4 km/h-t. Ugyanakkor a hegyekkel övezett (Börzsöny, Burda), viszonylag érintetlen parti sávval bíró útvonal egyedülálló vízitúra élményt biztosít. Több EGTC-településen is található alkalmas táborhely (pl. Ipolydamásd, Letkés, Szete, Tésa). Az Ipoly mentén az infrastruktúra és szolgáltatáskör fejlesztése szükséges, ugyanis relatíve kevés szálláshely, vendéglátóhely, illetve turisztikai szolgáltató működik ebben a térségben. A kikötőpontok továbbá meglehetősen kiépítetlenek, illetve a közeli településekkel nincsenek megfelelő minőségű utakkal összekötve. Az elmúlt években ugyanakkor a határ mindkét oldalán történtek jelentősebb víziturisztikai fejlesztések, többek között az *Egy folyóban evezünk* projektnek⁵⁶ köszönhetően.

Ezzel összhangban a Börzsöny-Dunakanyar Térségi Aktív Turisztikai Stratégiájának jövőképe 2030-ra az Ipoly-mentét Magyarország egyre ismertebb szelíd turisztikai célterületeként határozza meg, ahol a különböző aktív turisztikai tevékenységek infrastrukturális és szolgáltatási fejlődése az ökoturizmussal is összekapcsolódik. (MEGÉRTI 2021)

⁵⁶ ipelrowing.eu

14. ábra: Az Ipoly és a Duna releváns szakaszának víziturisztikai infrastruktúrája. Forrás: MEGÉRTI (2021)

A térségben a vízitúra útvonalak kiváló keretet biztosítanak egy-két napos vízitúrákra, ugyanakkor a folyók közötti kapcsolódás lehetővé teszi hosszabb, akár hozzávetőlegesen egy hét hosszúságú túrák megtételét is.

Szabadstrand az EGTC-települések közül több helyen is működik (pl. Nagymaroson, Verőcén és Zebegényben). A Dunától távolabb eső településeken is van lehetőség strandolásra, például a festői környezetben fekvő kemencei Nagyvölgy Strandon.

5.3.1.5 Horgászat

Horgászatra a Duna-ágakon, a Garam és Ipoly folyók mentén is lehetőség van az Eurorégióban, ugyanakkor a természetes és mesterséges horgásztavaknak köszönhetően a horgászati lehetőségek széles palettája is rendelkezésre áll, többek között az alábbi helyeken⁵⁷:

- Bányató (Bajna)
- Apátkúti-tó (Dömös)
- Törökmezői halastó (Nagymaros)
- Békás-réti horgásztó (Nagymaros)
- Horgásztó-Kóspallag (Kóspallag)
- Trianoni-csatorna (Letskés)
- Nagyörzsönyi Horgásztó (Nagyörzsöny)
- Rétvölgyi-horgásztó (Perőcsény)
- Csolnoki tavak (Csolnok)
- Palatinus-tó (Esztergom)
- Bottyán-tó (Esztergom)
- Kerek-Tó, Búbánat-völgy (Esztergom)
- Kesztlci Horgásztó (Kesztlc)
- Felső-öböl (Pilismarót)
- Viscosa horgásztavak (Nyergesújfalu)
- Sárísápi Horgásztó (Sárísáp)
- Barti Halastó (Bart)
- Carpodrom (Kőhídgyarmat)
- Búcsi tó (Búcs)

5.3.1.6 Vadászat

A Pilis és a Börzsöny erdősült területei népszerű **vadászhelyeknek számítanak**. Különösen Pilismarót és Nagymaros környéke számít kedvelt vadászterületnek a vadászok körében.

Az Ipolyerdő Zrt. által kezelt örzsönyi vadászterületen gímszarvas, őz, vaddisznó és muflon vadászható. Vaddisznóvadászatra szabad területeken és zárt kertekben is lehetőség van. Az EGTC tag Kemence külterületi településrészén, Királyházán vadászház is található.

A Pilisi Parkerdő Zrt. vadgazdálkodási tevékenysége közel 80 ezer hektárra terjed ki. Gímbika, muflonkos, dábika, őzbak, valamint vaddisznó lőhető.

A Dunakanyar Kittenberger Kálmán Vadásztársaság területe közel 6 ezer hektár, a Börzsöny déli lejtőjén a Duna-Ipoly-folyók és Zebegény-Szob-Letskés-Márianosztra-Kóspallag községek határolják. Fő vadfajaik: gímszarvas, őz, muflon, vaddisznó.

Az EGTC szlovákiai részen jellemzően kisebb vadászegyesületek működnek (például Dunamocsi Vadásztársaság, Kisújfalui Vadásztársaság).

⁵⁷ Forrás: www.pecatavak.hu, www.horgasz.hu, települési honlapok.

5.3.1.7 Lovasturizmus

Magyarországon a lovas ágazat, a lovas turizmus nagy hagyományokkal bír, fejlesztéséhez megfelelő alapok állnak rendelkezésre. Egyértelmű a politikai, szakpolitikai elköteleződés a lovas ágazat, a lovas turizmus fejlesztésére, kedvezőek a természeti, táji, földrajzi adottságok, a tereplovaglást főszabályként engedélyezi az erdőtörvény⁵⁸, továbbá egyre javul a szolgáltatási infrastruktúra. Szlovákiában a lovas turizmus még viszonylag új fogalomnak számít: a Szlovák Lovas Szövetség (SJF) 1990-ben jött létre, a Szlovák Turisztikai Klub (KST) legfiatalabb egysége pedig a Lovas Turisztikai Szakosztály. A lovaglás turisztikai termékként ennél fogva (még) kevésbé jelenik meg az ország kínálatában.

Az EGTC településein számos helyszínen⁵⁹ kínálkozik lehetőség lovaglásra, pl.:

- Gasparik Horse Park, Ipolyszakállos (terep és túralovaglás, lovas táborok, lovasoktatás, bértartás, terápiás lovagoltatás, sétakocsikázás)
- Mathias Lovasudvar, Kemence – Királyháza (erdő közepén található lovaspanzió)
- Tarka lovas Club, Leányvár (lovasoktatás, fogathajtás, lovas táborok, lótenyésztés)
- Maximum Lovasklub, Nagysáp (lovasoktatás, bértartás, lovastúrák, lovas táborok)
- Basaharci Lovasklub, Pilismarót-Basaharc (lovasiskola, lovastúrák, országos lovasversenyek)
- Csemete Lovaspark, Nyergesújfalu (lovasoktatás, lovastúrák, táborok, versenyek, bértartás)
- Barna Party Lovarda, Verőce (lovasoktatás, díjlovas- és díjugrató edzések)
- Kislovas foglalkozások, Zebegény (2-12 évesek lovagoltatása póni lovon)

A Magyar Lovas Turisztikai Közhasznú Szövetség *Aktív lovasturisztikai hálózat létrehozása Közép-Magyarország régió területén* projektjének keretében jelentős útvonalhálózat-fejlesztés történt, amely az Eurorégió egy részét (Szob, Piliscsaba) is érinti, így segít a térséget bekapcsolni egy több, mint 1800 km-es lóháton bejárható úthálózatba. A térség lovasturizmusának egyik központi eleme a szobi Malomkert Lovarda, amely a Szob-Szokolya-Ősagárd útvonal kezdőpontjaként funkcionál. A 2022-től a nagyközönség számára is elérhető EuroHorse 1 számít Magyarország első nemzetközi csatlakozású lovastúra útvonalának.

⁵⁸ 2009. évi XXXVII. Törvény az erdőről, az erdő védelméről és az erdőgazdálkodásról.

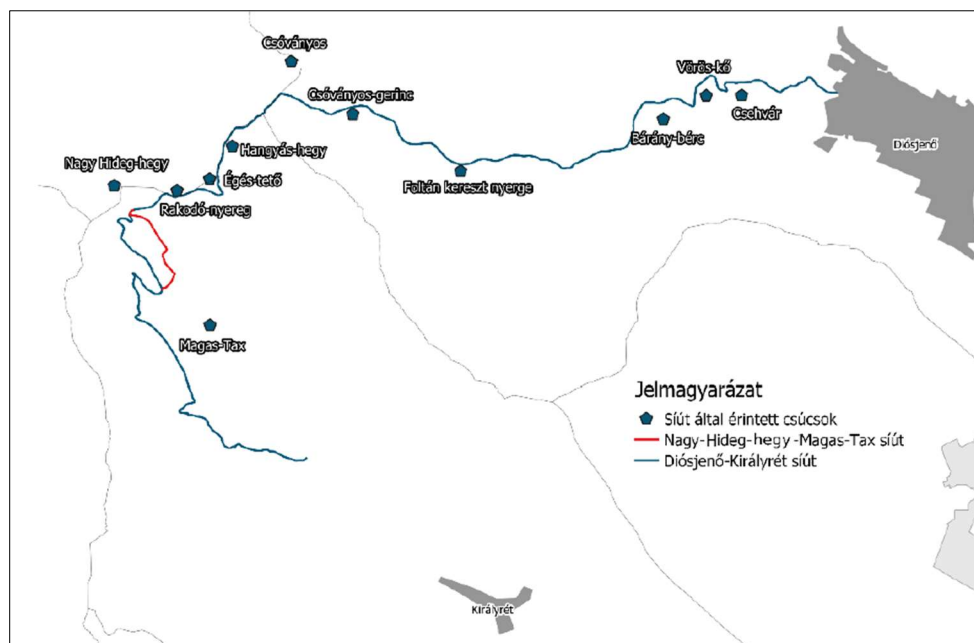
⁵⁹ Forrás: lovarda.lovakok.hu, települések honlapjai

5.3.1.8 Téli sportok

A téli sportok szerelmesei a zebegényi sípálya 2012-es bezárása óta alapvetően három EGTC-településhez kapcsolódó sícentrumban tudnak hódolni a hobbijuknak⁶⁰:

- Dobogókő Sícentrum: Egy tányéros sífelvonóval működő síközpont, ahol kék (1,5 km), piros (1 km) és fekete (200 m) sípálya szakaszokból álló két pálya található, illetve szánkópálya is kiépítésre került. Az elérhető szolgáltatások: oktatás, sífelszerelés kölcsönzés, vendéglátás, szállás.
- Nagy Hideg-hegy sípálya: az északi oldalon egy fekete (1,3 km) és egy piros (1,6 km) pálya áll rendelkezésre, a menedékház előtti déli oldalon enyhébb lejtők találhatók (1,3 km). Itt található Magyarország legnagyobb szintkülönbségű (220 m) sífelvonója is. Számos kapcsolódó szolgáltatás elérhető: síoktatás, büfé, étterem, 50 fős pályaszállás. A központ kapacitása 500 főre tehető.
- Nagyvillám sípálya: Az elmúlt években folyamatos fejlesztéseken esett át. Tubing pálya, sífutó pálya és szánkópálya is rendelkezésre áll. Felvonókkal, hóágyúkkal, esti világítással, oktatási és kölcsönzési szolgáltatással várja a sportolni vágyókat. A téli szezonon kívül – de nem egész évben – gypsi és műanyag pályás oktatás is elérhető.

A Börzsönyben fut Magyarország egyetlen turistajelzéssel is ellátott síútja, mely Diósjenőtől a Magas-Tax alatti Cseresznyefa Parkolóig vezet – az útvonalhoz a Nagy-Hideg-hegynél egy rövid körtúra-lehetőség is kapcsolódik.

15. ábra: A Börzsöny-Dunakanyar térségének jelzett síútjai. Forrás: MEGÉRTI (2021)

⁶⁰ www.sielok.hu

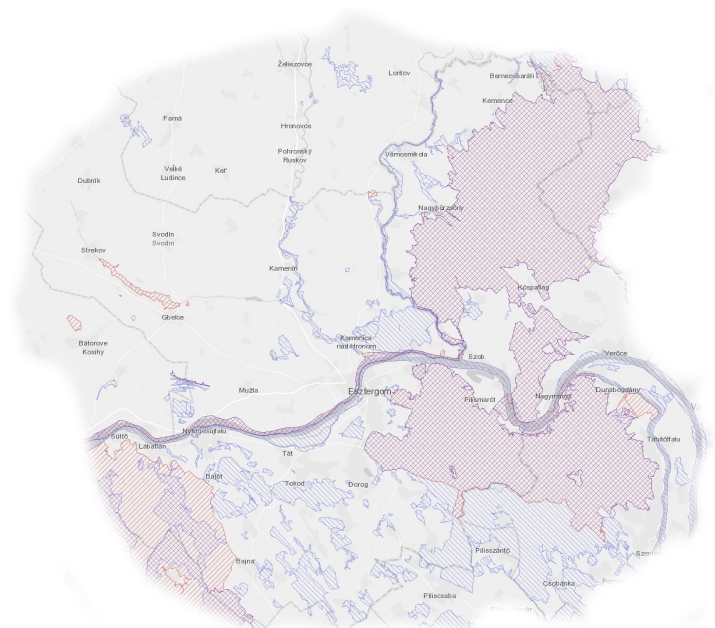
5.3.1.9 Mászás

Részben az elmúlt években végrehajtott fejlesztéseknek köszönhetően a mászás egyre növekvő népszerűségnek örvend. Az elmúlt pár évben az alábbi kapcsolódó fejlesztések valósultak meg:

- Csabai-torony sziklamászó útvonal Fejlesztése (Piliscsaba).
- Kő-hegy sziklamászó útvonalak felújítása (Mogyorósbánya).
- Marót-hegyi Sólýomfészek fejlesztése (Nyergesújfalu).
- Kis-Gerecsei kőfejtő sziklamászó útvonalak felújítása (Süttő).
- Kétágú-hegy sziklamászó útvonalak felújítása (Kesztlőc).
- Sziklamászó-hely megújítása Bajóton.
- Sziklamászó-hely megújítása Lábatlanon.
- Sziklamászó-hely megújítása a Hajdú-ugraton és a Som-bereken (Nyergesújfalu).

5.3.2 Ökoturizmushoz és geoturizmushoz kapcsolódó térségi kínálati elemek

Az Eurorégió képét alapvetően a Duna, az Ipoly, illetve a Garam folyóvölgyei, továbbá a Dunakanyar hegyvonulatai (Pilis, Gerecse, Visegrád-hegység, Börzsöny) határozzák meg. Az árterek és a vizes élőhelyek egyedülállóan értékes ökoszisztémát jelentenek. Az erdei területek, mocsarak és vizes élőhelyek gazdag növény- és állatvilágát természetvédelmi területek védik. A Duna völgye az európai kontinens kiemelt transzkontinentális ökológiai folyosója. Számos édesvízi halfaj fordul elő ezen a területen, amely a vízmadár-populációk számára is vonulási útvonaluk fontos szakaszának számít. Az év minden hónapjában megfigyelhető – többek között – a kárókatona, a tőkés réce, a rétisas és a dankasirály. A tavaszi és az őszi madárvonulás során nagyszámú vízmadár-faj jelenik meg, jellemzőnek tekinthető a vetési lúd, a kerceréce, a kontyos réce, a nagy bukó, a kis bukó, a billegetőcankó, a sárgalábú sirály és a jégmadár. Az Eurorégió jelentős része Natura 2000 területnek számít.

16. ábra: Natura 2000 területek az Ister-Granum Eurorégió területén. Forrás: Natura 2000 Network Viewer

Az Eurorégió kiemelt **természeti értékei** közé az alábbiak tartoznak:

- **Párizsi mocsarak (Parízske močiare):** ramsari terület, továbbá különleges madárvédelmi terület, mely magában foglalja a Párizsi mocsarak Nemzeti Természetvédelmi Rezervátumot és a Párizsi-patak völgyének védett területét. Szlovákia egyik legjelentősebb vizes élőhelyének, az ország legnagyobb kiterjedésű mocsarának számít ezen 184 hektáros védett nemzeti természeti rezervátum. A nádassal borított mocsár Kürt, illetve négy EGTC-tag település (Kisújfalu, Köbölkút, Kőhídyarmat, Szőgyén) területén számos védett madárfaj otthona, közel 80 visszatérő madárfaj fészkelőhelye. A fajok sokfélesége és gazdag állománya jelentős vonzerővel bír, a madarak megfigyelését a Köbölkútnál található kilátó könnyíti meg.
- **Alsó-Garammente (Dolné Pohronie):** az Alsó-Garammente Különleges Természetmegőrzési Terület a Duna-síkság és a Duna-fennsík délkeleti részén található. A homokdűnés, löszfalas terület értékes madárállománnyal bír, fontos élő- és költőhelye az európai gyurgyalagnak, illetve más védett fajoknak (pl. búbos banka, partifecske, pacsirtafélék, gébics).
- **Kovácspataki-hegyek (Burda):** a Börzsöny Ipolyon túli része Szlovákia legdélibb fekvésű és legalacsonyabb hegysége. Délről a Duna, keletről az Ipoly, északról az EGTC-tag Leléd és Bajta települések, nyugatról a szintén EGTC-település Garamkövesd, valamint a Garam és a Bajtai-patak határolja. A terület továbbá érinti Helemba települést is. A Kovácspataki-hegyek területén két természetvédelmi terület is található: a déli 364 hektár területen, az északi – a korábbi Lelédi-erdőt magába foglalva – 199 hektáron fekszik. Az egyedi mikroklíma különleges fajoknak biztosít életteret, számos növényritkaság található itt, ugyanakkor a fauna is speciálisnak számít: a terület – többek között – a muflon, a parlagi sas, a darázsölyv, az uhu, a zöld gyík és a pannon gyík élőhelye.
- **Gerecse:** a Dunazug-hegyvidék kistájának számító röghegység. Átlagos magassága mintegy 400 méter, legmagasabb csúcsa (Nagy-Gerecse) 634 méter magas. A híresebb és jelentősebb csúcsok a területen a Dorog melletti Nagy-Gete (457 m), az EGTC-tag Bajna Őr-hegye (360 m) és annak szíami testvére, az Öreg-hegy (362 m). A Gerecse enyhébb lankáin kora tavasszal virágzik a leánykökörcsin, a tavaszi hérics, a gyertyános tölgyesekben pedig az odvas keltike és az orvosi salamonpecsét. A hegység fokozottan védett madara a gyurgyalag. A 2013-ban létrehozott *Gerecse Natúrpark* a Gerecse tágabb térségében fellelhető természeti és építészeti kulturális értékek, hagyományok megőrzését és fenntartható fejlesztését tűzte zászlajára. A Gerecse Tájvédelmi Körzet 2019-ben egy – Tardos és az EGTC-település Süttő között, egy korábbi kőfejtő területén létesített – lombkoronaösvénnyel gazdagodott.
- **Duna-Ipoly Nemzeti Park területei:** az Eurorégió magyarországi területének egy része a Duna-Ipoly Nemzeti Park területéhez tartozik, mely a Pilist, a Visegrádi- és a Börzsöny-hegységeket, az Ipoly-völgy Hont és Balassagyarmat közötti szakaszát, illetve a Szentendrei-sziget egyes területeit foglalja magában. A Nemzeti Park térségének egyedi sajátosságát a három nagy tájképi egység, a folyóvölgyek, a hegységek és a síkság találkozása, az ennek következtében tapasztalható tagozódás és változatosság adja. A Dunakanyar kiemelt földtani és tájképi érték, vulkáni és üledékes eredetű kőzetekkel, értékes flórával: az ártéri színterek jellegzetes növénytársulásai ugyanúgy megtalálhatóak itt, mint a homoki pusztagyeppek, a közép- és magashegységi vegetáció több típusára jellemző összetett növényzet. Mindennek megfelelően az állatvilág is nagyfokú változatosságot mutat mind a vízi, mind a hegyvidéki fajok tekintetében. Számos ritka veszélyeztetett faj állománya él a térségben (pl. csigafajok, halfajok, sáskafélék, foltos szalamandra, pannon gyík, erdei énekes- és ragadozó madarak, vízi-

, parti és gázlómadarak, denevér kolóniák, cickány és pelefajok, hiúz, vidra, nagyvadak). A Dunakanyar kiemelt üdülőkörzet Magyarországon, jelentős napi kiránduló és hétvégi üdülőforgalommal: a turisztikai hasznosítás és a természetvédelem egyensúlyának megőrzése ezért fontos feladatot jelent. A Duna-Ipoly Nemzeti Park oly módon kívánja kielégíteni a lakosság pihenési, természetjárási és sportolási igényeit, hogy a természetvédelmi szempontból kevésbé értékes peremkerületi részek látnivalóira helyezi a hangsúlyt, megőrizve a belsőbb részek zártságát, viszonylagos zavartalanságát.

- **Pilis:** a röghegység a Duna jobb partján található földrajzi kistáj, amely Budapest és Esztergom között található. A Dunántúli-középhegység legkeletibb kistája, melyet a Két-bükkfa-nyereg és a Szentléleki-patak völgye választ el a Visegrádi-hegységtől. Fő csúcsa maga a névadó Pilis (756 m). További jelentősebb magaslatok a Nagy-Bodzás-hegy (717 m), a Nagy-Szoplák (710 m), a Kis-Szoplák (686 m), illetve a Vaskapu-hegy (651 m). A Pilis egyik legjellegzetesebb hegyvonulata a Kevélyek (a Kis-, a Nagy- és Ezüst-Kevély), a sziklamászók kedvelt helyszíne a Csobánka felett magasodó Oszoly-csúcs. Számos barlang található a hegység területén (pl. Pilis-barlang, Ariadne-barlangrendszer, Strázsa-hegyi barlangok, Pilis-hegyi barlangok).
- **Visegrádi-hegység:** a Visegrádi-hegység vulkanikus eredetű hegyvonulat, amely szerkezetileg az Északi-középhegység középtája, földrajzilag azonban jellemzően a Dunántúli-középhegység Dunazug-hegyvidékéhez tartozóként azonosítják. Legmagasabb pontja Dobogókő (700 m). A hegységben számos kedvelt kirándulóhely található (pl. Mogyoró-hegy, Rám-szakadék, Pilisszentkereszt szurdok, Holdvilág-árok, Vadálló-kövek, Prédikálószék). A hegységet északról és keletről a Duna, délről a Dera- és Szentléleki-patak határolja. Legfontosabb patakjainak a Bükkös-patak, a Sztaravoda-patak, illetve a Malom-patak tekinthető. Számos forrás és barlang is megtalálható itt (pl. Kaán Károly-forrás, Kárpát-forrás, Szilágyi Bernát-forrás, Trézsi-forrás, Vasas-szakadékok, Ötlyukú-barlang, Tűfok-barlang).
- **Börzsöny:** az Északi-középhegység legnyugatibb tagja Pest és Nógrád megyében, a Kárpátok belső vulkáni övezetében található. Északról és nyugatról az Ipoly, délről a Duna, keletről a Nógrádi-medence és a Cserhát határolja. Egy kis része – a Kovácspataki-hegyek – az Ipolyon túl, Szlovákiában található. A Börzsöny nagy része nemzeti park. Legmagasabb csúcsai a Csóványos (938 m), illetve a Magos-fa (916 m). További magaslatok között említhető a Nagy-Hideg-hegy (864 m), továbbá a Hangyásbérc (863 m). A területen több jelentősebb vízhozamú és hosszúságú patak található (pl. Kemence-patak, Fekete-patak, Szén-patak).
- **Szentendrei-sziget:** a Dunakanyar (Kismaros) és Budapest között elhelyezkedő sziget, amit keletről a folyó főága, nyugatról a Szentendrei-Duna fog közre. Felszínének tengerszint feletti magassága 100-124 méter. Budapest és a közeli települések legfőbb ivóvízbázisának számító szigeten szántóföldek, gyümölcsösök, szőlősök is találhatóak.

Az Eurorégió jelentős részét lefedi az UNESCO Ember és Bioszféra (Man and Biosphere – MAB) programjának keretében kijelölt Pilisi Bioszféra-rezervátum⁶¹, amely már 1980-ban megkapta a címet, és azt megtartotta a 2007-es és 2014-es felülvizsgálat során is. A rezervátum magterületei 1 427

⁶¹ en.unesco.org/mab

Az EGTC-települések **további természeti értékei, látnivalói** (többek között):

- A régió arculatát a három meghatározó folyó mellett **számos patak** is alakítja (pl. Apátkúti-patak, Börzsöny-patak, Csévi-patak, Dera-patak, Fekete-patak, Kalicsa-patak, Kenyérmezői-patak, Kesztlőci-patak, Köves-patak, Lepence-patak, Letkési-patak, Malom-patak, Medve-völgyi-patak, Morgó-patak, Nagy-Vasfazék-patak, Szentgyörgy-patak, Szép-patak, Topolka-patak, Ugró-patak). Kedvelt túraállomást jelentenek a források, amelyek szintén jelentős számban megtalálhatóak az Eurorégióban

(pl. Eszperantó-forrás, Hétvályú-forrás, Hoffmann-forrás, Ilonka-forrás, Irma-forrás, Klastrompusztai-forrás, Lajos-forrás, Péliföldszentkereszt forrás, Trézi-forrás, valamint a Szent-kút Pilisszentkeresztnél).

A természeti szépségek a régióban számtalan **kilátóból** megcsodálhatóak, pl.:

- Boldog Özséb-kilátó, Pilis-tető
- Julianus-kilátó, Nagymaros
- Fehér-hegyi kilátó, Kóspallag
- Zebegényi kilátó, Kálvária domb
- Zsitvay-kilátó, Visegrád – Nagy-Villám
- Hegyes-tetői kilátó, Nagymaros
- Kis-Strázsa-hegyi kilátó, Esztergom
- Várhegy Kilátó, Szokolya

A térség aktív turisztikai látnivalóit gazdagítják a **barlangok** is, amelyek több EGTC-településen megtalálhatóak, pl.:

- Kesztölc környéke: Pilisi Legény- és Leány-barlang
- Esztergom (Pilisszentlélek): Bivak-barlang, Pilis-nyergi víznyelőbarlang, Sátorkőpusztai-barlang, Strázsa-barlang, Szoplaki-ördöglyuk
- Piliscsaba: Klotild-barlang
- Bajót: Baits-barlang, Büdös-lyuk, Jankovich-barlang, Lourdes-i barlang, Szalay-barlang,
- Bajna: Öreg-lyuk
- Piliscsévi: Csévi-barlang
- Zebegény: sziklaszentély/remetebáráng
- Nagymaros: Remete-barlang

A természet szépségeiben erdei **kisvasút** igénybe vételével is gyönyörködhetnek a turisták. Több kisvasútvonal is fut a térségben⁶²:

- Kemencei Erdei Múzeumvasút: Kemence – Godóvár – Feketevölgy között közlekedik (4 km) márciustól novemberig hétfőként és ünnepnapokon.
- Királyréti Erdei Vasút: Kismaros – Morgó – Börzsönyliget – Hártó-kút – Szokolya – Paphegy – Királyrét között közlekedik (12 km) április és október között minden nap, szezonon kívül hétfőként és ünnepnapokon. A Kismaros – Királyrét szakaszhoz Gördülő Tanösvény néven kisvasutas erdőismereti program kapcsolódik a 6-18 éves korosztály számára.
- Nagybörzsönyi Erdei Vasút: Nagybörzsöny – Kisirtás (csúcsfordító) – Nagyirtáspuszta között közlekedik (8 km) április és október között – nyáron pénteken, szombaton, vasárnap, illetve ünnepnapokon (főszezonon kívül szombaton, vasárnap, illetve ünnepnapokon).

⁶² kisvasut.hu, www.kiralyreti-erdei-vasut.hu

- Bezina-völgyi Erdei Vasút: Szob – Márianosztra – Nagyirtáspusztá között közlekedik (14 km) április és október között – nyáron pénteken, szombaton, vasárnap, illetve ünnepnapokon (főszезonon kívül szombaton, vasárnap, illetve ünnepnapokon).

A természeti értékeket bemutató **erdei iskolák, ökológiai és geológiai látogatóközpontok** az Eurorégió területén (többek között):

- Bajót közelében – **Gerecse Natúrpark látogatóközpont**: az aktív turizmus szempontjából frekvenciált településen, Péli-földszentkeresztén néhány éve működik ezen centrum, amely egész évben várja az ide látogatókat. A térség kulturális, épített és természeti örökségét bemutató modern interaktív kiállítóhely és foglalkoztató központ izgalmas utazást kínál a természeti értékek és a környezet védelmének világában. A központ egyediségét adja, hogy a Gerecse Natúrpark természeti és kulturális értékeit kifejezetten úgy kívánja bemutatni, hogy az ne csupán felkeltse a látogatók figyelmét, hanem a lelküket is megszólítsa.
- Esztergom – **Kökörcsin Ház** (lásd 5.2.2 fejezet)
- Kémence közelében – **Domszky Pál Erdészeti Erdei Iskola**. Modern oktatóteremmel, dendroparkkal, dézsmapincével, fedett kézműves foglalkoztatóval, erdei infrastruktúrával rendelkező erdei iskola (és matracsállás) terepkerékpár-bérlési lehetőséggel.
- Kóspallag közelében (Szokolán) – **Hiúz Ház Erdei Iskola és Látogatóközpont**. A Magas-Börzsöny egyik fő kirándulóhelyén, Szokolya-Királyréten minősített erdei iskola várja elsősorban az iskolai és óvodai csoportokat szállással, változatos programkínálattal (pl. növényes, élőhelyek bemutatása, állati lábnyomok vizsgálata, gombaismeret, természetismereti játékok, kézműves foglalkozások).
- Lábatlan – Dunamente Ökocentrum: a kiállítótér öt termében a Dunát és a Gerecse hegységet, valamint a cementgyártást, a kőfaragást és a papírgyártást mutatják be – részben innovatív és interaktív elemekkel.
- Szob – **Börzsöny Múzeum**: az Ipoly-mente és a Dunakanyar régészeti, történeti, néprajzi emlékei mellett a Börzsöny élővilága, kőzetei, őssállat maradványai, a legszebb tájrészek fotográfiái is bemutatásra kerülnek a múzeumban.
- Verőce – **Magyarkúti Fogadó Erdei Iskola és Ifjúsági Tábor**. 2002 óta működő családias jellegű erdei iskola, amely komplett – óvodástól középiskolás korcsoportig terjedő – programmal rendelkezik.
- Visegrád – Mogyoró-hegyi **Madas László Erdészeti Erdei Iskola** (lásd 5.2.3 fejezet). **Felleg-Park és Mogyoró-hegyi Ökoturisztikai Központ**⁶³ (tematikus játszótér, vadbemutató kert).

A Duna-Ipoly Nemzeti Park Dömösön új látogatóközpontot tervezett, amely a park természeti értékeinek interaktív bemutatását szolgálta volna természetvédelmi és ökoturisztikai tudásközpontként – kiállítótérrel, tanösvénnyel, állatsimogatóval, madárreptéval, illetve rendezvényhellyel. Az ökoturisztikai látogatóközpont azonban a komoly előkészítő munkák ellenére fedezethiány miatt⁶⁴ végül nem épült meg.

⁶³ Várható átadás: 2022 vége. Forrás: parkerdo.hu/aktiv-es-okoturisztikai-fejlesztések/

⁶⁴ www.dunaiopoly.hu/hu/palyazat/dunakanyar-latogatokozpont

Az Eurorégió területén található **tanösvények** (többek között):

- Bajta, Kicsind, Leléd, Nána és Párkány közelében: Kovácspataki-hegyek tanösvény. Garamkövesdi kiindulópontú, a természetvédelmi terület növényritkaságait bemutató 5 km hosszú tanösvény.
- Dömös – Rám-szakadék tanösvény. A Pilisi Parkerdő 7 km hosszú tanösvénye Dömösről indul és a Rám-szakadék felső pihenőjének érintésével a Lukács-árkon keresztül ér vissza a Szőke-forrás-völgybe. Az információs táblák segítségével a látogatók betekintést kaphatnak a Pilisi Parkerdő és a Duna-Ipoly Nemzeti Park működésébe, illetve tájékozódhatnak a környék nevezetes történelmi emlékhelyeiről, Dömösről, a Szőke-forrás-völgy és a Rám-szakadék élővilágáról, geológiájáról, keletkezéséről.
- Esztergom – Strázsa-hegyi tanösvény (lásd 5.2.2 fejezet).
- Kemence – Strázsa-hegyi tanösvény. A 2,5 km hosszú erdészettörténeti tanösvény információs táblái a terület élővilágáról, az erdőségekben folyó erdő- és vadgazdálkodási folyamatokról tájékoztatják a látogatókat.
- Kemence közelében: Bernecebaráti tanösvény. Az Ipoly Erdő Zrt. két kilométer hosszú tanösvényén Sisa Pista betyár nyomát követve járhatják be a látogatók a Bernecebaráti és Nagyoroszi között húzódó Nagy-völgy egyik mellékvölgyében – az Oszlai-árok mentén – elterülő erdőkben. A kiindulóponton kerékpártároló áll rendelkezésre.
- Kóspallag (és Verőce) közelében: Törökmező tanösvény. A Törökmező és a Hegyes-tető között húzódó 6,5 km hosszú tanösvény a dél-börzsönyi erdők és rétek világát, természeti és kultúrtörténeti érdekességeit, értékeit mutatja be a látogatóknak.
- Kóspallag közelében – Királyréti tanösvény. Mintegy 2,9 km hosszú, ahol a látogatók 9 állomáson keresztül ismerkedhetnek meg az erdő és a tavak élővilágával, a kisvasutak és a vasbányászat történetével.
- Lábatlan: a Dunamente Ökocentrum szomszédságában található Gerenday-kertben a vidék természeti értékeit, növényvilágát bemutató tanösvény látogatására nyílik lehetőség.
- Piliscsaba közelében – Jági tanösvény (Pilisszentiván). 2019-ben felújított, 4,3 kilométer hosszúságú, 10 állomásból álló, változatos tájakon át vezető tanösvény. A bejárást egyrészt egy némiképp idejétmúlt tájékoztató füzet segíti (Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság 2002), másrészt a tanösvény – az Eurorégióban egyedülként – elérhető a *Digitális Vándor* alkalmazásban is.
- Pilisszentkereszt – Szurdok-völgy tanösvény. A Pilisszentkereszt és Csobánka közötti, a Dobogókőre vezető műúttal párhuzamosan futó Dera-patak szurdokvölgyben húzódó útvonalon geológiai-botanikai tanösvény mutatja be a terület morfológiai sajátosságait, élővilágát.
- Visegrád – Mogyoró-hegyi Madas László Erdészeti Erdei Iskola tanösvényei (lásd 5.2.3 fejezet).
- Zebegény – Napraforgó tanösvény (köröséta). A helyi természeti értékeket mutatja be az öt kilométer hosszú tanösvény. Az útvonalon összesen 10 kihelyezett tábla segítségével ismerhetik meg a látogatók a Zebegény környéki természetes élőhelyeket, védett természeti értékeket.
- Zebegény környékén – Gesztenyés tanösvény, Törökmezői tanösvény.

A geoturizmus egy speciális területét jelenti a **bányák látogatása**. Ebből a szempontból a térség előnyének tekinthető, hogy az Eurorégió magyarországi területén jelentős volt a bányászati tevékenység, melynek nyoma számtalan helyen fellelhető. A bányászat iránt érdeklődőknek lehetőségük nyílik a nagybörzsönyi Bányásmúzeum és Tájékház, a csolnoki Szent Borbála bányász templom, valamint a tokodaltári bányász emlékmű meglátogatására is.

Érintett település	Lelőhely
Bajna	Hantos-pusztá, rekultivált barnaszén-külfejtés Sárasi mészkőbánya
Csolnok	Kálvária-domb, mészkő-kőfejtő Uradalmi-erdő, felhagyott homokbánya
Lábatlan	Jura-zsomboly alatti mészkőbánya
Mogyorósbánya	Szénbánya rekultivált meddője
Sárisáp	Annavölgyi szénbánya maradványai Kaolinbánya
Süttő	Travertino-bányák
Tokod (Ebszőnybánya), Tokodaltáró	Tokodi szénbányászat meddőhányói
Úny (Máriaalom)	Homokbánya
Dömös	Köves-patak Malom-patak völgye, pataktorlatok
Esztergom-Búbánatvölgy	Lázkeresztői kőbányák
Ipolydamásd	Jama, Fekete-hegy, andezitbányák
Kemence	Godóvár, andezitfeltárások
Kesztölc	Mészkőfejtő
Kóspallag	Gránátos ambfiból-andezit kibukkanások Korompa-patak
Márianosztra	Briezkai kőfejtő Cerina-kőbánya Csitár-patak Medres-patak völgye, andezitkőfejtő és feltárások Só-hegyi kőfejtő
Nagybörzsöny	Alsó-Rózsa-táró és környéke, Rózsa-hegy Észak Altáró meddőhányói és Börzsöny-patak hordaléka Fagyosasszony bányák és horpáik Gránát-forrás Nagyirtáspusztai ércesedés területének meddőhányói
Perőcsény	Bánya-pusztá, Bánya-bérc régi ércutatási terület Fekete-völgy, Csarna-patak hordaléka Kuruc-patak-i, Pintér-hegyes-i meddőhányók
Pilismarót	Malom-völgy-i patak, Malom-völgyi kőfejtő
Pilisszentkereszt	Kanyargós-patak Szurdokvölgy

Érintett település	Lelőhely
Pilisszentlászló	Pálbükk-kőfejtők Szent László-völgyi patak-menti vulkanitok
Pilisszentlélek	Cserepes-völgy, Szentléleki patak hordaléka
Szob	Csák-hegy, andezitbánya
Verőce	Borbély-hegy Felhagyott szénbánya meddője
Visegrád	Apátkúti-völgy, Apátkúti sziklák és andezitkőfejtő Lepence-völgy Nagy-Som-hegy Öregbánya

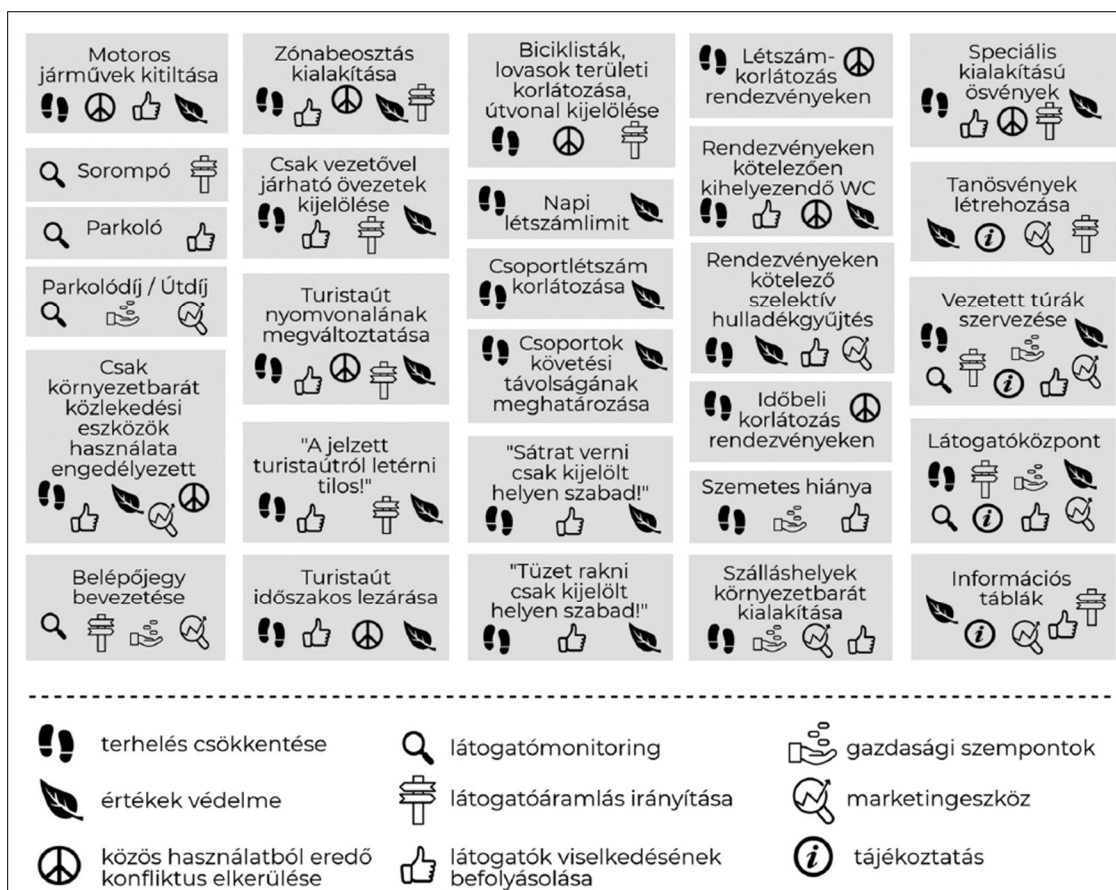
22. táblázat: Ister-Granum EGTC településeihez köthető ásványlelőhelyek (egyes lelőhelyek védett területen találhatóak, látogatásuk engedélyköteles, illetve veszélyes lehet). Forrás: www.geomania.hu

Összességében tehát elmondható, hogy mind a szlovákiai, mind a magyarországi területen a természetjáró turizmus jelentős mértékben tud építeni a természeti szépségekre. A nemzeti parkok, természetvédelmi területek, tanösvények, natúrparkok, zöldutak, kastélyparkok, arborétumok pedig a természetjárást könnyen összekapcsolhatóvá tudják tenni az ökoturizmussal.

5.3.2.1 A természeti értékek és turisztikai érdekek összehangolása látogatómenedzsmenttel⁶⁵

Alapvető fontossággal bír, hogy az aktív turizmus fejlesztésével a természeti értékek sem a védett, sem a védettséget nem élvező területeken ne sérüljenek, a látogatók csak minimális hatást gyakoroljanak a környezetre. Ennek egyik eszköze a látogatómenedzsment, amelynek célja a látogatók nagy, illetve növekvő számából és tevékenységéből fakadó problémák kezelése. Ennek megfelelően a látogatómenedzsment feladatok közé tartozik a területre érkezők viselkedésének ellenőrzése, a látogatók bizonyos döntéseinek befolyásolása, valamint ezek által végső soron a turisták környezetre gyakorolt hatásának csökkentése.

⁶⁵ A fejezet jelentős mértékben épít Benkhard és Martonné (2018) cikkére.

18. ábra: Látogatómenedzsment-eszközök lehetséges eszközei és előnyei. Forrás: Benkhard – Martonné (2018)

Benkhard Borbála és Martonné Erdős Katalin 2016-os kutatása során a magyarországi nemzeti park-igazgatóságok szakemberei nyilatkoztak arról, hogy tapasztalataik, meglátásuk szerint bizonyos látogatómenedzsment-jellegű intézkedések és eszközök milyen hatékonysággal működnek, továbbá azok mekkora mértékű elfogadottsággal bírnak. A válaszok alapján a Duna-Ipoly Nemzeti Parkban a belépődíj bevezetése, a szabad sátorverés tilalma, a csak vezetővel járható övezetek kijelölése, továbbá a szelektív hulladékgyűjtése jelentős mértékben képesek befolyásolni a látogatói viselkedést.

Intézkedések, eszközök	Hatékonyság	Elfogadottság
Belépődíj bevezetése (bemutatóhely esetében)	5	5
Szabad sátorverés tilalma	5	3
Csak vezetővel járható övezetek	4	5
Szelektív hulladékgyűjtés	4	4
Motoros járművek kitiltása	3	4
Vezetett túra kialakítása	3	5
Csoportlétszám korlátozása	3	3
Rendezvények létszámának korlátozása	3	3
Szemétyűjtők kihelyezése	3	5

Intézkedések, eszközök	Hatékonyaság	Elfogadottság
Útvonalról való letérés büntetése	2	2

23. táblázat: A látogatómenedzsment-intézkedések, -eszközök megítélése a Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság szakemberei körében ötfokú skálán (a nagyobb érték jelentősebb hatékonyságot/elfogadottságot jelent). Forrás: Benkhard – Martonné (2018)

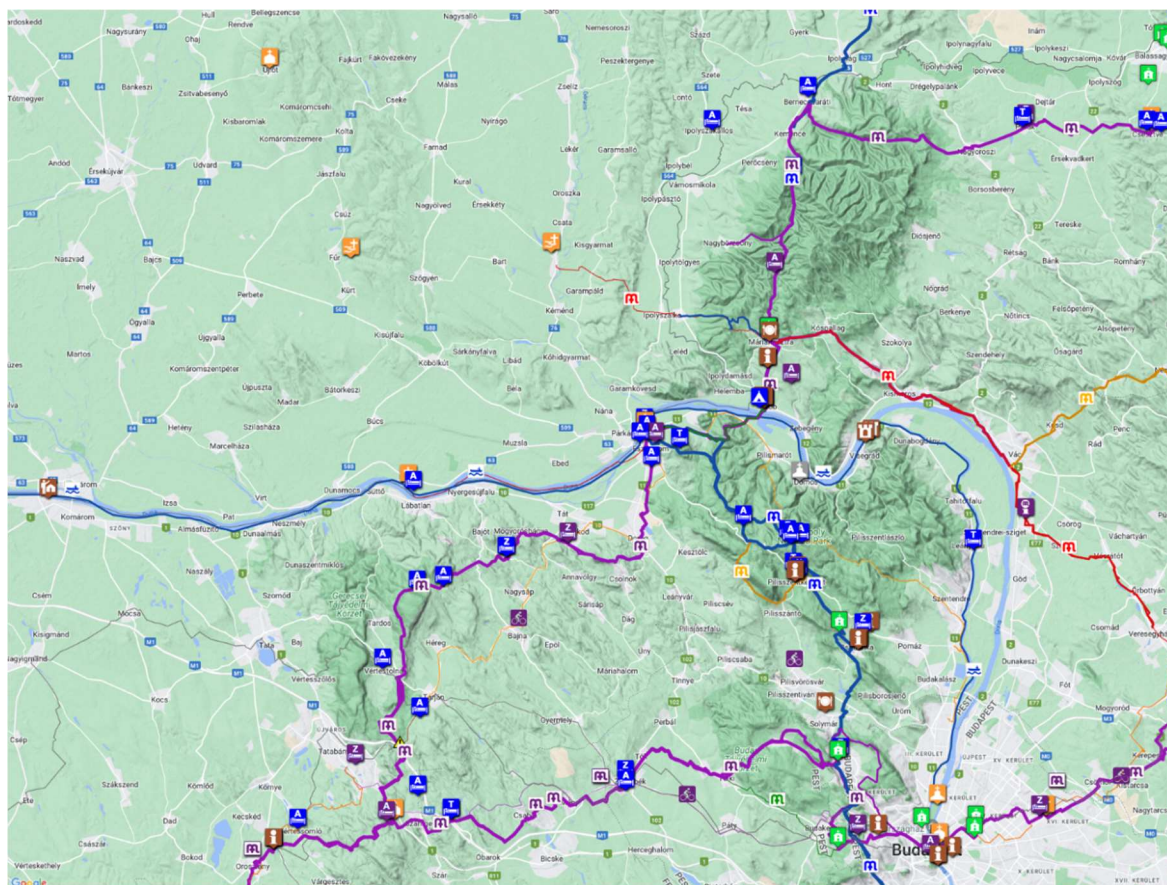
5.3.3 Zarándokturizmushoz kapcsolódó térségi kínálati elemek

Az Ister-Granum Eurorégió szakrális értékeit számos zarándokút fűzi fel, melyek közül is – nemzetközi mivoltának köszönhetően – kiemelkedik a **Mária út**⁶⁶ térségi szakasza. A Mária Út egy Közép-Európán átívelő zarándokutakból (és így bizonyos értelemben egyúttal turistautakból) álló hálózat. Kelet-nyugati tengelye az ausztriai Altöttingből (és Mariazelltől) Budapesten keresztül az erdélyi Csíksomlyóig vezet, észak-déli tengelyének (mely szintén érinti a magyar fővárost) két végpontja pedig a lengyelországi Częstochowa és a Bosznia-Hercegovinában található Međugorje.

A Mária út egyes szakaszai számos Ister-Granum EGTC településén is áthaladnak:

- M02
 - M02-24 Palást – Kemence szakasz: Kemence
 - M02-25 Kemence – Márianosztra szakasz: Kemence, Márianosztra
 - M02-26A Márianosztra – Ipoly híd, oh. szakasz: Márianosztra, Szob
 - M02-26B Ipoly híd, oh. – Mária Valéria-híd: Helemba, Garamkövesd, Párkány
 - M02-26C Mária Valéria-híd – Esztergomi bazilika: Esztergom
 - M02-27 Esztergom – Dobogókő szakasz: Esztergom, Pilisszentkereszt-Dobogókő
 - Kapcsolódó út: M21 Pilisszentlélek – Pilisszentkereszt
- M05
 - M05/21 Bény-Márianosztra szakasz: Bény, Garampáld, Ipolyszalka, Letkés, Márianosztra
 - M05/22 Márianosztra-Vác szakasz: Márianosztra, Kóspallag, Verőce
- M10
 - M10/03 Péliföldszentkereszt – Esztergom szakasz: Bajót, Mogyorósbánya, Tokod, Esztergom
 - M10/04 Márianosztra – Esztergom szakasz: Márianosztra, Szob, Esztergom
 - M10/05 Kemence – Márianosztra szakasz: Kemence, Márianosztra
 - M10/06 Nagyoroszi – Kemence: Kemence

⁶⁶ www.mariaut.hu

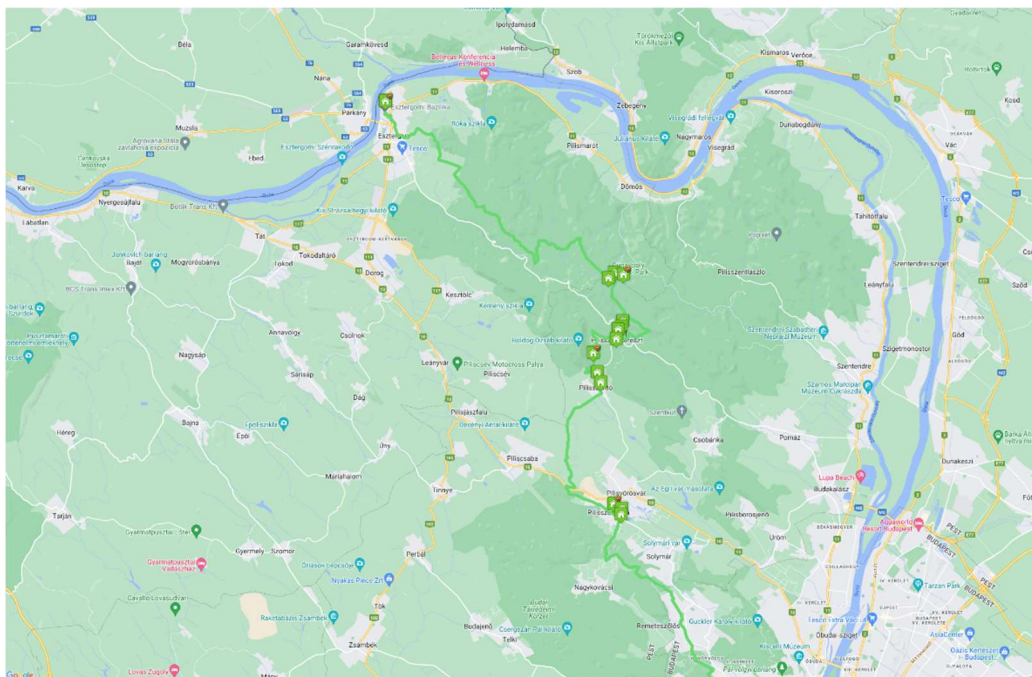
19. ábra: A Mária út releváns szakaszai. Forrás: www.mariaut.hu

A **Magyar Zarándokút** hazai, szakrális értékekkel bíró helyeken át halad észak-dél/délnyugat irányban, Esztergomtól Máriagyúdig. Kiemelt jelentőségű, úgynevezett hálózati alappontok az EGTC-települések közül Esztergom, valamint Pilisszentkereszt–Dobogókő.

Az Eurorégió térségben két szakasz halad át, több EGTC-tagtelepülést is érintve⁶⁷:

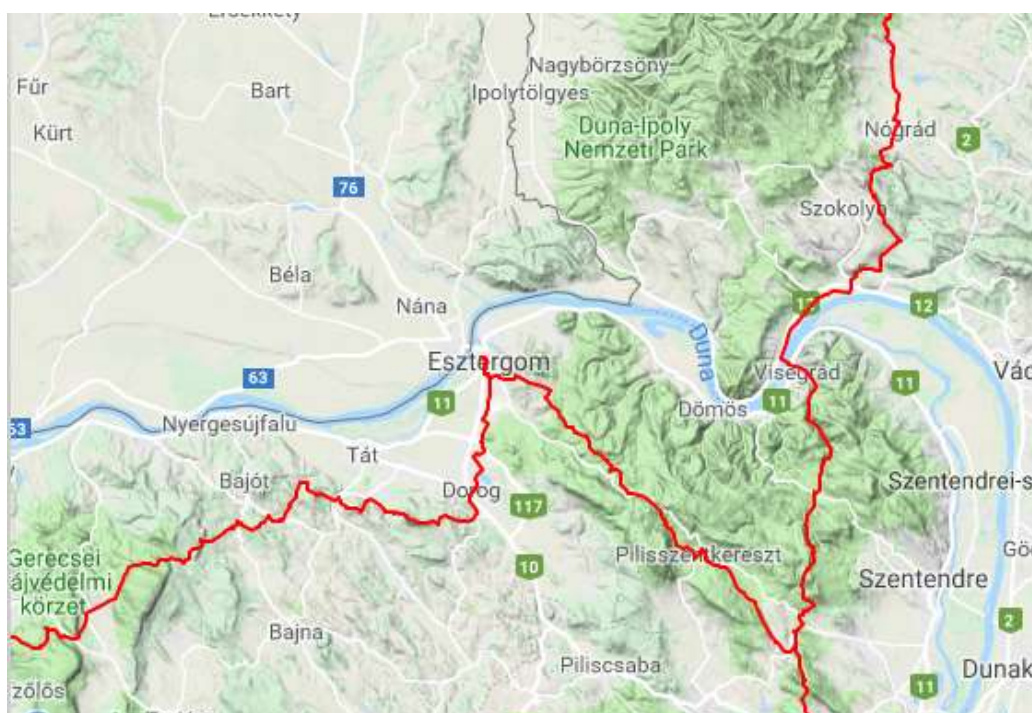
- 1. szakasz: Esztergom - Pilisszentlélek – Dobogókő (23 km): Esztergom, Pilisszentkereszt
- 2. szakasz: Dobogókő - Pilisszántó – Pilisszentiván (23 km): Pilisszentkereszt, Piliscsaba

⁶⁷ magyarzarandokut.hu

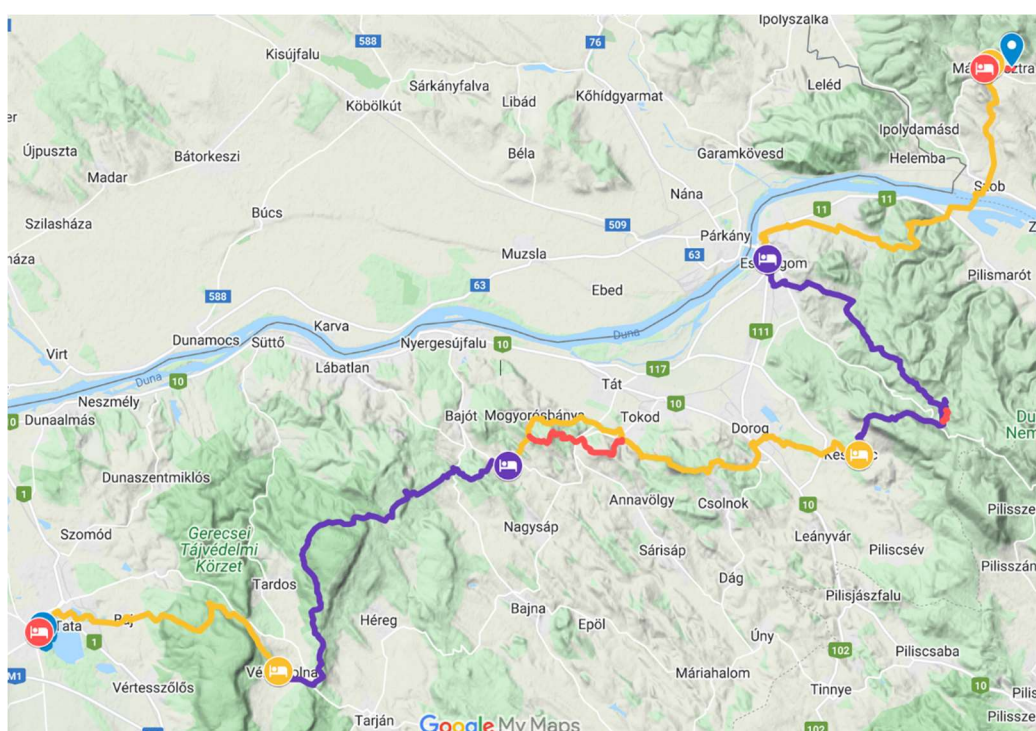
20. ábra: A Magyar Zarándokút releváns szakaszai. Forrás: www.magyarzarandokut.hu

A **Via Margaritarum** (Gyöngyök Útja) zarándokút egy folyamatosan járható, jelzett útvonal Mátraverebély-Szentkút és Máriazell között. A mintegy 760 kilométeres Via Margaritarum többnyire azoknak a középkori országutaknak vonalát követi, amelyek korábban is zarándokútként funkcionáltak. Az Euró régiót érintő szakasz több EGTC-tag településen is áthalad: Nagymaros, Visegrád, Pilisszentlászló, Pilisszentkereszt, Esztergom, Tokod, Mogyorósbánya.

21. ábra: A Via Margaritarum releváns szakaszai. Forrás: www.viamargaritarum.hu

A Vándortábor Program legfiatalabb ágazatának számító Zarándoktábor⁶⁸ Magyarországon felső tagozatos és középiskolás diákok részére szervezett, egyhetes (6 éjszakás) közösségi gyalogos zarándoklatot takar, amelyeken a napi szakaszok jellemzően 20-26 kilométeres közös gyaloglást jelentenek. Az EGTC jelentőségét mutatja, hogy összesen három útvonalon indul zarándoklat (Tihany – Pannonhalma, Tata – Márianosztra, illetve Márianosztra – Mátraverebély-Szentkút), melyek közül kettő áthalad az Ister-Granum Eurorégió területén. A Márianosztra – Mátraverebély-Szentkút 110,3 km-es zarándokút első, 18,5 km-es szakasza mindössze két EGTC-települést (Márianosztra, Kóspallag) érint, ugyanakkor ezek egyike maga a kiindulópont, ahol az első napot töltik a zarándokok. A Tata – Márianosztra útvonal érinti Bajót (Péliföldszentkeresztet), Mogyorósbányát, Tokodot, Kesztlőcöt, Esztergomot, Pilismarót (Basaharcot), Szobot, valamint Márianosztrát.

22. ábra: A Tata – Márianosztra Zarándoktábor-útvonal. Forrás: zarandoktabor.hu

5.3.4 Kulturális turizmushoz kapcsolódó térségi kínálati elemek

A kulturális turizmushoz kapcsolódó kínálat meghatározó fontossággal bír az Ister-Granum Eurorégióban. Éppen ezért kiemelt fontosságú az aktív turisztikai tevékenységek és a kulturális értékek összekapcsolása. Nem csupán a kulturális célú látogatók számára kínálhatók aktív programok, hanem a kulturális értékekhez való eljutás (és azok meglátogatása), illetve kapcsolódó kulturális attrakciók egymás után történő látogatása is jelenthet aktív turisztikai tevékenységet. Ilyen szempontból kiemelt szerepet kaphatnak a Dunai limes maradványai, illetve a térségben található várak és kastélyok.

⁶⁸ zarandoktabor.hu

Dunai limes maradványai

A Római Birodalom Duna vonalában kiépült erődítményrendszere jelentős kultúrtörténeti vonzeróval bír. A *limes* térségi szakaszán jelentős római erődítmények álltak – pl. Crumerum (Nyergesújfalu), Solva (Esztergom), Pone Navata (Visegrád), amelyek maradványai számos EGTC-településen megtalálhatóak⁶⁹:

- Bény – római-avar eredetű sáncok
- Dömös – római őrtornyok maradványai
- Dunaradvány – római tábor nyomai, római sírleletek
- Esztergom – Solva település emlékei a Vármúzeumban, római kilométerkő
- Kóspallag – Bibervár romjai
- Pilismarót – római erőd (Castra ad Herculem) maradványai
- Szob – római őrtorony maradványai
- Tokod, Tokodaltáró – késő római erőd (Gardellaca) maradványai
- Verőce – római őrtorony és hídfő romjai
- Visegrád – várrom, templomrom
- Zselíz – római szarkofág (oltárként funkcionál)

Ezen látnivalók jelentős része szép természeti környezetben található, és alkalmasak arra, hogy túrák céljaként, illetve állomásaként funkcionáljanak.

Várak, romok

A területen régi korokból származó hadászati célú építmények, illetve azok maradványai is szép számban megtalálhatóak. Az ősi várak emlékét őrző magaslatok kiváló túracélként funkcionálnak, és számos EGTC település közelében megtalálhatóak, pl.:⁷⁰

- Bajót, Nagysáp, Mogyorósbánya – Berényvár (nehezen felfedezhető)
- Dömös – prépostsági romok
- Ipolydamásd, Márianosztra – Zuvár és Ipolydamásd vára maradványai
- Ipolyszalka – nekropolisz nyomai
- Kéménd – a Várhegy Bronzkori leletek lelőhelye
- Kemence – Godóvár romja; a település közelében fekszik a bernecebaráti templomhegyen található Árpád-kori sáncvár, illetve a Jelenchegyen található sáncok is túratávolságon belül találhatóak
- Kemence, Perőcsény – Felsőtamásvár-bércen Árpád-kori vár maradványai
- Kemence, Perőcsény – Pléska-szikla, bronzkori erőd maradványai
- Kóspallag – királyréti várhegy (az Árpád-kori földvár nyomai nem lelhetők fel; a hegyen 2020-ban átadott modern kilátó található, 15 méteres kilátószinttel); paphegyi bronzkori és Árpád-kori földvárak maradványai
- Márianosztra – volt pálos kolostor romjai (információs táblákkal, emlékművel)

⁶⁹ Forrás: HBH (2018), régészeti és történelmi honlapok

⁷⁰ Forrás: HBH (2018), turisztikai honlapok

- Nagybörzsöny – őskori erődített telep sáncainak maradványai a Rustok-hegyen; romok (falmaradvány) a Górhégyen; a lőréses kőfallal körbevett Árpád-kori templom (jó állapotban)
- Nagybörzsöny, Perőcsény, Vámosmikola – magyar-hegyi sánc maradványai (nehezen felfedezhető)
- Perőcsény – Árpád-kori rézkori, bronzkori védvonalak maradványai (kőkupacok, árkok); Salgóvár romjai (730 méter magas sziklacsúcs); hosszú túrával elérhető a magosfai bronzkori vár maradványai (kőszáncok)
- Szete, Tésa közelében – Mahir sáncvár (Visk vára) maradványai
- Tokod, Tokodaltáró – földvár maradványai a Kis-Gete melletti Les-hegyen

A várak, sáncok turisztikai potenciálját mutatják, hogy a térségben dedikált jelvénytulajdonos túramozgalom – Börzsönyi várak és középkori sáncok – jött létre az ilyen emlékek meglátogatása köré épülve.

Kastélyok, kúriák

A térségben számos kastély, villa, illetve kúria található, amelyek jellemzően nem bírnak közvetlen turisztikai célú hasznosítással (továbbá sok közülük felújításra szorul), ugyanakkor turisztikai vonzerőt jelenthetnek, és jól felfűzhetőek tematikus útvonalakra. Az EGTC településeken – többek között – az alábbi kastélyok és kúriák találhatók:⁷¹

- Bajót: Zoltai-kastély
- Bajna: Sándor–Metternich-kastély
- Pilismarót: Heckenast-kúria
- Süttő: Demény-kúria, Serédi kastély, Reviczky-kastély
- Pusztamarót: Serédi-nyarló-kastély
- Kemence közelében: Huszár kastély és Szokolai-kastély (Bernecebaráti)
- Tésa: Foglár-kastély
- Vámosmikola: Huszár-kastély
- Verőce: Migazzi-kastély
- Szob: Luczenbacher-kastély
- Zebegény: Dőry Kastély
- Ipolybél: „Sárgakastély”
- Lontó: Jekelfalussy-kastély; Szentiványi-kastély
- Karva: a kastélyok faluja, lévén több kúria és kastély is áll a településen (pl. Botka-kúria, Kosztics-kúria, Kuzmik-kastély, Szarvassy-kastély)
- Lábatlan: Gerenday-kúria, Reviczky kúria
- Mogyorósbánya: Brzdar-kastély
- Tát: Eggenhoffer-kúria
- Dág: Esztergomi főkapitány kúriája (Dág-Kiscsévpuszta)
- Úny: négy nemesi kúria
- Ipolybél: Bossányi-kúria
- Bény: Pálffy-kastély,

⁷¹ Forrás: HBH (2018), muemlekem.hu, kastelyok.eu, kastelyok.com

- Ipolyszakállos: Plachy-kastély
- Lontó: Szentiványi-kastély
- Ipolypásztó: Palásthy-kastély
- Sárkányfalva: Koller-kúria
- Zselíz: Esterházy-kastély
- Tésa: Foglár-kastély

Népi emlékek, kézművesség és helyi termékek

Az ökoturisták jelentős részében felmerül az igény a helyi kulturális értékek megismerésére is, amelyet számos **tájház, falumúzeum, néprajzi gyűjtemény, illetve népi építészeti emlék** elégít ki a régióban mind a magyarországi, mind a szlovákiai településeken. A látogatók megismerhetik továbbá a **kézművesség** élő hagyományait is. Számos EGTC-településen lehetőség nyílik helyi termékek vásárlására, biztosítva, hogy a turisták által elköltött pénz jelentős része a régióban maradjon (Ister-Granum EGTC 2014a).

- Esztergom: fa használati és dísz tárgyak, gyapjútermékek
- Ipolydamásd: szőnyegek
- Ipolyszalka: szőnyegek, fonott kosarak
- Köbölkút: kerámia tárgyak, nádból és fából készült termékek
- Kőhídigyarmat: fazekas termékek
- Márianosztra: kézi szőttes, rongyszőnyeg, díszpárna
- Nagybörzsöny: fonott kosarak, bőrműves termékek
- Nyergesújfalu: kerámiák
- Perőcsény: szőnyegek
- Pilismarót: egyedi tervezésű ruhák
- Pilisszentkereszt: fazekas termékek
- Szőgyén: faragott termékek

A környezettudatos turisták vonzása és megtartása szempontjából fontos előnynek számít, hogy az Euró régióban **termelői élelmiszerek** széles köre szerezhető be, pl. zöldség, gyümölcs, tej, tejtermék, méz, kenyér és pékáru, hal, tojás, hús, húskészítmények, fűszer, savanyúságok, édesség, lekvárok, gyümölcslé, pálinka, bor. (Ister-Granum EGTC 2014a, 2015) A helyi termékek koncentráltan is megvásárolhatóak termelői piacokon, amelyek között kiemelkedik a Nagymarosi Termelő Piac, amely szombatonként (7-13 óráig) kerül megtartásra a város főterén.

Gazdálkodástörténeti emlékek

Az aktív turizmus szempontjából kedvező, hogy számos gazdálkodástörténeti emlék szép természeti környezetben található, amelyek kiváló túracélpontként is funkcionálhatnak. Ilyenek a faúsztatáshoz használt gát- és csatornarendszer elemei, az üveghuták több helyen felfedezhető maradványai, a hamuzsír-égetés emlékei (pl. Kemencénél a Csarnavölgyi Hamuház), a faszénégetés mesterségének látható nyomai (boksák, mesterséges platók), illetve a mészégetés nyomai (pl. 19. századi mészégető kemence Pilisszentkereszten). Számos EGTC-településen (pl. Bátorkeszi, Dömös, Dunamocs,

Garampáld, Kisgyarmat, Zebegény) megtalálhatóak malmok maradványai. (HBH 2018) Nagybörzsönyben pedig az Antal-féle műemlék vízimalomban malomipari kiállítás is várja a látogatókat.

5.3.5 Borturizmushoz kapcsolódó térségi kínálati elemek

Borászati szempontból kiemelkedőnek az Ister-Granum Eurorégió szlovákiai része számít, azon belül is a Duna és a Garam folyók síkságán elterülő Dél-szlovákiai (Južnoslovenská), a Nyitrai (Nitranska), illetve a Közép-szlovákiai borrégió (Stredoslovenská) területei.

Dél-szlovákiai borrégió (Južnoslovenská)		
Párkányi szőlőtermelő körzet (Štúrovský vinohradnícky rajón)	Ógyallai szőlőtermelő körzet (Hurbanovský vinohradnícky rajón)	Kürti szőlőtermelő körzet (Strekovský vinohradnícky rajón)
Bajta Bény Garamkövesd Garampáld Helemba Ipolyszalka Kéménd Kicsind Kisgyarmat Kőhídigyarmat Muzsla Párkány	Bátorkeszi Búcs Karva Dunamocs Dunaradvány	Kisújfalu Köbölkút Sárkányfalva Szőgyén
Nyitrai borrégió (Nitranska)	Közép-szlovákiai borrégió (Stredoslovenská)	
Zselízi szőlőtermelő körzet (Želiezovský vinohradnícky rajón)	Ipolyi szőlőtermelő körzet (Ipeľský vinohradnícky rajón)	
Érsekkéty Garamsalló Ipolypásztó Kisölved Lékér Nyírágó Oroszka Zalaba Zselíz	Ipolyszakállos	

24. táblázat: Az Ister-Granum EGTC szlovákiai településeinek érintettsége az egyes borvidékek kapcsán. Forrás: <http://www.winesoflovakia.com>

Az Eurorégió szlovákiai részén több településen is érdeklődésre számot tartó pincesorok, régi pincék tekinthetők meg EGTC-településeken (pl. Bátorkeszi, Búcs, Helemba, Kéménd-Iszomfalva, Garampáld, Garamsalló). Továbbá borászatok egész sora várja a borturistákat.

EGTC-település	Borászat
Bart	Csókás Gellért pincéje
Bátorkeszi	Gyöpös Pincészet Dolník Pince
Búcs	Vintop Karkó
Ebed	Páldi Pince
Garamkövesd	Geönczeöl Pince Hacskó Pince Korvin Borászat Stugel Miklós Pincéje
Kéménd-Iszomfalva	Drozdík Pincészet Vitis Pincészet
Kisújfalu	Mátyás Családi Pincészet
Köbölkút	HR Winery
Muzsla	Becse Bor Szőlészet és Pince Borvák Pincészet, Muzsla H&V Pincészet, Muzsla Zalaba Borászat, Muzsla
Nána	Gerendás Fogadó és pincészet
Párkány	Drozdík Pincészet
Zselíz	Mészáros Zsuzsanna pincészete Biocentrum Pincészet

25. táblázat: Szlovákiai EGTC-települések borászatai. Forrás: Ister-Granum EGTC (2014b)

Az Eurorégió magyarországi területe a **Neszmélyi Borvidék** egy részét foglalja magában (érintett EGTC-települések: Bajót, Esztergom, Kesztlőc, Lábatlan, Nyergesújfalu, Mogyorósbánya, Süttő, Tát), illetve kismértékű átfedésben van az Etyek–Budai borvidékkel (Tinnye). Pincesorok, régi pincék tekinthetők meg több EGTC-településen is (pl. Máriahalom, Nagymaros, Piliscsév). Több borászat is található a régió településein, például Bartos Pince (Lábatlan), Fehér Pince (Süttő), Németh Pince (Nyergesújfalu), Szivek Borászat (Kesztlőc). (Ister-Granum EGTC 2014b) A *Bormarketing Műhely* egy korábbi kutatása alapján a Neszmélyi Borvidék kedveltsége meglehetősen alacsony: a megkérdezettek mindössze 2 %-a említette ezen régiót mint egyik⁷² kedvenc borvidékét. (Bormarketing Műhely 2013)

⁷² A válaszadók több borvidékét is említhették.

6. AKTUÁLIS ÉS VÁRHATÓ TRENDK A TURISZTIKÁBAN

A szakirodalom áttanulmányozása alapján néhány olyan meghatározó, jelenleg is tapasztalható, illetve a jövőben várható trend került beazonosításra, amelyek bizonyos mértékben érintik az Ister-Granum EGTC aktív turisztikai lehetőségeit, és amelyek figyelembe vételével megalapozottabb döntések hozhatóak.

EGYRE TUDATOSABB UTAZÓK	
A trend leírása	A gazdasági fellendülést követő időszakban előfordulhat a kereslet csökkenése, továbbá várható az utazók költségtudatosságának erősödése. A vírushelyzet okozta kiszámíthatatlanság miatt megerősödik az igény a rugalmas módosítási, illetve lemondási feltételekre. A szállások kiválasztásának szempontjai között egyre kisebb fontossággal bír a márkahűség, míg a kínált árak, illetve a rugalmas feltételek szerepe ehhez képest felértékelődik.⁷³
A trend kapcsolódása	A költségtudatosabb utazók számára is szükséges megfelelő aktív turisztikai kínálatot biztosítani. Az olcsóbb szállások mellett alacsony költséggel igénybe vehető szolgáltatások, programcsomagok kidolgozásával, promóciójával ezen célcsoport is megszólítható, illetve tartózkodási idejének hossza kitölthető. A szállások internetes felületein, illetve a kínálatot összefoglaló portálokon a rugalmas módosítási, illetve lemondási feltételek meglétét hangsúlyosan szükséges kommunikálni.

⁷³ A hűségprogramok ugyanakkor továbbra is jelentős vonzerővel bírnak, ám kevésbé láncolják magukhoz az abban résztvevőket: <https://www.pwc.com/us/en/industries/consumer-markets/library/five-travel-trends.html>

AZ EGÉSZSÉG ÉS A HIGIÉNYIA FELÉRTÉKELŐDÉSE	
A trend leírása	A COVID pandémia eredményeképpen a biztonság, higiénia számíthat az elkövetkezendő évek egyik legfontosabb trendjének, desztináció-választási tényezőjének. Ennek következtében az országok belföldi turizmusa hamarabb helyreállhat, mint a nemzetközi turizmus. (Megyeri– Boros – Fekete 2021) Várhatóan a biztonságosnak számító területek jelentősen felértékelődnek a turisztikai kereslet tekintetében.
A trend kapcsolódása	Az egészség felértékelődése, az immunrendszer erősítésének igénye, illetve a távolságtartás iránti igény kifejezetten kedvez a kültéri jellegű tevékenységek széles skáláját magában foglaló aktív turizmusnak.

ERŐS IGÉNY A JÁRVÁNYVÉDELEMMEL KAPCSOLATOS KOMMUNIKÁCIÓRA	
A trend leírása	A COVID lecsengéséig az utazók jelentős része igényli, hogy a szolgáltatók (pl. közlekedési társaságok, szállások, kölcsönzők) egyértelműen kommunikálják feléjük az általuk alkalmazott higiéniai, járványvédelmi intézkedéseket. ⁷⁴
A trend kapcsolódása	A járványvédelmi intézkedések megléte mellett azok kommunikációjára is érdemes egyre nagyobb hangsúlyt fektetni az EGTC-települések turisztikai szolgáltatóinak.

⁷⁴ Ugyanakkor jelentős mértékű az utazók ezzel kapcsolatos elégedetlensége:
www.pwc.com/us/en/industries/consumer-markets/library/consumers-want-to-travel-holiday-2021.html

KIS UTAZÁSOK NÉPSZERŰSÉGE	
A trend leírása	Részben a légi közlekedésnek tulajdonított környezetterhelés, részben a fokozott egészségügyi kockázatok miatt, illetve a vírushelyzet eredményeképpen bekövetkezett korlátozások okán előtérbe kerülnek a rövidebb távolságokra tett utazások.
A trend kapcsolódása	A szlovákiai és magyarországi lakosság körében felértékelődhetnek a belföldi, illetve a határ közeli desztinációk. A többi V4 ország számára az Ister-Granum Eurorégió – részben közelsége révén – vonzóbb célponttá válhat.

A DIGITALIZÁCIÓ TÉRHÓDÍTÁSA	
A trend leírása	A digitális eszközök, alkalmazások további térhódítása várható, a szolgáltatások tekintetében egyre nagyobb szerephez jut a digitalizáció. A fiatal korosztályban erős az igény a digitális megoldások igénybevételére mind a tervezés és foglalás tekintetében, mind az attrakciók megismerése során.
A trend kapcsolódása	Az Ister-Granum EGTC-területén elérhető szolgáltatások internetes felületeken történő megtalálhatóságát növelni szükséges. A turistaélmény fokozása érdekében digitális megoldások (pl. útvonalvezető alkalmazás, kiterjesztett valóság, digitális információs táblák) bevezetése, illetve fejlesztése szükséges.

A DIGITÁLIS NOMÁDOK SZÁMÁNAK EMELKEDÉSE	
A trend leírása	A távmunka terjedésével egyre növekszik azon digitális nomádok száma, akikben erős igény van arra, hogy attraktív helyszínekről (gyakran turisztikai desztinációkról) dolgozzanak.
A trend kapcsolódása	Mivel a digitális nomádok az év jelentős részét egy adott desztinációban töltik, illetve a hagyományos turizmus szezonaritása csak kis mértékben jelentkezik náluk, így érdemes fontolóra venni ezen célcsoport megszólítását – a hangsúlyt a régió egyediségére, nyugalmat adó ökológia értékeire, illetve az aktív pihenés lehetőségeire fektetve.

A SHARING ECONOMY TERJEDÉSE, A KÖLCSÖNZÉS IRÁNTI IGÉNY NÖVEKEDÉSE	
A trend leírása	A szálláshely-szolgáltatás (és a személyszállítás) területén a megosztáson alapuló gazdaság szerepe folyamatosan nő – ugyanakkor az ennek segítségével elérhető megtakarítás mértéke több területen is egyre kisebb mértékű. A fiatalabb generációk esetében a tulajdonlás iránti igény kisebb mértékű, bizonyos eszközöket – részben környezetvédelmi szempontok miatt – használni, mintsem birtokolni szeretnék.
A trend kapcsolódása	A térségben az aktív turizmus különböző altermékeihez szükséges eszközök kölcsönzési lehetőségét széleskörűen biztosítani érdemes. Optimális esetben ezt hálózatba szervezett kölcsönzők végzik, ahol lehetőség van az egyik helyszínen kölcsönzött eszközök más helyen történő leadására.

A TERMÉSZETI KÖRNYEZET FELÉRTÉKELŐDÉSE, KLÍMATUDATOSSÁG	
A trend leírása	A természeti szépségek attrakciójellegének erősödése, a városi környezettől való elszakadás igénye, a más személyektől való távolságtartás igénye. A klímavédelmi törekvések erősödése, a károsanyag-kibocsátás csökkentése erős igényként jelenik meg, a fenntarthatóság egyre jelentősebb hívószóvá válik. Növekszik továbbá a karbonlábnyom-számítás és karbonsemlegesítési lehetőségek iránti igény.
A trend kapcsolódása	A jelzett tényezők az ökoturizmus erősödésének irányába hatnak. A klímatudatosság egyértelműen kedvez a környezettudatosabb turisztikai termékek, így az aktív turizmus térhódításának. A szolgáltatások során hangsúlyozni érdemes azok alacsony ökológiai lábnyomát, illetve meg kell fontolni annak lehetőséget, hogy a turisták ellentételezhessék a tevékenységük során keletkezett üvegházhatású gáz mennyiségét. A helyi termékek iránti kereslet növelése érdekében érdemes azok beszerzésének lehetőségét feltüntetni a turisztikai szempontból releváns helyszíneken, továbbá hangsúlyozni azok minimális környezetterhelését.

ÉLMÉNYKERESÉS	
A trend leírása	Az utazók jelentős része élményeket, emlékezetes helyzeteket keres. Egyre kevésbé szeretnék magukat turistaként érezni, közel kívánnak kerülni a helyi emberekhez és kultúrához.
A trend kapcsolódása	A leírt tényezők egyértelműen a tágabb értelemben vett ökoturizmus térhódításának kedveznek. A programok, programcsomagok kialakítása során törekedni szükséges arra, hogy azok maradandó élményeket okozzanak.

MOZGÁSUKBAN KORLÁTOZOTTAK UTAZÁSA	
A trend leírása	Az attrakciók és kapcsolódó szolgáltatások akadálymentes mivolta felértékelődik, mind a mozgáskorlátozottak, mind egyéb célcsoportok (pl. babakocsival közlekedők) számára jelentős vonzerőt jelentve.
A trend kapcsolódása	Szükséges annak feltárása, hogy mely szállások, attrakciók, útvonalak számítanak jelenleg akadálymentesnek, és ezeket érdemes hangsúlyosan kommunikálni a célcsoport irányába. Fel kell továbbá tární, hogy mely útvonalak akadálymentesíthetők kis költséggel, és tervbe venni a szükséges fejlesztések implementálását. A mozgáskorlátozottak számára többnapos tartózkodást magában foglaló programcsomagok kidolgozása és kiajánlása szükséges.

ÜZLETI CÉLÚ UTAZÁSOK VÁLSÁGA	
A trend leírása	A nemzetközi üzleti célú utazások szegmense várhatóan csak hosszú idő alatt áll helyre. Ezen folyamat felgyorsítása érdekében az utazási szolgáltatók egyre több kezdeményezést, kampányt indítanak, hogy újra ösztönözzék az üzleti utazásokat.
A trend kapcsolódása	Az üzleti célú utazások terén is egyre jelentősebb az igény a környezetbarát lehetőségek igénybe vételére. Az Ister-Granum EGTC területe kiváló adottságokkal rendelkezik ahhoz, hogy öko-tudatos, aktív üzleti programoknak adjon otthont. Ennek megfelelően érdemes kidolgozni kifejezetten csapatépítési célú programcsomagokat, és azokat kiajánlani a célcsoport számára.

7. SWOT-ELEMZÉS

7.1 MEGKÖZELÍTHETŐSÉG

Erősség	• Budapest közelsége • Nemzetközi túra- (E4) és kerékpárhálózathoz (EuroVelo 6) való kapcsolódás • Jó vasúti elérhetőség • Vízi (hajó, komp, rév) közlekedéssel történő megközelíthetőség • Több jelentősebb belépési pont megléte
Gyengeség	• A térség bizonyos részeinek nehézkes megközelíthetősége • Főbb közlekedési útvonalak jelentős terheltsége • Bizonyos területek híd hiányában nehezen megközelíthetők • A térségbe vezető kerékpárutak állapota • Kerékpárszállítás korlátozott lehetősége közösségi közlekedési eszközökön • Belépési pontok közlekedési problémái, parkolási nehézségek
Lehetőség	• Új hidaknak köszönhetően (határmenti) turistaforgalom növekedése • Községi közlekedés fejlesztése, menetrendek összehangolása • Hajózási útvonalak jobb kihasználása • Új belépési pontok létesítésével kiegyensúlyozottabb területi terhelés
Veszély	• A könnyebb megközelítés okán bizonyos területek exkluzivitása csökkenhet • A közösségi közlekedés igénybe vétele helyett a gépjármű-forgalom további növekedése⁷⁵

⁷⁵ Egy, a Pilisi Bioszféra Rezervátum területén végzett kérdőíves felmérés eredményei alapján az ismertebb helyszínek esetében sokan az autóval történő megközelítést választják, függetlenül a jó tömegközlekedési összeköttetéstől. (Benkhard 2021)

7.2 KÖRNYEZETI ADOTTSÁGOK

Erősség	• Változatos terepviszonyok • Egyes helyeken turisztikailag szinte érintetlen környezet • Folyóvizek széles palettája • Egyedülálló növény- és állatvilág
Gyengeség	• Bizonyos területek csak tapasztaltabb turisták számára bejárhatóak • Egyes útvonalak időjárásfüggő használhatósága • Erős szezonális bizonyos altermékek esetében (pl. síelés, vízi turizmus)
Lehetőség	• Ökoturizmus és geoturizmus felfuttatása • Természeti és kulturális értékek összekapcsolása
Veszély	• Egyes területek növekvő beépítettsége • Klímaváltozás negatív hatásainak felerősödése • A természeti értékek (túl)turizmus általi veszélyeztetettsége

7.3 SZOLGÁLTATÁSOK

Erősség	• Jelentősebb településeken szolgáltatások széles köre elérhető • Számos különböző szállástípus megléte
Gyengeség	• A szálláskínálat területileg kiegyenlítetlen koncentrációja • Szolgáltatás-rendszerek, hálózatok hiánya • Egységes minősítési rendszer hiánya • Egységes kommunikációs platform hiánya
Lehetőség	• Szállásfejlesztések stimulálása, összehangolása • Turisztikai szolgáltatórendszer(ek) kialakítása • Minősítési rendszer kidolgozása és implementálása • Platform létrehozása a szolgáltatások megjelenítésére, illetve azok megrendelésére (One-Stop Shop)
Veszély	• Elvándorlás, munkaerőhiány • Piaci alapon csak a turisztikai gócpontokban nyereséges szolgáltatásnyújtás • A pandémia okozta keresletcsökkenés miatt a szolgáltatások kínálatának csökkenése

7.4 INFRASTRUKTÚRA

Erősség	• Épített környezet, kulturális látnivalók gazdagsága • Nemzetközileg is ismert túraútvonalak • Változatos nehézségű túrákat biztosító útvonalak • Kerékpárutak, kerékpározáshoz kedvező kisforgalmú utak • Folyamatosan fejlődő infrastruktúra számos sport kedvelői számára (pl. kerékpározás, túrázás, síelés, mászás, lovaglás, vízi sportok) • Aktív turisztikai, illetve ökológiai értékeket bemutató központok, útvonalak (pl. látogatóközpontok, erdei iskolák, tanösvények)
Gyengeség	• Kerékpárutak kiépítettsége, kerékpározható kisforgalmú utak nem megfelelő minősége
Lehetőség	• Attrakciók fejlesztése, bővítése • Altermékek összekapcsolási lehetőségeinek megteremtése • Többnapos túrák számára megfelelő infrastruktúra kialakítása • A jelenleg még marginális helyzetű települések, térségek (tematikus) túraútvonalakra történő felfűzése • Jobb kihasználtság a klimatikus változások következtében • Elektromos kerékpárok számára megfelelő infrastruktúra megteremtése • Belépési pontok fejlesztése, új és vonzó belépési pontok kialakítása • Infrastruktúra akadálymentesítése
Veszély	• Klimatikus változások negatívan érintik a téli sportokhoz kapcsolódó infrastruktúra kihasználtságát • A helyi lakosság érdekei ütköznek a turisztikai fejlesztések szempontjaival

7.5 NÉPSZERŰSÉG ÉS NÉPSZERŰSÍTÉS

Erősség	• A terület egyes alegységeinek, attrakcióinak (aktív) turisztikai ismertsége (szlovákiai és magyar turisták körében egyaránt) • A budapestiek, illetve a főváros agglomerációjában élők által kedvelt kirándulóhelyek megléte
Gyengeség	• Az Ister-Granum Eurorégió relatíve alacsony ismertsége (nem jelenik meg önálló turisztikai desztinációként) • Az EGTC turisztikai brand-jének, egységes arculatának hiánya • Jelentős különbség az egyes területek, települések ismertsége között • Alacsony vendégmegtartó képesség, a térségi turisták rövid tartózkodási ideje • A térségi kínálat alacsony szintű összekapcsoltsága
Lehetőség	• Egészségtudatosság növekvő népszerűsége • Természetközelség iránti igény • A COVID-járvány miatt felerősödő hazai aktív turizmus • Perspektíva nyújtása kisebb települések számára • Egységes megjelenés előnyeinek kihasználása • Tematikus útvonalak, csomagajánlatok a kevésbé népszerű desztinációk bekapcsolása érdekében • Természeti, épített és kulturális attrakciók tudatos összekapcsolása • Aktív turisztikai élmények kiajánlása kiegészítő jelleggel • A természetkedvelő, de alacsony mozgásigényű célcsoport megszólítása (pl. e-bringa túrák)
Veszély	• A természetközelség, illetve a mozgás iránti igény csökkenése • Az otthon elérhető élmények (pl. metaverzum) hangsúlyossá válása • A Covid-járvány elvonulásával a belföldi desztinációk leértékelődése • Jelentős aktív turisztikai fejlesztések következtében más térségek szerepe relatíve felértékelődik

8. RELEVÁNS STRATÉGIAI DOKUMENTUMOK CÉLRENDSZERE

8.1 NEMZETI AKTÍV TURISZTIKAI STRATÉGIA 2030

A *Nemzeti Aktív Turisztikai Stratégia 2030* dokumentum (AÖFK 2022b) Magyarországon 8 darab 1-2 napos aktív turisztikai kínálattal rendelkező térséget, továbbá 17 darab 3 vagy ennél több napos aktív turisztikai kínálattal rendelkező térséget azonosít. Előbbiek közül egy (*Gerecse – Budai-hg.*), utóbbi közül kettő is érinti az Ister-Granum EGTC-t (*Pilis, Visegrádi-hg.*, illetve *Börzsöny, Dunakanyar*). A stratégia missziója, hogy az aktív turizmus jelentősen járuljon hozzá ahhoz, hogy Magyarország 10 éven belül a legélhetőbb európai országok közé tartozzon, míg víziója öt elemből áll, melyek szerint az aktív turizmus:

- Növekvő gazdasági tényező a turizmuson belül
- A vidék fejlesztésének egyik hatékony eszköze
- Mindenki számára elérhető, minőségi élmények biztosítója
- A nemzeti identitás erősítője, közösségek teremtője
- Az egészséges, környezettudatos életmód és az arra való nevelés zászlóshajója

A stratégia átfogó célja, hogy növekedjen a magyar lakosság körében a rendszeresen aktív turisztikai tevékenységet végzők aránya, azaz a dokumentum elsősorban a belföldi kereslet élénkítésére épít.

A stratégia az alábbi horizontális célokat különbözteti meg:

- Egészségi állapot javítása
- A vidék fejlesztése
- Nemzetgazdaság erősítése
- Helyi és nemzeti identitás erősítése
- Környezeti fenntarthatóság

A fejlesztési célok és intézkedések tekintetében öt dimenzió érvényesül (23. ábra).

Vonzóerők fejlesztése	Szolgáltatások fejlesztése	Útvonalhálózat fejlesztése	Információ, marketing, promóció, kommunikáció fejlesztése	Koordináció- és menedzsment fejlesztése
• Kilátóhely fejlesztés • Tanösvény, látogatóközpont fejlesztés • Kikapott attrakciók, túrautak, siklóerősséget stb. helyek fejlesztése • Land art, storytelling fejlesztés • Célpontok, útvonalak környezeti rendezése • Turisztikai szempontból fontos erdők védelme / támogatása	• Szálláshelyek, vendéglátás fejlesztése • Pihenőhely fejlesztés • Túratípus-specifikus szolgáltatások fejlesztése • Túratípus-specifikus szolgáltatói hálózat fejlesztése • Csomagajánlatok fejlesztése • Aktív turizmus fejlesztése az iskolai oktatásban	• Gyalogos turistautak fejlesztése • Kerékpáros túraútvonalak fejlesztése • Vízitúra útvonalak fejlesztése • Lovastúra útvonalak fejlesztése • Siklóútvonalak fejlesztése • Vitorlás infrastruktúra fejlesztése • Közösségi közlekedés fejlesztése • Parkolók, természetbe való belépési pontok fejlesztése	• Márka, arculat és kommunikációs kampányok fejlesztése • Platform, honlap fejlesztése • Direkt kommunikáció véleményvezérek felé, szerzett média generálása • Rendezvények, események, versenyek szervezése	• Monitoring és értékelés fejlesztése • Oktatás és szemléletformálás fejlesztése • Aktív turisztikai szervezet- és hálózatfejlesztés • Aktív Turisztikai Alap

23. ábra: A Nemzeti Aktív Turisztikai Stratégia 2030 fejlesztési céljai és intézkedései (AÖFK 2022b)

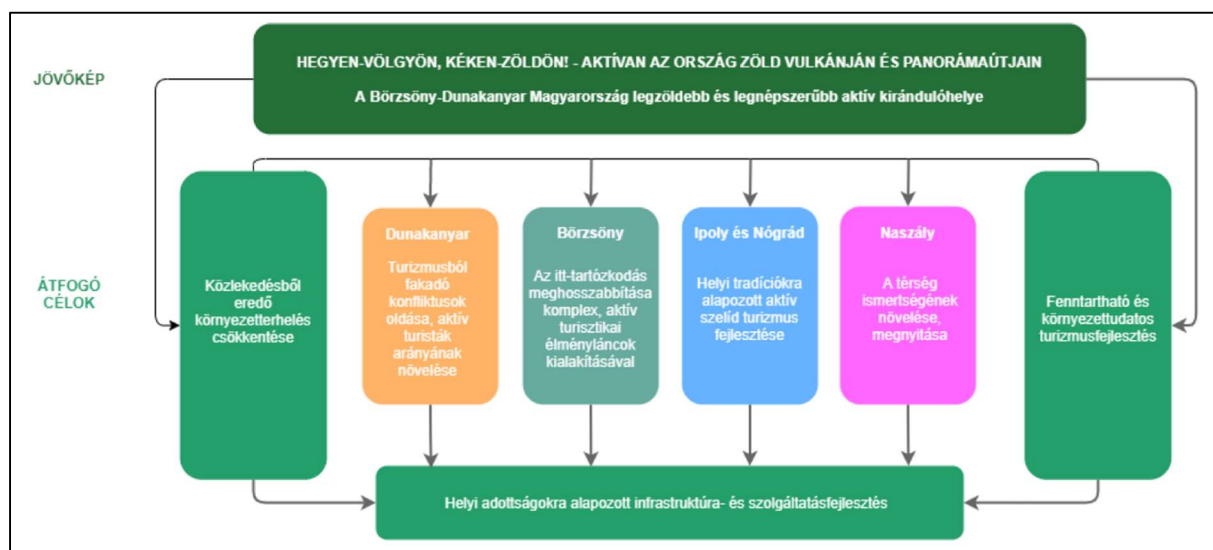
8.2 BÖRZSÖNY-DUNAKANYAR TÉRSÉGI AKTÍV TURISZTIKAI STRATÉGIA

A Magyar Energetikai Gazdaságtervező és Értékelő Tanácsadó Iroda Kft. által 2021-ben készített *Börzsöny-Dunakanyar Térségi Aktív Turisztikai Stratégia* dokumentum (MEGÉRTI 2021) az alábbi jövőkép megvalósítását célozza:

2030-ra a Börzsöny-Dunakanyar térsége a budapesti agglomerációban élők egyik legnépszerűbb aktív turisztikai desztinációja lesz úgy, hogy a helyiek számára a turizmusból fakadó előnyök, s nem a hátrányok érvényesülnek, illeszkedve a térség aktív turisztikai mottójához: „HEGYEN-VÖLGYÖN, KÉKEN-ZÖLDÖN - Aktívan az ország zöld vulkánján és -panorámatúraútjain!”

Az egyes tájegységekre vonatkozóan az alábbi jövőképek kerültek megfogalmazásra. A Dunakanyar jövőképében a túlturizmus káros hatásainak, illetve a zsúfoltság csökkentése, a közösségi közlekedés szerepének növekedése szerepel hangsúlyosan. A Börzsöny jövőképében a hagyományos tájkép és környezeti értékek megőrzése, illetve az erdei utak, ösvények, egykori bányák turisztikai célú felhasználása domborodik ki. Az Ipoly-mente (és a Nógrádi-medence) jövőképe alapján a térség Magyarország egyre ismertebb szelíd turisztikai célterületévé válik, ahol az infrastrukturális fejlesztések és elérhető szolgáltatások az ökoturizmussal szorosan összekapcsolódnak, illetve a határ két oldala közötti közös gondolkodás, szolgáltatási integráció, illetve természetvédelem is erősödik.

A stratégia céljai között külön meghatározásra kerültek átfogó célok, illetve az egyes tájegységekre vonatkozó – meglehetősen eltérő jellegű – célok (24. ábra).

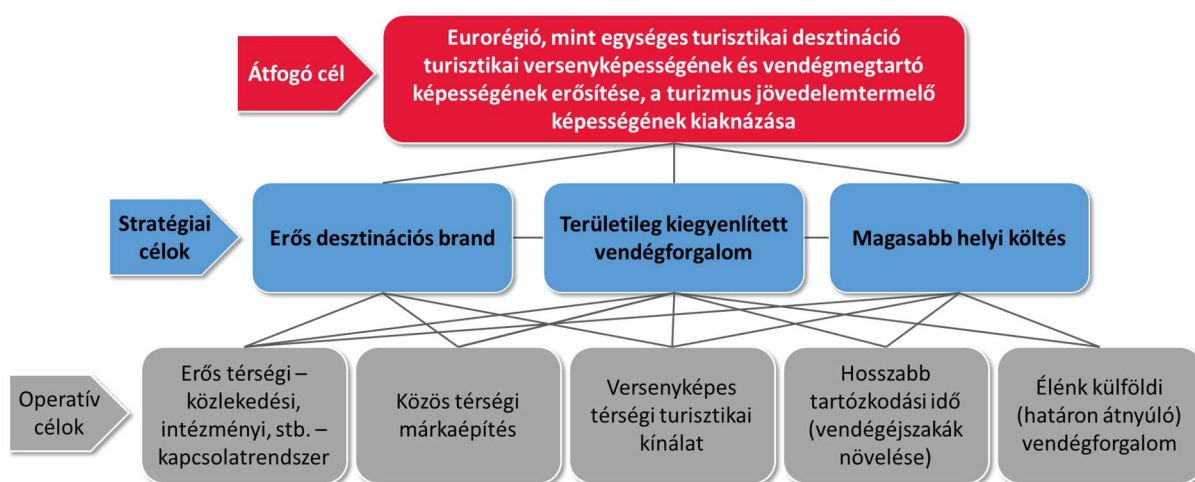
24. ábra: A Börzsöny-Dunakanyar aktív turisztikai jövőképe és célrendszere. Forrás: MEGÉRTI 2021

8.3 ISTER-GRANUM EGTC TÉRSÉGI TURIZMUSFEJLESZTÉSI STRATÉGIA

A HBH Stratégia és Fejlesztés Kft. által 2018-ban elkészített *Ister-Granum EGTC Térségi Turizmusfejlesztési Stratégia* (HBH 2018) az Ister-Granum Eurorégió számára hat elemből álló turisztikai jövőképet határozott meg:

- Az Ister-Granum Eurorégió olyan versenyképes, erős márkaértékkel bíró egységes határon átnyúló turisztikai desztináció, mely a térség természeti és kulturális örökségét fenntartható módon képes hasznosítani az érdekelt szereplők együttműködésében, közös piaci fellépésével.
- Az Eurorégió területe fontos kulturális központ, ahol a történelem emlékei mellett az élő néphagyományok is megismerhetők. Erdősült területének, tiszta levegőjének, az itt található természetes gyógytényezőknek, egészséges helyi termékeknek, valamint spirituális és kulturális értékeinek köszönhetően a testi-lelki-szellemi feltöltődéshez szükséges minden lehetőséget biztosítja.
- Olyan ismert és kedvelt utazási célpont, mely jelentős vonzerővel bír nemcsak a belföldi, hanem a külföldi turisták – elsősorban a V4 országokból érkezők – szempontjából is.
- Diverzifikált, attraktív turisztikai kínálata, minőségi turisztikai infrastruktúrája és határon átnyúló szoros kapcsolatrendszere (fizikai és intézményi értelemben egyaránt) erős vendégmegtartó képességet eredményez, többnapos vendégérkezéseket generál, a tartózkodási idő növekszik.
- A turizmus a térség egyik gazdasági húzóágazata, mely megélhetést és perspektívát kínál a kisebb településeken élők számára is, így egyre többen kapcsolódnak be a turisztikai szolgáltatásnyújtási tevékenységekbe a fiatalok közül is.
- A látogatottság térben kiegyenlített, így Párkány, Esztergom és Visegrád tehermentesítése mellett a turizmus pozitív hatásaiból a kisebb vidéki települések is profitálnak.

Az Ister-Granum Eurorégió fejlesztésének átfogó célja mellett három stratégiai cél, továbbá ezekhez kapcsolódóan öt operatív cél került azonosításra (25. ábra).

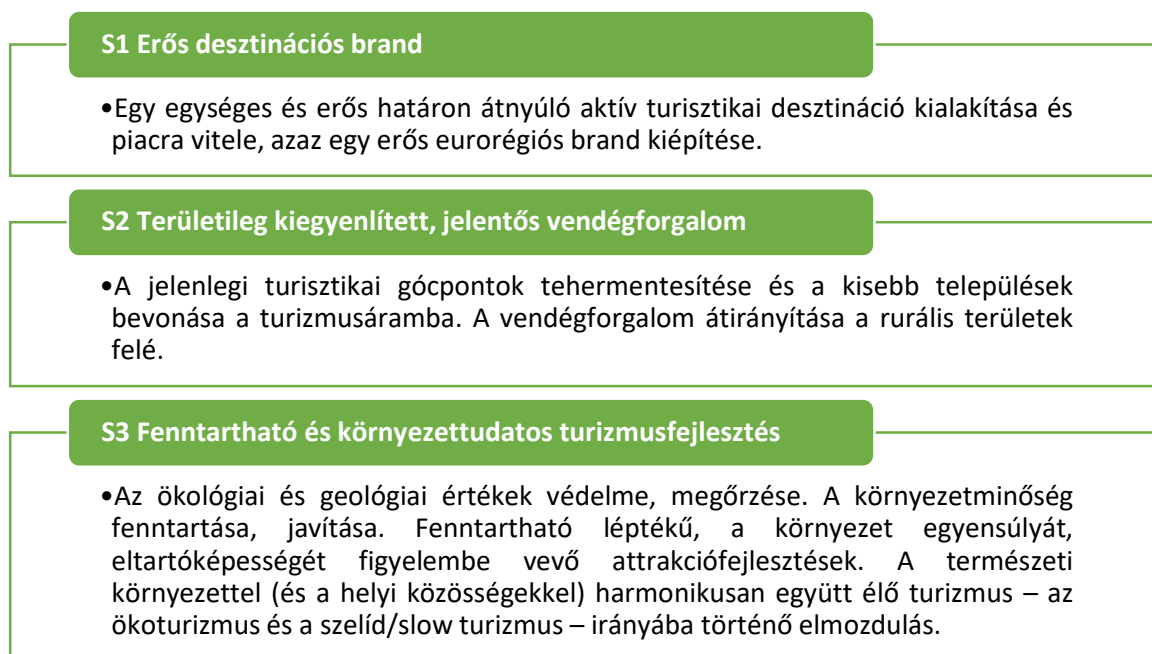

25. ábra: Az Ister-Granum Eurorégió turisztikai célrendszere. Forrás: (HBH 2018)

9. STRATÉGIAI CÉLOK ÉS JÖVŐKÉP⁷⁶

9.1 AZ EGTC AKTÍV TURISZTIKAI STRATÉGIAI CÉLJAI

Az Ister-Granum EGTC térségi turizmusfejlesztési stratégiája alapján a turisztika fejlesztésének átfogó célja az Eurorégió mint egységes turisztikai desztináció turisztikai versenyképességének és vendégmegtartó képességének erősítése, a turizmus jövedelemtermelő képességének kiaknázása. Az aktív turisztikai stratégia fő célja mindezen túlmenően a turizmus területi kiegyenlítetttségéhez való hozzájárulás, illetve a fenntartható és környezettudatos turizmusfejlesztés. Összesen három stratégiai cél került kijelölésre (lásd 26. ábra: Stratégiai célok^{26. ábra}), amelyek közül az S1 és az S2 nagymértékű egyezést mutat az Ister-Granum EGTC Térségi Turizmusfejlesztési Stratégia két stratégiai céljával, míg az S3 a Börzsöny-Dunakanyar Térségi Aktív Turisztikai Stratégiája egyik átfogó céljával egyezik meg – hangsúlyozva a releváns stratégiák közti kapcsolódást.

26. ábra: Stratégiai célok

⁷⁶ Jelen fejezet jelentős mértékben figyelembe veszi az Ister-Granum EGTC Térségi Turizmusfejlesztési Stratégia (HBH 2018), illetve a Börzsöny-Dunakanyar Térségi Aktív Turisztikai Stratégia (MEGÉRTI 2021) tartalmát.

9.2 Az EGTC TURISZTIKAI JÖVŐKÉPE

Az Ister-Granum EGTC Magyarország egyik legnépszerűbb aktív turisztikai desztinációja, ahol évszaktól függetlenül az aktív turisztikai altermékek széles köre elérhető, az attraktív turisztikai kínálatnak és élményláncoknak köszönhetően a többnapos tartózkodás jellemzőnek tekinthető, a turizmus pedig területi kiegyenlítettséget mutat.

A jövőkép részleteiben összesen 18 különböző elemből tevődik össze:

NO.	JÖVŐKÉP-ELEMEK
J1	A térség versenyképes, erős aktív turisztikai márkavértékkel bíró egységes – határon átnyúló – turisztikai desztináció.
J2	Olyan ismert és kedvelt utazási célpont, mely jelentős vonzerővel bír a belföldi és külföldi turisták számára , különös tekintettel a V4 országokból érkező látogatókra.
J3	Környezetbarát közlekedési módokon is könnyen elérhető térség, amely természeti örökségét fenntartható módon képes hasznosítani a turizmus érdekében az érdekelt szereplők együttműködésében.
J4	A térség az épített, kulturális és történelmi örökségét az aktív turizmussal összekapcsolja. Az Eurorégió területének fontos kulturális központjait, történelmi emlékeit meglátogatók számára alacsony belépési küszöbű aktív turisztikai attrakciókat kínál. A mozgás által motivált turisták érdeklődését felkelti a kulturális értékek irányába.
J5	A térség diverzifikált, több célcsoport számára is attraktív aktív turisztikai kínálata (beleértve a vonzó programcsomagok, élményláncok meglétét), minőségi turisztikai infrastruktúrája és a határon átnyúló szoros kapcsolatrendszer érdemi kihasználása erős vendégmegtartó képességet eredményez, többnapos vendégérkezéseket generál, a tartózkodási idő növekszik.
J6	A jelenleg kimagasló látogatottságú térségek túlturistasodása oldásra kerül, a vendégforgalom koncentrációja kiegyenlítettebb. A turizmus megélhetést és perspektívát kínál a kisebb településeken, illetve a kevésbé frekvenciált részeken élők számára. Egyre többen kapcsolódnak be a turisztikai szolgáltatásnyújtási tevékenységekbe a fiatalok közül is. A turizmus pozitív hatásaiból a kisebb vidéki települések is profitálnak, negatív hatásai csak minimális mértékben érződnek.

NO.	JÖVŐKÉP-ELEMEK
J7	A térségben elérhető számos családbarát, több generáció közös élményszerzését lehetővé tevő aktív turisztikai attrakció.
J8	Az aktív turisták igényeit kielégítő, térségi hálózatba szerveződött szolgáltatók és vendéglátók vonzó kínálatot nyújtanak a térség egész területén. Az aktív turisztikai eszközök bérlésének lehetősége a térség számos településén elérhető , hálózatos formában, akár túravezetéssel is.
J9	A térség természeti értékei, zöld tájai védettek az autóforgalomtól és a túlhasználattól , megőrizve a hagyományos tájképet és a környezeti, természeti értékeket.
J10	A térség turizmusát megfelelő szakértelemmel rendelkező, lelkes és kreatív helyi humán kapacitásokkal bíró koordináló szervezet(ek) menedzseli(k) .
J11	A térség megfelelő keretet kínál a természettudományos ismeretek korszerű átadására , kültéri környezetismereti órák megtartására, figyelembe véve a természettudományos ismeretek átadásának új irányait.
J12	Az aktív turisták viszonya egymáshoz, illetve a térségben élőkhez konfliktusmentes .
J13	A térség bármely pontján számos további attrakció is bemutatásra kerül esztétikus és attraktív módon, felkeltve a vágyat a turistákban azok megtekintésére (élménylancok generálása).
J14	A belépési pontoknál, illetve a kaputérsegekben megfelelő parkolóhely-mennyiség, vonzó kapcsolódó szolgáltatások (pl. eszközbérlési lehetőség, túravezetés), megfelelő szállás- és vendéglátóhelykínálat áll rendelkezésre.
J15	A térség aktív turisztikai kínálata offline módon (információs pontokon), illetve online módon folyamatosan aktualizált gyűjtőoldalon elérhető .
J16	A térségben elérhető számos akadálymentesített aktív turisztikai attrakció .
J17	A térség Magyarország egyik jelentős e-túráközpontja , megfelelően kiépült infrastruktúrával. Az elektromos biciklit használók és a többi kerékpáros viszonya konfliktusmentes.
J18	A régió az egészségtudatos turisták számára az itt található természetes gyógytényezőknek, az egészséges helyi termékeknek, valamint spirituális és kulturális értékeinek köszönhetően a testi-lelki-szellemi feltöltődéshez szükséges minden lehetőséget biztosít .

10. JÓ GYAKORLATOK AZ AKTÍV TURIZMUS TERÜLETÉN

10.1 A TERMÉSZETVÉDELEM, A TURIZMUS, ILLETVE A HELYI VÁLLALKOZÁSOK ÉRDEKEINEK ÖSSZEEGYEZTETÉSE

Megnevezés	Turisztikai klaszter létrehozása az Una Nemzeti Parkban
Helyszín	Nacionalni park Una (Una Nemzeti Park) Bosznia-Hercegovina
Leírás	A bosznia-hercegovinai Una Nemzeti Park esetében egy széleskörű (27 tagból álló) partnerség segítségével létrehozott turisztikai klaszter tagjai – a természeti környezet védelmét szem előtt tartva – a desztináció identitásának kialakításán, a szolgáltatások minőségének egységesítésén és megerősítésén, az átfogó turisztikai kínálat bővítésén és népszerűsítésén, valamint a fenntartható fejlődéshez és a természetvédelemhez kapcsolódó tevékenységek közös tervezésén dolgoztak. A klaszter különböző témájú tudástranszfert szervezett tagjai számára azzal a céllal, hogy hatékonyabban népszerűsítsék a meglévő és új turisztikai termékeiket. Az összefogás a klasztertagok produktumainak márkajelzésével és címkézésével, a tagok vállalkozásainak és termékeinek szabványosításával, valamint a klasztertagok közötti együttműködés támogatásával is foglalkozott. A klaszter pénzügyi ösztönzőkkel is segítette új turisztikai termékek fejlesztését, a meglévő termékek és szolgáltatások minőségének javítását. A helyi közösség környezeti tudatosságának növelésére szintén programot indítottak. Korábban az Una folyón korlátozás nélkül végeztek olyan sporttevékenységeket (pl. rafting, kajakozás), ami veszélyeztette a rendkívül érzékeny tufatelepeket. Ma az Una Nemzeti Park vállalata szabályozza, hogy mely zónákban és milyen feltételekkel lehet ezeket a tevékenységeket végezni, egyúttal korlátozott számban engedélyeket és koncessziókat biztosít. A releváns horgászati körzetekben oly módon alakították át a horgászat rendjét, hogy az megfelelő keretet biztosítson a horgászat további népszerűsítéséhez. A nemzeti park és a helyi méhészek (valamint azok szövetsége) kölcsönösen előnyös együttműködésbe léptek egymással.
Eredmények	A turizmus irányított fejlesztése, az új turisztikai termékek létrehozása egyszerre járult hozzá a gazdaság élénkítéséhez, a helyi közösségi élet javításához, illetve a környezet megóvásához. A vízi sporttevékenységek szabályozása minimalizálta a folyóra és a tufamedrekre gyakorolt hatást. A sporthorgászat terjedése, a fogás visszaengedése pozitív hatással van az

	őshonos halállományra, a horgászati tevékenység segítségével mérsékelhető és kezelhető az invazív fajok terjedése. A nemzeti park és a méhészek együttműködése hozzájárult a méhészet fejlesztéséhez, a látogatók informálásához, a helyi állat- és növényvilág népszerűsítéséhez, továbbá a helyi méz, illetve kapcsolódó helyi termékek értékesítéséhez.
Megvalósító(k) és érintett szereplők	Una Nemzeti Park, WWF, turisztikai szolgáltató, civil szervezetek, sportegyesületek, helyi vállalkozók, helyi közösség.
Szükséges erőforrások, fenntarthatóság	A két évig tartó projekt összköltségvetése 150.000 euró volt.
Elismerés(ek)	Követendő gyakorlatként szerepel a <i>Handbook of Successful and Innovative Practices for a Sustainable Tourism inside Protected Areas</i> tanulmányban (CEETO 2018). A WWF Adria jó gyakorlatként azonosította: natureforpeople.org/articles/partners-not-competitors/case-study/.
Innováció és sikerkritériumok, tanulságok	Az érdekeltek széles körének bevonása, kölcsönös érdekek menti együttműködés.
Felhasznált források	CEETO (2018) nationalpark-una.ba/en/ natureforpeople.org/articles/partners-not-competitors/ natureforpeople.org/articles/partners-not-competitors/case-study/
Kapcsolat	Honlap nationalpark-una.ba/en/ Facebook www.facebook.com/UNA.nacionalni.park www.facebook.com/klasterunasana/ YouTube www.youtube.com/channel/UC - DHkUZb21job9g6zKk7iQ?view_as=subscriber
A jó gyakorlat elérhetősége	CEETO (2018) pp. 50-52.

10.2 A TURIZMUS NEGATÍV HATÁSÁNAK CSÖKKENTÉSE INFORMÁLÁSSAL

Megnevezés	Trieben-völgyi sítúrák
Helyszín	Trieben-völgy Ausztria
Leírás	A projekt célja volt, hogy a téli turizmus (elsősorban síturizmus) minimális negatív hatással legyen a vadállatok élőhelyeire. A Trieben-völgy nem számít védettnek, ugyanakkor adottságainak köszönhetően számos faj (pl. nyírfajd, zerge) otthonául szolgál. A területen – jelentős részben Graz közelségének okán – a síturizmus egyre hangsúlyosabbá vált, és egyes felületeken olyan ajánlott útvonalak is megjelentek, amelyek vadmenedékeket kereszteztek. Félő volt, hogy a vadon élő állatok egy része végleg eltűnik a turisták által is látogatott területekről. A projekt alapelve szerint a turisták jellemzően nincsenek tisztában a természetre gyakorolt hatásukkal, ezért a kezdeményezés alapvetően információszolgáltatással járul hozzá a biológiai sokféleség megőrzéséhez, nem zártak le a nyilvánosság elől fizikai akadályokkal egy területet sem. Teljes tiltás helyett tájékoztatással, ráhatással hívták fel a figyelmet a vadak igényeire, hangsúlyozva, hogy a sport nem vezethet az állatok eltűnéséhez. A síturistákat tájékoztatták, és arra kérték, hogy kerüljék el a vadon élő állatok menedékét. A síutak és pihenők megtalálását elősegítendő irányító táblákat helyeztek ki, illetve szóróanyagokat készítettek és osztottak szét. Utóbbiak elérhetőek voltak a helyi turisztikai szervezet honlapján, illetve a túrák kiinduló pontjainál. A tájékoztatás mellett a vadmenedékeket keresztező útvonalak erdősítésével, illetve új – erdei – útvonalak létrehozásával is hozzájárultak a síturizmus megfelelő irányba történő tereléséhez. A projekt folyamán számos egyeztetést tartottak, hogy megismerjék az összes érintett, illetve a vadon élő állatok igényeit. Minden érdekelt fél a kezdetektől fogva bevonásra került. A bejárható és az érzékeny területek meghatározása az érintettek által egyetértésben történt.
Eredmények	A tájékoztatás fogadtatása kifejezetten kedvező volt. A síturisták, az élővilág (illetve a terület tulajdonosának) igényei harmonizálásra kerültek, elejét véve a biodiverzitás romlásának.
Megvalósító(k) és érintett szereplők	Állatvédelmi szerv, helyi turisztikai szövetség, alpinista szervezetek, helyi vadászok, érintett vadásztársaság, a terület tulajdonosa, helyi szolgáltatók

Szükséges erőforrások, fenntarthatóság	A költségek legnagyobb részét a földtulajdonos állta. A projektet továbbá a helyi vadászszövetség, az alpinista klubok országos szövetsége, illetve az országos turisztikai hivatal finanszírozta. Alapelvként fogalmazódott meg, hogy minden érintettnek hozzá kell járulnia a költségekhez.
Elismerés(ek)	Követendő gyakorlatként szerepel a <i>Handbook of Successful and Innovative Practices for a Sustainable Tourism inside Protected Areas</i> tanulmányban (CEETO 2018).
Felhasznált források	CEETO (2018)
Kapcsolat	-
A jó gyakorlat elérhetősége	CEETO (2018) pp. 59-65.

10.3 TURIZMUSSAL AZ ELNÉPTELENEDEÉS ELLEN

Megnevezés	Valle dei Cavalieri (Lovagok völgye)
Helyszín	Succiso Olaszország
Leírás	Olaszországban, a Toszkán-emilián Appenninek Nemzeti Park területén egy hegyi falu a fenntartható turizmus segítségével talált megoldást az elnéptelenedés kezelésére. A <i>Valle dei Cavalieri</i> szövetkezetet azért hozták létre, hogy megbirkózzon Succiso falu elnéptelenedésével, amelynek lakossága fél évszázad alatt több mint ezer lakosról 64 főre esett vissza. A közösség elköteleződésének, aktív részvételének köszönhetően innovatív és autentikus – jelentős részben aktív – turisztikai attrakciók jöttek létre, amelyek számos turistát vonzottak, továbbá a falu egyedi kulturális identitása is megerősödött. A szövetkezet 1991-ben jött létre, és számos – a turisztikához közvetlenül illetve közvetetten kötődő – tevékenység végzését serkentették a juhtenyésztéstől és sajtgyártástól kezdődően a szálláshely-szolgáltatáson keresztül az ökoturizmusig, lovagoltatásig és túravezetésig. A turisták így egy viszonylag kisméretű településen is komplex turisztikai élményben részesülhetnek. Egy biztonságos és barátságos falu fogadja őket, ahol megkóstolhatják a helyi termékeket, továbbá különböző nehézségű túrákat tehetnek a hegyekben, erdőkben.
Eredmények	Évi több mint tízezer turista érkezik a településre. Önfenntartó modell jött létre. A turistáknak köszönhetően olyan szolgáltatások is megjelentek (étterem, élelmiszerbolt, kávézó) amelyek csupán a helyi lakosságra alapozva nem lennének rentábilisek.
Megvalósító(k) és érintett szereplők	Valle dei Cavalieri szövetkezet, helyi lakosok, önkéntesek.
Szükséges erőforrások, fenntarthatóság	Egyes tevékenységek a faluban ugyan önmagukban veszteségesek, de azok veszteségét kompenzálja a többi tevékenység nyeresége.
Elismerés(ek)	Követendő gyakorlatként szerepel a <i>Handbook of Successful and Innovative Practices for a Sustainable Tourism inside Protected Areas</i> tanulmányban (CEETO 2018). 2018-ban az UNWTO Kiválóság és Innováció a Turizmusban a vállalati kategória díj ezüstérmével lett kitüntetve.
Felhasznált források	CEETO (2018)

valledeicavalieri.it/wp/

www.vita.it/it/article/2016/12/24/succiso-il-paese-cooperativa-dove-ogni-giorno-si-cambia-lavoro/142013/

travindy.com/2018/05/an-interview-with-valle-dei-cavalieri-awarded-for-excellence-and-innovation-in-tourism-by-the-unwto/

www.unwto.org/archive/global/press-release/2017-11-27/unwto-announces-winners-and-finalists-unwto-awards

www.unwto.org/global/press-release/2018-01-17/initiatives-portugal-spain-india-and-indonesia-winners-unwto-awards-innovat

Kapcsolat

Email

info@valledeicavalieri.it

Honlap

valledeicavalieri.it/

Facebook

www.facebook.com/valledeicavalieri/

YouTube

www.youtube.com/channel/UCj6rjetNUh3kv029sFLTWyg/featured?view_as=subscriber

Instagram

www.instagram.com/coopvalledeicavalieri/?hl=it

**A jó gyakorlat
elérhetősége**

CEETO (2018) pp. 78-79.

10.4 FALUSI TURIZMUS ÖSZTÖNZÉSE TEMATIKUS ÚTVONALAK LÉTREHOZÁSÁVAL

Megnevezés	Via di Francesco (Szent Ferenc Útja)
Helyszín	Umbria régió Olaszország
Leírás	A projekt azon problémára reagál, hogy míg Olaszországban a turisták jelentős tömege áramlik néhány kiemelt attrakcióhoz (számtalan problémát okozva), addig a falvakban rejlő lehetőségek, a természeti értékek, illetve a kulturális paletta jelentős része irányában is minimális érdeklődés figyelhető meg. A megoldás olyan lassú és fenntartható turisztikai termékek kidolgozása volt, amelyek egyszerre képesek vonzani a gyalogos, kerékpáros és lovas turizmust, illetve olyan megoldásokat honosít meg a turisztikailag kevésbé érintett területeken, amelyek a helyi gazdaság számára is üzleti lehetőségeket biztosítanak. A kezdeményezés széleskörű partnerség segítségével valósult meg. A projekt keretében leltárt készítettek a régióban fellelhető, Szent Ferenchez köthető tárgyi emlékekről, helyszínekről, utakról. Ezeket úgy fűzték fel útvonalakra, hogy azok különböző képességű gyaloglók, kerékpárosok (és állatok) számára is biztonságban megtehetőek legyenek. Szent Ferenc élővilág iránti szeretete által motiválva az út kiemelten várja a kutyával túrázókat. A projekt megvalósítói igyekeztek a közösségi közlekedési lehetőségeket összehangolni a projekt igényeivel. A marketing és promóciós tevékenységek nem csak a turistákat célozták, hanem a helyieket is, akik településén áthaladt valamely útvonal. A projekt során alapelv volt, hogy a partnereknek és az érdekelt feleknek (mint potenciális haszonélvezőknek) nem csupán a véleményükre és javaslataikra kíváncsiak a kezdeményezés gazdái, hanem egyéb – tevékeny – hozzájárulásokra is, pl. a tervezés, az infrastruktúra megteremtése, a karbantartás, illetve az út népszerűsítése területén.
Eredmények	Két év alatt 35 %-kal nőtt a turistaforgalom, bizonyos országokból (pl. Hollandia, Németország, USA) érkező turisták száma megháromszorozódott. A projektből – az úton végighaladók laikus és vallásos személyek, közösségek mellett – profitáltak a helyi szolgáltatók is (elsősorban a szállás és vendéglátás területén) és az érintett önkormányzatok is.
Megvalósító(k) és érintett szereplők	Turisztikai tanács; lovas-, gyalogtúra és kerékpáros klubok; Umbria régió; önkormányzatok; állami intézmények (pl. Kulturális Örökség Minisztériuma);

	vallási intézmények; szakmai szövetségek; helyi kkv-k (pl. szolgáltatók, vendéglátók); közösségi közlekedési szolgáltatók; helyi lakosok
Szükséges erőforrások, fenntarthatóság	Mintegy 1 millió euróba kerültek a jelzések, az útvonalak biztonságának megteremtése, azok karbantartása, illetve a vízellátás biztosítása a pihenő területeken. A promóciós költségek (brossúrák, térképek, honlap, részvétel vásárokon, újságírók meghívása) évi 40 ezer euróra tehetők. Jelentős mértékű önkéntes munka segítette a megvalósítást, összességében három személy végzi a menedzsment, az adminisztrációs és a promóciós munkákat rész munkaidőben – egyéb feladataik mellett, más projekteket is megvalósítva.
Elismerés(ek)	A projekt szerepel az Interreg Europe jó gyakorlat gyűjteményében (www.interregeurope.eu/policy-solutions/good-practices). 2018-ban saját kategóriában (Vallás és zarándoklat) első helyet ért el az <i>European Cultural Tourism Network</i> versenyében, így díjazott fenntartható kulturális turisztikai desztinációnak (<i>Destination of Sustainable Cultural Tourism</i>) tekinthető.
Felhasznált források	www.viadifrancesco.it/en/ www.interregeurope.eu/good-practices/st-francis-way-development-of-an-intangible-cultural-history-asset-to-drive-rural-tourism www.culturaltourism-network.eu/results-2018.html
Kapcsolat	Email: info@viadifrancesco.it Honlap www.viadifrancesco.it/en/ Facebook www.facebook.com/viadifrancesco
A jó gyakorlat elérhetősége	www.interregeurope.eu/good-practices/st-francis-way-development-of-an-intangible-cultural-history-asset-to-drive-rural-tourism

10.5 VÁROSON BELÜLI TEMATIKUS ÚTVONALAK KIALAKÍTÁSA A JOBB TURISZTIKAI ÉLMÉNY ÉS A HOSSZABB TARTÓZKODÁS ELŐSEGÍTÉSE ÉRDEKÉBEN

Megnevezés	Hét tematikus séta
Helyszín	Jászvásár (Iasi) Románia
Leírás	A projekt során a jászvásárhelyi turizmusban érintett, azt jól ismerő valamennyi szereplő – közintézmények igazgatói, szállodavezetők, utazási irodák dolgozói, kutatók – bevonásával keresték a megoldást arra, hogy miként növelhető a városba látogatók turisztikai élménye. Első körben arról született megegyezés, hogy melyek legyenek az útvonalak meghatározó elemei. Ezt követően meghatározták azon jellemzőket, amelyek egyedivé, érdekessé teszik Jászvásárt. Így született meg a hét fő téma, amelyek a város hét különböző oldalára utalnak. Ezek figyelembe vételével tematikus turisztikai útvonalat alakítottak ki, amelyek bizonyos szempontból fontos épületeket és helyszíneket kötnek össze: • Román fejedelemségek egyesítésének útja • Művészeti út • Kommunizmus útja • Zsidók útja • Zarándokút • Romantikus út • Aktív út Az útvonalakat modern, tetszetős és informatív – négy nyelven olvasható – honlapon is elérhetővé tették, térképekkel, illetve részletes leírásokkal az egyes látnivalókról. 18 önkéntesből álló csoportot jött létre – IasiTravel néven – azzal a céllal, hogy idegenvezetéssel, online és offline marketinggel, valamint különböző partnerségekkel népszerűsítsék Jászvásárt mint turisztikai célpontot.
Eredmények	Két év alatt több mint 60 alkalommal került sor idegenvezetésre különböző nyelveken (román, angol, francia, német, spanyol, olasz). 2018-ban több mint 350 román állampolgárt és több mint 300 külföldit vezettek körbe a városban.
Megvalósító(k) és érintett szereplők	Turizmusban érintett szereplők (közintézmények, szállodák, utazási irodák, kutatók); önkéntesek.

Szükséges erőforrások, fenntarthatóság	A projekt 45 ezer euróból valósult meg. A forrást a Norvég Alap biztosította.
Elismerés(ek)	A projekt szerepel az Interreg Europe jó gyakorlat gyűjteményében (www.interregeurope.eu/policy-solutions/good-practices).
Felhasznált források	iasi.travel/ro/ www.interregeurope.eu/good-practices/seven-thematic-routes-that-define-the-identity-of-iasi-city
Kapcsolat	Email iasi.travel@gmail.com Honlap iasi.travel/ro/ Facebook www.facebook.com/traveltoiasi Instagram www.instagram.com/iasi.travel/
A jó gyakorlat elérhetősége	www.interregeurope.eu/good-practices/seven-thematic-routes-that-define-the-identity-of-iasi-city

10.6 TARTÓZKODÁSI IDŐ MEGHOSSZABBÍTÁSA A PROGRAMKÍNÁLAT NÖVELÉSÉVEL ÉS PROGRAMCSOMAGOK KIALAKÍTÁSÁVAL

Megnevezés	Savonlinna Live 2!
Helyszín	Savonlinna Finnország
Leírás	A 35 ezer fős lakosságú településen, Savonlinnában a pandémia következtében jelentős visszaesést tapasztaló turisztikában érintett szereplők heti programokat állítottak össze annak érdekében, hogy érdekes tevékenységeket kínáljanak a látogatóknak – és a helyieknek – június elejétől augusztus közepéig. Az ütemterv tartalmazott önállóan végezhető tevékenységekre vonatkozó ötleteket, illetve megvásárolható szolgáltatásokat (a résztvevő vállalkozásokat a projekt gazdája egyesével, személyesen keresték fel). A program célja a látogatók vonzása, illetve tartózkodásuk – valamint a turisztikai szezon – meghosszabbítása volt. A programok úgy kerültek kialakításra, hogy azok egyéni utazók, párok, illetve családok számára is megfelelőek legyenek, illetve kizárólag gyerekeknek szóló tevékenységeket is kidolgoztak. Másodlagos cél az volt, hogy a helyi lakosság igényét is felkeltsék a helyi szolgáltatások igénybevételére. A kezdeményezés népszerűsítése során posztereket nyomtattak és helyeztek ki, továbbá a programokat és a tevékenységek helyszíneinek térképét is tartalmazó szóróanyagokat osztottak szét a városközpontban. A programot az interneten és az újságokban is gyakran hirdették – a régió határain kívül is.
Eredmények	A turisztikai termékek iránti kereslet 40 %-kal nőtt. A vendégéjszakák 32 %-os növekedése volt tapasztalható a szállodákban. Nőtt a régió láthatósága a finn országos médiában, ahol a legvonzóbb belföldi úti célként jelent meg. Egy év alatt mintegy kettő millió euró szállásbevétel-növekedést realizáltak a szálláshelyek. A programcsomag és az egyéb tevékenységekre vonatkozó javaslatok jó visszajelzést kaptak.
Megvalósító(k) és érintett szereplők	Helyi fejlesztési társaság; turisztikában érintett szereplők.
Szükséges erőforrások, fenntarthatóság	Helyi szereplők természetbeni hozzájárulásai, illetve 114 ezer euró (termékfejlesztés koordinációja és promóció).
Elismerés(ek)	A projekt szerepel az Interreg Europe jó gyakorlat gyűjteményében (www.interregeurope.eu/policy-solutions/good-practices).

Felhasznált források	visitsavonlinna.fi/en/ www.interregeurope.eu/good-practices/tourist-programming-in-the-destination-during-the-seasons-weekly-activities-program
Kapcsolat	Email info@visitsavonlinna.fi Honlap visitsavonlinna.fi/en/ Facebook www.facebook.com/visitsavonlinna/ Instagram www.instagram.com/visitsavonlinna_official/ YouTube www.youtube.com/channel/UCodamArvE-k-2UVLky05tNQ
A jó gyakorlat elérhetősége	www.interregeurope.eu/good-practices/tourist-programming-in-the-destination-during-the-seasons-weekly-activities-program

10.7 TERMÉSZETI ÉRTÉKEK MINT ÜZLETI LEHETŐSÉGEK FORRÁSAI

Megnevezés	Buteo
Helyszín	Valladolid tartomány (Kasztília és León autonóm közösség) Spanyolország
Leírás	Az adott régió rendkívül gazdag természeti (és kulturális) értékekben, ugyanakkor turisztikai potenciálja egyértelműen kiaknázatlan. Valladolid táji, természeti és biodiverzitási szempontból is nagy jelentőséggel bír, öt eredetvédeltséget élvező borrégió is található a tartományban (Ribera del Duero, Cigales, Rueda, Toro és Tierras de León). A Buteo magánvállalkozás egyik fő célja, hogy ebben a régióban elősegítse a természeti erőforrások megőrzését, illetve az ökológiai ismeretek bővítését. A cég a környezeti, kulturális és borászati örökségre épít, és a környezeti nevelés szakértőjeként – különösen a vidéki területeken – kirándulásokat és workshopokat kínál a környezet felfedezésére minden korosztály számára. Fő innovációjuknak a turisztikai kínálatot növelő <i>öko-borturizmus</i> számít. A vállalkozás – mely a térségben egyedülállónak számít – alapelve, hogy a helyiek bevonása kulcsfontosságú, ezért helyi szövetségen alapuló kis léptékű, ugyanakkor nagy értékű helyi kezdeményezéseket támogat. Tevékenységek: • Vezetett túrák • Környezeti nevelés • Madármegfigyelés szakértőkkel • Öko-borturizmus: „Vidéki táj és parafadugó” (De campiña y corcho) túra • Természetfotózási műhelyek és tanfolyamok • Szakmai tanácsadás vállalkozások és intézmények számára
Eredmények	A vállalkozás évek óta képes profitot termelni (ugyanakkor alapításkor nagyobb keresletre számítottak). A cég kínálata beépült turisztikai csomagokba, amelyeket Spanyolországban és külföldön is kiejánlanak.
Megvalósító(k) és érintett szereplők	A vállalkozás (Buteo); túravezetők; helyi szolgáltatók (pl. borászatok).

Szükséges erőforrások, fenntarthatóság	A megvalósítás nem igényel jelentős befektetést, a szervezési igény ugyanakkor magasnak tekinthető.
Elismerés(ek)	A vállalkozás öko-borturisztikai projektje szerepel az Interreg Europe jó gyakorlat gyűjteményében (www.interregeurope.eu/policy-solutions/good-practices). A cég megkapta a Valladolidi Tartományi Tanács Ökológiai Díját.
Felhasznált források	http://www.buteo.es/ www.interregeurope.eu/good-practices/buteo-eco-enotourism https://www.20minutos.es/noticia/3055940/0/diputacion-valladolid-premia-dos-proyectos-eco-turismo-rueda-itinerarios-medioambientales-portillo/
Kapcsolat	Email info@buteo.es Honlap http://www.buteo.es/
A jó gyakorlat elérhetősége	www.interregeurope.eu/good-practices/buteo-eco-enotourism

10.8 MADÁRMEGFIGYELÉS MINT ÖKOTURISZTIKAI TERMÉK

Megnevezés	Komplex madármegfigyelési fejlesztés
Helyszín	Pó-delta Olaszország
Leírás	A projekt célja egy olyan komplex beavatkozáscsomag megtervezése és megvalósítása volt, amely teljes mértékben kiszolgálja a madármegfigyelés iránt érdeklődők igényeit – és ezáltal a Pó-deltát nemzetközi szinten is ismert és elismert desztinációvá avanszálja. A program több akciót is magában foglalt (kis infrastruktúrák, támogató szolgáltatások) annak érdekében, hogy a madármegfigyelők minőségi élménycsomagokat kaphassanak. Összesen 24 madármegfigyelési helyszínt alakítottak ki megfigyelőponttal, kijelölt ösvényekkel, látogatóközpontokkal, távcsőkölcsonzással, valamint környezeti nevelésre szolgáló helyiséggel az iskolák és a gyerekek számára. A projektet széleskörű marketing és PR-tevékenység is kísérte, melynek egyik központi eleme volt a Nemzetközi Madármegfigyelő Vásár megrendezése. A Pó-delta honlapján az egyes megfigyelőpontokkal kapcsolatban azok elhelyezkedésén kívül számos egyéb információ is megtalálható: pl. megközelíthetőség, nyitva tartás, ajánlott látogatási időpont, ajánlott tartózkodási idő, megfigyelhető madárfajok, elérhető szolgáltatások, akadálymentesítettség.
Eredmények	A szállást és étkezést kínáló gazdák száma idővel 50 %-kal növekedett. Az ökoturisták száma mintegy harmadával nőtt. A turisták több pénzt költöttek a Pó-delta területén, bevételt biztosítva a helyi gazdálkodónak és az idegenforgalmi vállalkozásoknak. Több fiatal vesz részt a termék előállításában. A Nemzetközi Madármegfigyelő Vásár 120 kiállítót és 32.000 látogatót vonzott három nap alatt, és hagyományteremtővé vált. A madármegfigyelési helyszínek száma 31-re nőtt. Jelenleg hat tematikus madármegfigyelési útvonal is várja a látogatókat. Megélénkült a fotóturizmus, számos vállalkozás kínál a madarak fényképezéséhez kapcsolódóan vezetett túrákat, workshopokat.
Megvalósító(k) és érintett szereplők	A Pó-delta Park igazgatósága; önkormányzatok; helyi gazdaságok, vállalkozások.

Szükséges erőforrások, fenntarthatóság	A kezdeményezés egy LEADER projekt keretében valósult meg. A projektnek köszönhetően elért eredmények nem csupán fenntartásra, hanem bővítésre is kerültek.
Elismerés(ek)	A projekt szerepel az Interreg Europe jó gyakorlat gyűjteményében (www.interregeurope.eu/policy-solutions/good-practices).
Felhasznált források	https://deltadelpo.eu/it www.interregeurope.eu/good-practices/development-of-birdwatching-tourism-product
Kapcsolat	Email info@deltaduemila.net Honlap podelta.eu/en/3-birdwatching YouTube www.youtube.com/channel/UCIHZ7X7r7GOB6CoqhGNPjYg Instagram www.instagram.com/po_delta/
A jó gyakorlat elérhetősége	www.interregeurope.eu/good-practices/development-of-birdwatching-tourism-product

10.9 TURISTAÚTVONALAK AKADÁLYMENTESÍTÉSE

Megnevezés	No et quedis a casa! (Ne maradj otthon!) program
Helyszín	Barcelona tartomány Spanyolország
Leírás	Barcelona Tartomány Tanácsa különböző intézkedéseket hajtott végre annak érdekében, hogy a lakosság egésze számára (és a beérkező turisták számára) biztosítsa a természeti környezethez való hozzáférést. A program keretében összesen nyolc, a mozgáskorlátozottak igényeire adaptált útvonal létrehozása történt meg, továbbá pedagógiai programok kerültek kidolgozásra – így segítve a testi, érzékszervi és kognitív fogyatékkal élőket. A fejlesztések öt nemzeti parkot is érintettek (Garraf, Montseny, Sant Llorenç de Munt, Collserola, Guillerics-Savassona). A projekt főbb tevékenységei az alábbiak voltak: • Meglévő jelzett útvonalak adaptálása • Hozzáférhető geocaching útvonalak létrehozása • A létesítmények (pl. látogatóközpontok, erdei iskolák) berendezései hozzáférhetőségének megteremtése • Az oktatási, környezeti nevelési programok hozzáférhetővé tétele • Fogyatékkal élők mozgását megkönnyítő mobilitási eszközök bérbeadása • Hozzáférhető szolgáltatások létrehozása (pl. inkluzív, színészi játékkal gazdagított vezetett túrák a fogyatékkal élők igényeire szabva) • Korábban meglévő szolgáltatások adaptálása, pl. speciális túravezetők képzése • Speciális eszközök beszerzése (pl. tricikli, Joëlette) • Terepjáró kerekesszékes szolgáltatás kidolgozása • Speciális tájékoztató anyagok kidolgozása látáskorlátozottak számára • A parkok közötti akadálymentes tömegközlekedés lehetőségének megteremtése A projekt eredményességét nehezítette, hogy kezdetben egyrészt a fogyatékkal élők bizalmatlanok voltak azzal kapcsolatban, hogy egy természeti környezet lehet valóban akadálymentes, másrészt a szociális szektort is nehéz volt motiválni arra, hogy az általuk gondozottakat kivigyék a természetbe.

Eredmények	Jelentős számú fogyatékkal élő személy teszi meg az útvonalakat, intenzív az érdeklődés a speciális kölcsönözhető eszközök iránt.
Megvalósító(k) és érintett szereplők	Barcelona Tartomány Tanácsa; magánalapítványok; szociális szféra intézményei; egyetemi szféra; helyi vállalkozások.
Szükséges erőforrások, fenntarthatóság	A projekt 2005 és 2014 között évi 20 ezer euró, ezt követően éves szinten 30 ezer euró forrásból működött.
Elismerés(ek)	Követendő példaként szerepel az <i>UNTWO Accessibility and Inclusive Tourism Development in Nature Areas. Compendium of Best Practices</i> jó gyakorlat gyűjteményében (UNTWO 2021).
Felhasznált források	UNTWO (2021) parcs.diba.cat/
Kapcsolat	Email xarxaparcs@diba.cat Honlap parcs.diba.cat/es/web/accessibilitat/inici Facebook https://www.facebook.com/xarxadeparcsn YouTube www.youtube.com/channel/UCqZXX6G3mCgw7JFIHJe0Q Instagram www.instagram.com/xarxadeparcs/
A jó gyakorlat elérhetősége	UNTWO (2021) pp. 18-21.

10.10 MOZGÁSKORLÁTOZOTTAK KÖZLEKEDÉSE NEM AKADÁLYMENTESÍTETT TÚRAÚTVONALAKON

Megnevezés	Akadálymentesített túrázás (Senderismo adaptado)
Helyszín	Mallorca Spanyolország
Leírás	A Handisport Alapítvány 2007-től kezdődően kínál sporttevékenységet fogyatékkal élők számára a spanyolországi Mallorcán. A túrák alapvetően a Tramuntana hegységbe vezetnek, ami 2011 óta UNESCO Világörökség része és Mallorca egyik legikonikusabb természeti pontja. A civil szervezet támogatásból vásárolt meg négy ún. Superfour járművet, amelyek mozgáskorlátozottak, illetve látáskorlátozottak számára is lehetővé teszik a túrázást. Ezen négykerék-meghajtású speciális elektromos quadok segítségével akár 40 %-os dőlésszögű emelkedők is biztonsággal megmászhatók. A járművek használatát az illetékes hatóság engedélyezte, illetve a helyi városi tanács lehetőséget biztosított a tárolásukra. A projektnek köszönhetően nem kellett jelentős költséggel – és környezeti hatással – magukat a túraösvényeket akadálymentesíteni, hanem a mozgáskorlátozottak egy élményt jelentő másfél órás quadtúra keretében járhatják be a természeti szépségeket. Az alapítvány számos további akadálymentesített tevékenységet, szolgáltatást kínál: • Városnézés • Sporttevékenységek ○ Vitorlázás ○ Vízisíelés ○ Blokartozás ○ Kajakozás ○ Golfozás ○ Búvárkodás • Transzfer biztosítása • Speciális eszközök (pl. járókeret, zuhanyzószek) bérbeadása
Eredmények	A 2019-es évben nagyobb csoportoknak szervezett túra keretében több mint 200 személy vette igénybe a szolgáltatást három speciális oktatási intézményből és hét mozgáskorlátozott szervezettől. Egyéni szervezésben (a szolgáltatást az alapítvány honlapján lefoglalva) 2019-ben 78 személy tette meg az útvonalat.

Megvalósító(k) és érintett szereplők	Handisport Alapítvány; Calvià városa; intézményi támogatók; egyéni támogatók.
Szükséges erőforrások, fenntarthatóság	A költségek mintegy felét fedezik a nyújtott szolgáltatások bevételei. A többi nagyjából egyenlő arányban származik a magánszektor támogatásából, illetve a közsféra hozzájárulásaiból.
Elismerés(ek)	A vállalkozás speciális quadokkal megvalósított túrája követendő példaként szerepel az UNTWO <i>Accessibility and Inclusive Tourism Development in Nature Areas. Compendium of Best Practices</i> jó gyakorlat gyűjteményében (UNTWO 2021). A Baleári Szigetek Turisztikai Ügynöksége 2016-ban a legjobb társadalmilag felelős kezdeményezésként díjazta. 2015-ben elnyerte a Hyatt Community Grant program támogatását. 2012-ben a FITUR nemzetközi turisztikai vásáron a legjobb kalandturisztikai termék díját kapta meg.
Felhasznált források	UNTWO (2021) handitur.org https://www.serradetrामuntana.net/en/
Kapcsolat	Honlap handitur.org/activities/hiking-for-all/ Facebook https://www.facebook.com/Handitur-110733920278226/
A jó gyakorlat elérhetősége	UNTWO (2021) pp. 58-61.

Megnevezés	Művészeti, Kulturális és Turisztikai Központok (Centros de Arte, Cultura y Turismo)
Helyszín	Lanzarote (Kanári-szigetek) Spanyolország
Leírás	Lanzarote szigetén az 1960-as években kezdődött a művészeti, kulturális és turisztikai központok létrehozása, annak érdekében, hogy azok a sziget természeti környezetét és kultúráját – a művészet és a természet harmóniájára építve – különleges módon mutassák be. A központok hálózata jelenleg nyolc turisztikai attrakciót ölel fel, integrálva azokat a természeti környezetbe. A szóban forgó terek közé az alábbiak tartoznak: • Vidéki házból kialakított múzeum (Casa-Museo del Campesino), ahol kézműves piac és műhelyek is működnek. • Barlang (Cueva de los Verdes), amely hangversenyeremként is funkcionál. • Vulkáni bazalton kialakított különleges környezet (Jameos del Agua), amely a kőzet (fekete), a természet (zöld), a kialakított speciális medence (fehér) és a víz (kék) harmóniájára épít. • Kaktuszkert (Jardín de Cactus), ahol a kialakított domb tetején fekvő szélmalom meglátogatására is mód van. • Kilátó (Mirador del Río), amely 400 méteres tengerszint feletti magasságban, egy tűzészeti üteg szomszédságában található. • Holdbéli táj (Montañas del Fuego / Timanfaya Nemzeti Park), ahol lehetőség van szunnyadó vulkánon sétálni, és a vulkán melegének segítségével elkészített ételt enni (az El Diablo étteremben). • Kastély (Castillo de San José / Museo Internacional de Arte Contemporáneo), amely Nemzetközi Kortárs Művészeti Múzeumként funkcionál. • Kulturális örökségnek számító épület (La Casa Amarilla), ahol kiállítások találhatóak.
Eredmények	A központok 2016-ban 2,9 millió látogatót fogadtak, és közvetlenül mintegy 300 főnek biztosítottak munkát.

Megvalósító(k) és érintett szereplők	A megvalósítást egy helyi művész és építész (César Manrique) kezdeményezte. Jelenleg egy közhasznú társaság végzi a központokkal kapcsolatos tevékenységeket.
Szükséges erőforrások, fenntarthatóság	A rendszer önfenntartó. 2016-ban a központokat működtető szervezet 4,4 millió euróval járult hozzá az érintett önkormányzatok költségvetéséhez. A bevételek 2,8 %-át a természeti és az épített környezet megóvására fordítják.
Elismerés(ek)	A projekt követendő példaként szerepel az <i>UNTWO Tourism for Development – Volume II: Good Practices</i> jó gyakorlat gyűjteményében (UNTWO 2018).
Felhasznált források	UNTWO (2018) www.cactlanzarote.com
Kapcsolat	Email info@centrosturisticos.com Honlap https://www.cactlanzarote.com/en Facebook https://www.facebook.com/CACT-Lanzarote-218342235729019 YouTube https://www.youtube.com/channel/UCgTI_fSjIAxu93D2oWFGu-w Instagram www.instagram.com/cact_lanzarote/
A jó gyakorlat elérhetősége	UNTWO (2018) pp. 81-83.

10.12 FENNTARTHATÓ VÍZITURIZMUS KERETEINEK MEGTEREMTÉSE

Megnevezés	Rivers Fiji
Helyszín	Felső Navua Természetvédelmi Terület Fidzsi-szigetek
Leírás	A Rivers Fiji vállalkozás alapítói elsősorban a Felső Navua-folyó környezetének megőrzése érdekében vették bérbe a Felső Navua Természetvédelmi Terület egy darabját, ahol hosszú évek óta nyújtják ökoturisztikai szolgáltatásaikat – elsősorban vadvízi evezésre és kajakozásra fókuszálva. A kirándulások révén a cég egyedülálló lehetőségeket kínál a távoli hegyvidéki falvak, trópusi erdők és a környező korallzátonyok megtapasztalására. A vállalkozás működése során tiszteletben tartja a környezet védelmét, emellett a helyi közösségekkel is együttműködik a természeti erőforrások és a környezet megőrzése érdekében. A vállalat egyik célja, hogy a szinte kizárólag a tengerpartra korlátozódó turizmus számára megfelelő alternatívát biztosítson. A vállalkozás egy folyószakasz mentén biztosítja a természeti környezet és kulturális helyszínek védelmét. A helyi földtulajdonosok, családok nem csupán a bérleti díjból, hanem a munkalehetőségből is profitálhatnak. A cég létrehozott egy kezelési tervet, hogy az egész térségben kialakításra kerülhessenek fenntartható turisztikai gyakorlatok. A Rivers Fiji a helyi túravezetők számára egy három hónapos átfogó képzési programot biztosít, és arra ösztönzi őket, hogy osszák meg a vendégekkel, miket és miért tartanak fontosnak helyi szokásaikban és hagyományaikban, valamint a környezetükben. A túravezetők továbbá azzal kapcsolatban is tájékozottak, hogy miként tudnak az egyes túrák csupán minimális hatással bírni a környező ökoszisztémára. A cég szervez vezetett látogatásokat a helyi falvakba is, hogy a látogatók megtapasztalhassák a helyi kultúrát és hagyományokat, illetve a mindennapi életet.
Eredmények	Évtizedek óta szinte érintetlenül megőrzött környezet, amely 2006-ban Ramsar területté vált.
Megvalósító(k) és érintett szereplők	A vállalkozás (Rivers Fiji); a földterület tulajdonosai; helyi vállalkozások; helyi lakosok; túravezetők.

Szükséges erőforrások, fenntarthatóság	Noha viszonylag kis vállalkozásnak számít, a Rivers Fiji egyedülálló természetvédelmi modellt alkotott, amely a hosszú évek alatt bizonyította annak fenntarthatóságát.
Elismerés(ek)	A projekt követendő példaként szerepel a <i>Compendium of Best Practices in Sustainable Tourism. Prepared for United Nations Department of Economic and Social Affairs</i> jó gyakorlat gyűjteményben (Wei 2014).
Felhasznált források	Wei (2014) www.riversfiji.com
Kapcsolat	Email reservations@riversfiji.com Honlap www.riversfiji.com
A jó gyakorlat elérhetősége	Wei (2014) pp. 29-30.

11. BIBLIOGRÁFIA

- Aktív- és Ökoturisztikai Fejlesztési Központ Nonprofit Kft. [AÖFK] (2021a): Lendületben – Aktív Magyarország 2020 évértékelő.
- Aktív- és Ökoturisztikai Fejlesztési Központ Nonprofit Kft. [AÖFK] (2021b): Téry Ödön Nemzeti Turistaház-fejlesztési Program.
- Aktív- és Ökoturisztikai Fejlesztési Központ Nonprofit Kft. [AÖFK] (2022a): Aktívan Előre – Aktív Magyarország 2021 évértékelő.
- Aktív- és Ökoturisztikai Fejlesztési Központ Nonprofit Kft. [AÖFK] (2022b): Nemzeti Aktív Turisztikai Stratégia 2030. Társadalmi egyeztetési változat. 2022. január 31.
- Benkhard Borbála – Martonné Erdős Katalin (2018): Látogatómenedzsment a hazai védett természeti területeken. Turizmus Bulletin XVIII. évfolyam 1. szám pp. 29-36.
- Benkhard Borbála (2021): Túrázók a Pilis és a Visegrádi-hegység területén: a megközelítés problémája. Turizmus Bulletin XXI. évfolyam 3. szám pp. 5-13.
- Bormarketing Műhely Kft. (2013): A magyar lakosság borfogyasztási szokásai. Turizmus Bulletin XV. évfolyam 1. szám pp. 50-56.
- CEETO (2018): Handbook of Successful and Innovative Practices for a Sustainable Tourism inside Protected Areas. Ver. 2.0, 11/2018.
- CESCI (2020): WaVE Regionális Helyzetelemzés, 1–6. lépés, Ister-Granum ETT. Budapest, 2020. március 23.
- Dall'Aglío, Stefano – Nazzarulo, Angela – Zago, Moreno (2011). Guide lines for the development of the Slow Tourism project. www.slow-tourism.net/contentsite/images/WP_2-3_Slides_English.pdf. Hozzáférve: 2022. április 2.
- Dowling, R. – Newsome, D. (2018): Handbook of Geotourism. Edward Elgar Publishing, Cheltenham, UK; Northampton, USA.
- Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság (2002): Tanösvények Budapest körül 2. – Jági tanösvény. Budapest.
- European Union [EU]: 2021 Flash Eurobarometer 499 – Attitudes of Europeans towards tourism. Report. November 2021.
- Global Wellness Institute (2019): Move to be Well: The Global Economy of Physical Activity. October 2019.
- Global Wellness Institute (2021): The Global Wellness Economy: Looking Beyond COVID. December 2021.
- HBH Stratégia és Fejlesztés Kft. (2018): Ister-Granum EGTC Térségi turizmusfejlesztési stratégia. Budapest, 2018. március.

- Hétfő Kutató Intézet (2017): Kerékpáros paradicsom – Kerékpáros térségi stratégia az Ister-Granum ETT részére. Budapest, 2017. december.
- HONifo Turisztikai Üzletviteli Tanácsadó Kft. (2017): Desztinációfejlesztési Stratégia 2017-2020 – Készült az Esztergom és Térsége Turisztikai Egyesület számára.
- Ister-Granum EGTC (2014a): Helyi finomságok tárháza az Ister-Granum régióban I. rész – Termelőtől a konyháig. Esztergom.
- Ister-Granum EGTC (2014b): Helyi Finomságok Tárháza II. rész – Borok az Ister-Granum térségben. Esztergom.
- Ister-Granum EGTC (2015): Helyi Finomságok Tárháza III. rész – Helyi termék határok nélkül az Ister-Granum Térségben. Esztergom.
- Košćak, Marko – O'Rourke, Tony (2018): Active & adventure tourism in the planning of local destination management - with case studies from Slovenia and Scotland. 10.18690/978-961-286-226-8.6. (<https://www.researchgate.net/publication/329897134>).
- Lőrincz Katalin – Ernszt Ildikó (2017): A lassú turizmus, mint termékfejlesztési irány – Kőszeg esettanulmánya. Comitatus Önkormányzati Szemle. 27(3). Különszám pp. 54-59.
- Magyar Energetikai Gazdaságtervező és Értékelő Tanácsadó Iroda Kft. [MEGÉRTI] (2021): Börzsöny-Dunakanyar Térségi Aktív Turisztikai Stratégia.
- Magyar Geopark Bizottság (2019): A magyarországi nemzeti geoparkok szakmai koncepciója. termeszetvedelem.hu/_user/browser/File/Geopark/Nemzeti%20Geopark_Koncepci%C3%B3.pdf. Hozzáférve: 2022. április 2.
- Magyar Turisztikai Ügynökség [MTÜ] (2021): Turizmus 2.0. Budapest, 2021. május.
- Magyar Turizmus Zrt. (2013): Aktív Turizmus – Szakmai Segédlet Turisztikai Partnereinknek. Budapest.
- Magyar Zsuzsanna – Sulyok Judit (2014): Az ökoturizmus helyzete Magyarországon. Turizmus bulletin XVI. évfolyam 2. szám pp. 14-23.
- Mártonné Máthé Kinga – Császár Zsuzsa (2019): Valóban aktív a magyar lakosság? Aktív és ökoturisztikai keresletet és motivációt felmérő kutatás. Turizmus Bulletin XIX. évfolyam 1. szám pp. 45-57.
- Mártonné Máthé Kinga – Simonyi Norbert (2018): A magyarországi zárandokutak turisztikai kapcsolódásai és üzemeltetési modelljei. Turizmus Bulletin XVIII. évfolyam 2. szám pp. 46-46.
- Megyeri Gábor – Boros Kitti – Fekete Balázs (2021): 3S Traveling – Turizmus a poszt-Covid19 érában. Turizmus Bulletin XXI. évfolyam 4. szám pp. 52-62.
- Nyitrai Kerületi Önkormányzat (2016): Region Nitra – cykleregionnitra. Nyitra.
- Pappné Vancsó Judit – Nagy Mónika – Bazsó Tamás (2021): A geoparkok szerepe a geoturizmusban, különös tekintettel a hazai helyzetre. Turizmus Bulletin XXI. évfolyam 1. szám pp. 34-43.
- Péter Erzsébet – Németh Kornél – Lelkóné Tollár Ildikó (2018): Turizmusbiztonság, mint újonnan felmerülő fogyasztói igény. Turizmus Bulletin XVIII. évfolyam 2. szám pp. 30-37.

- Rácz Attila (2020): A magyar lakosság utazási szokásai 2018 májusa és 2019 júniusa között. Turizmus Bulletin XX. évfolyam 2. szám pp. 42-50.
- Sulyok Judit – Magyar Zsuzsanna (2014): Az aktív turizmus helyzete Magyarországon – Fókuszban a kerékpározás és a természetjárás. Turizmus bulletin XVI. évfolyam 3–4. pp. 15-26.
- UNESCO (2016): UNESCO Global Geoparks – Celebrating Earth Heritage, Sustaining local Communities Paris.
- Weaver, David Bruce (2005): Comprehensive and Minimalist Dimensions of Ecotourism. Annals of Tourism Research 32(2) pp. 439–455.
- Wei, Fen (2014): Compendium of Best Practices in Sustainable Tourism. Prepared for United Nations Department of Economic and Social Affairs.
- World Tourism Organisation [UNTWO] (2014): Affiliate Members Global Reports, Volume nine – Global Report on Adventure Tourism. Madrid.
- World Tourism Organisation [UNTWO] (2015): Affiliate Members Global Reports, Volume twelve – Cultural Routes and Itineraries. Madrid.
- World Tourism Organisation [UNTWO] (2018): Tourism for Development – Volume II: Good Practices. Madrid.
- World Tourism Organisation [UNTWO] (2021): Accessibility and Inclusive Tourism Development in Nature Areas. Compendium of Best Practices. Madrid.